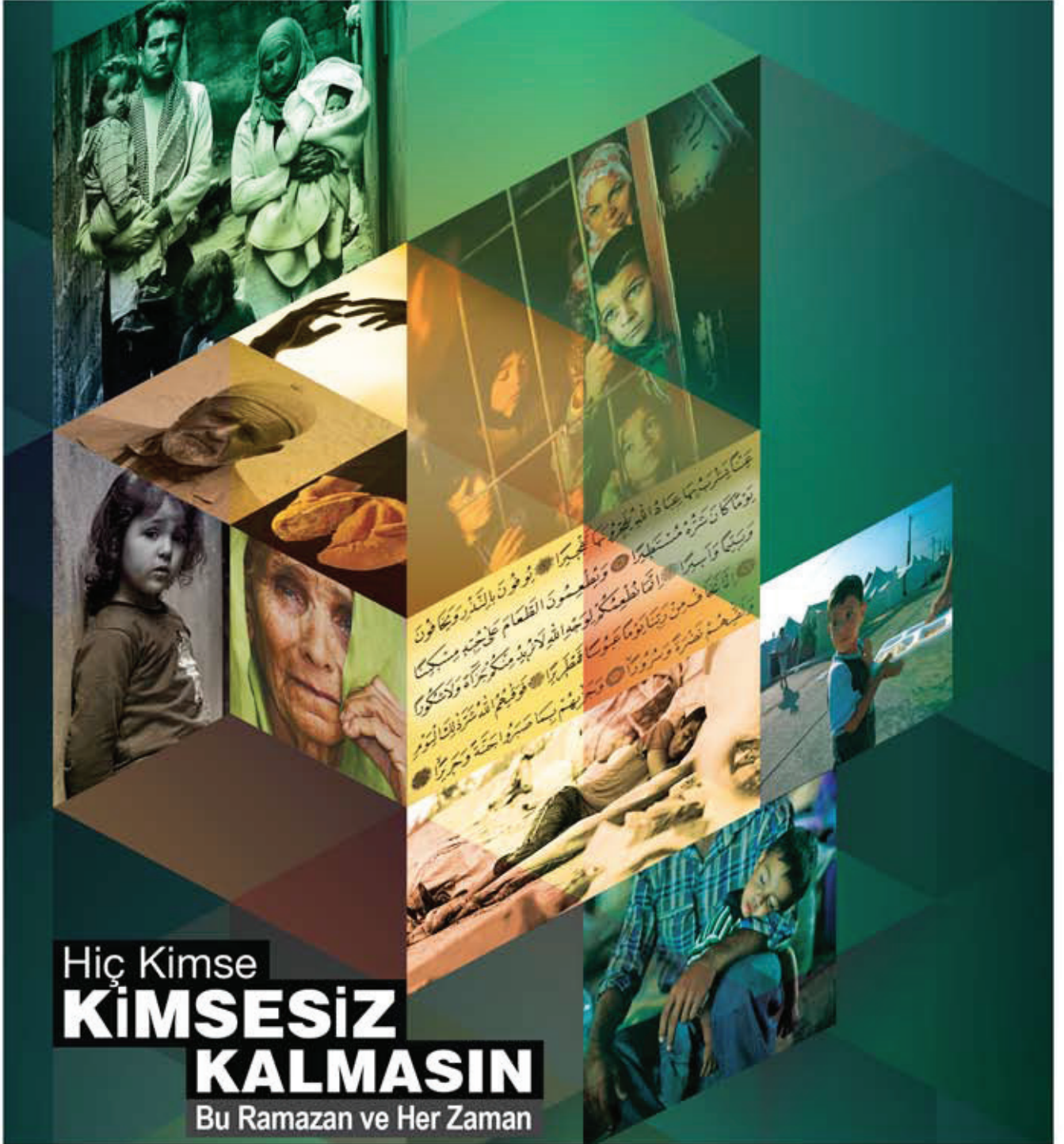

diyânet

Aylık Dergi • Temmuz 2014 • Sayı 283

Hiç Kimse
KİMSESİZ
KALMASIN
Bu Ramazan ve Her Zaman

Ramazan
Makamında Yaşamak

Her Kimseye
Bir Kimse(siz)!

Popüler Kültürün
Kimsesizleri

Nimetin Şükrü:
İnfak

SORUMLULUK

Sevgili Peygamberimiz Hazreti Muhammed (s.a.s). "Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" buyurmuştur. Biz Müslümanlar da dini ahlaki değerleri yaşamaya büyük önem veririz. İşte bizi biz yapan da bu yüce değerlerimizdir. Elinizdeki bu seri, dini değerlerimizi konu alan on kitaptan oluşuyor. Her kitap merakla okuyacağınız; günümüzden ve İslam Tarihinden öykülerle dolu. Arkadaşlarınızla birlikte oynayacağınız oyunlar ve yapacağınız özgün dramalarla hem neşeli anlar yaşayacak hem de öğreneceksiniz. Eğlenceli, bilgili testler ve çeşit çeşit bulmacalar heyecanınıza heyecan katacak.

'SORUMLULUK' konusunun ele alındığı bu kitabı okurken, içinizdeki güzel duyguları keşfedecek, değerlerimizi öğrenmenin hazzını tadacaksınız.

Ailenizle ve öğretmenlerinizle birlikte yapabileceğiniz daha birçok etkinlik ise sizleri bekliyor.

DEĞERLERİNİZİ bilin! Çünkü SİZ DEĞERLİSİNİZ..

İslam dini, insan odaklı bir medeniyeti öngörür. İnsanlık için yapılan her davranışı iyilik ve hayır kabul eder. İnsanı yaşatmayı insanlığı yaşatmaya, insanı yok etmeyi insanlığı yok etmeye denk tutar. İnsanları da Allah'ın yarattığı ve ruhundan üflediği varlıklar olması itibarıyla hilkatte, hak ve sorumlulukta eşit görür. İnsana yalnızca insan olduğu için değer verir. Bu yüzden çocuğu, yaşlıyı, engelli, kimsesizi, öksüzü himaye eder, haklarını teminat altına alır. Müslüman toplumlarda yoksula, yetime, kimsesize kol kanat germek, ihtiyaçlarını gidermek ve sahipsiz bırakmamak için tarihte eşi benzeri görülmemiş bir vakıf medeniyeti oluşmuştur.

Ne yazık ki günümüzde sahipsizlik ve kimsesizlik, sadece güven ve huzur veren bir aileden, aşı pişen bir evden yoksunluğu değil, aynı zamanda sıcak bir dokunuştan, bir tebessümden, bir hatır sorulmadan mahrum kalmayı da ifade ediyor. Kalabalıklar içinde kendini yalnız hissedenden, evde aynı ortamı paylaşırken bile gönüller arasındaki rabıta ve ilgi eksikliği modern dünyanın yaşadığı bir sorundur. Bu dünyada dijital ortamda âlemi keşfedenler, yanı başındaki anne babasından, yakınlarından, kardeşlerinden habersiz.

Yine bugün, ihtiyaç sahibi olmak, sadece maddi yetersizlikten kaynaklı değil; nihai olarak manevi boşluk, doyumsuzluk ve hızlı tüketilen değerlerden kaynaklanan bir problem olarak karşımıza çıkıyor. Bu yüzden kalabalıklar içerisinde yalnızlaşanların, kimsesizlerin kimsesi olmamız gerektiğini daha iyi anlıyoruz. İçinde bulunduğumuz ramazan ayı da, kimsesizlerin kimsesi, yoksulun kolu, kanadı olma zamanıdır. Yalnızlaşan insanın karşısında onu kucaklayan, tebessüm eden, en yalın ifade ile hâlini hatırlıyan soran ve "nasılsın" diyen, bir toplum olma-ya ihtiyacımız var.

Bu ayda rahmetini bütün kuşatıcılığı ile bizlere sunan Rabbimizin kulları olarak, infakı malımızdan, tebessümü benliğimizden, bir yetim başı okşamayı, bir yaşlının elini öpmeyi benliğimizden bir ek-

silme değil, bir rahmet, bereket ve bağışlanma vesilesi olarak görebilmeliyiz. Büyükler, öksüzler, yetimler, engelliler, kısacası ilgi ve desteğe muhtaç kişiler için ayırdığımız vakti, bir zaman kaybı olarak değil, vaktimizin bereketi, bize ihsan edilen nimetlerin bir zekâtı ve şükran vesilesi olarak görmeliyiz. Bu kadirşinaslığı içinde barındıran ramazanın, bir birimize sahip çıkma, ihtiyaç sahiplerine bir şefkat ve merhamet eli olma, yakın çevremizde ve dünyanın değişik bölgelerinde yaşanan acıların dinmesi için bir vesile-i necat olmasını temenni ediyoruz.

Bu sayıda sizler için "Ramazan'da Şükür ve Kimsesizlerin Kimsesi Olmak" teması ile birbirinden değerli yazılar hazırladık. Diyanet İşleri Başkan Yardımcımız Prof. Dr. Hasan Kamil Yılmaz, "Ramazan Makamında Yaşamak" başlıklı yazısında, ramazanın engin ikliminden bahisle, nasıl bir ramazan geçirmemiz gerektiği ve nelerin ramazanın manevi iklimine zarar vereceği üzerinde durdu. Salih Şengazer: "Her Kimseye Bir Kimse(siz)" vurgusunu yaptı. Rukiye Aydoğdu: "Kalbiniz Ne Renk?" yazısıyla, müminin tefekkür dünyasına atıfta bulundu ve kimsesizin, yoksulun, mazlumun sahibinin Allah olduğunu ve onlara karşı vazifelerimizi bize hatırlattı. Dr. Muhlis Akar: "Mazlumun Sesi Olmak" yazısıyla, ancak takvanın bir üstünlük sebebi olabileceğini bizlere bir kez daha hatırlattı. Prof. Dr. Nevzat Tarhan, "Popüler Kültürün Kimsesizleri" başlığıyla popüler kültürün bir sonucu olarak yalnızlaşan insan ve kimlik bunalımlarını ele aldı. Prof. Dr. Kemal Sayar, "Gelin Tanış Olalım" diyerek, toplumdaki kişilik aforizmaları üzerinden bir değerlendirme buldu.

Birbirinden değerli kalemlerin yazılarını ilginize sunarken, ramazanın bize kazandırdığı bütün güzelliklerin bir ömür boyu devam etmesini diliyor; ramazan ikliminin huzur, barış, esenlik ve günahlarımızdan kurtuluş vesilesi olmasını Cenab-ı Hakk'tan niyaz ediyorum.

Dr. Yüksel Salman

gündem

Ramazan Makamında Yaşamak

Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz

6

tefekkür

Ramazanda Şükrü Kuşanmak

Doç. Dr. Halil Altuntaş

30

9	Her Kimseye Bir Kimse(siz)! Salih Şengezer	24	Gelin Tanış Olalım Prof. Dr. Kemal Sayar	40	Her İyilik Sadakadır Hale Şahin
13	Kalbimiz Ne Renk? Rukiye Aydoğdu	33	Nimetin Şükrü: İnfak Dr. Bilal Esen	42	Felsefe ve Hadis Çalışmalarıyla Temayüz Eden Bir Âlim: Babanzade Ahmet Naim (1872-1934) Dr. Elif Arslan
16	Mazlumun Sesi Olmak Dr. Muhtlis Akar	36	Gazali'nin Dilinden Allah Sevgisi Prof. Dr. Vahdettin Başçı	45	Kimsezsiz Hayvanların Kimsesi Halime Karabulut
20	Popüler Kültürün Kimsesizleri Prof. Dr. Nevzat Tarhan	38	Aile: Bir İrfan Mektebi Prof. Dr. İbrahim Hümi Karslı	50	Toplumsal Takvanın Temel Unsurları Dr. Adil Bor

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BEKTAŞOĞLU
Dr. Lamia LEVENT
Mutlu DOĞAN
diyanetdergisi@diyanet.gov.tr

Tashih
Mesut ÖZÜNLÜ
Teknik Servis
Latif KÖSE / Burhan ÇİMEN

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Yönetim Merkezi
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı No: 147/A 06800
Çankaya/ANKARA
Tel: 0312 295 7306 • Faks: 0312 284 7288

Abone İşleri
Tel 0312 295 7196-94
Faks: 0312 285 1854
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurt içi yıllık: 60,00 TL
Yurt dışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank
Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün

metafor

Rüya Çiçeği
Bülent Ata

47

hayata dair

Ailede Kanaat ve Şükür Bilinci
Prof. Dr. Hüseyin Peker

59

53 | "Ben Oldum!" Açmazı ve "Ucup"
Dr. Bahaddin Akbaş

64 | Hz. Peygamber'in (s.a.s.) Orucu
Prof. Dr. Adnan Demircan

72 | Şehr-i Ramazan ve Savm-Sıyam
Doç. Dr. İsmail Karagöz

55 | Yetime Babası Sorulmaz
Mustafa Yavuz

66 | Su, Çevre ve Kültür
Prof. Dr. Zekâi Şen

74 | Diyanet'e Sorulmuş
Din İşleri Yüksek Kurulundan

57 | Raskolnikov'un Nefsiyle Savaşı
Suavi Kemal Yazgıç

69 | Ruh Tembelliği
Sezai Karakoç

76 | Haydi, Yaz Kur'an Kursuna!
Halime Karabulut

62 | Demir Hafız
İshak Özen

70 | Bütün Kusurlardan Münezzehe:
KUDDŪS
Fatma Bayram

79 | Kitaplık
Ahmet Vural

T.C. Ziraat Bankası
Ankara Kamu Girişimci Şubesi
IBAN: TR 08 000 1 00 25 330 599 4308
5019 no'lu hesabına yatırılması ve
mabuzun fotokopisi ile abonenin hangi
sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe,
mektup, yazı, faks veya e-mailin
Diyanet İşleri Başkanlığı Döner
Sermaye İşletmesi Müdürlüğü
Üniversiteler Mahallesi Dumlupınar
Bulvarı no: 147/A 06800 Çankay/ANKARA
adresine gönderilmesi gerekir.

Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın
Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)
Temsilcilikler
Yurt içi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri
Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri,
Din Hizmetleri Ataşelikleri
www.diyamet.gov.tr
diniyayinlar@diyanet.gov.tr
aylikhaber@diyanet.gov.tr
Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve
çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel
sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Dorukkaya Matbaacılık
Yay. Rekl. Ve Madencilik Enerji Ve
İnşaat A.Ş.
Macun mah. 3. Cad. no: 2
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 397 1197 • Faks: 0312 397 1198
Baskı: Korza Yayıncılık
Basım Sanayi Tic. Ltd. Şti. ANKARA
Tel: 0312 342 22 08 • Faks: 0312 341 28 60
www.korzabasim.com.tr
Basım yeri: Ankara/Basım Tarihi:
02/07/2014
ISSN – 1300-8471

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla

Hiç Kimse Kimsesiz Kalmasını: Bu Ramazan ve Her Zaman

Suya hasret kalmış çorak toprakların yağmura ihtiyacı olduğu gibi bugün de bütün insanlığın, ramazan ayının rahmet iklimine o kadar ihtiyacı vardır. İyi ki Rabbimiz her sene ramazan gibi bir mektebi bize yeniden bahşediyor. Bu ayın, bize kaybettiğimiz şefkati, merhameti, dostluğu ve kardeşliği getirmesini, İslam dünyasında Musul'da, Bağdat'ta Şam'da dünyanın muhtelif yerlerinde kaybetmek üzere olduğumuz insanlık vicdanını harekete geçirmesini Allah'tan niyaz ediyorum. Milletimize, acılar içinde kıvranan İslam coğrafyasına barış, huzur, adalet, özgürlük, şefkat ve merhamet getirmeli ramazan.

Her sene ramazan bizlere misafir olur. Bizi değiştirmeye, kendimizle buluşturmaya, yalnızlığımızı ortadan kaldırmaya, yeniden değerlerimizi hatırlatmaya gelir ramazan. Kendimizi onun şefkatli ellerine teslim etmeli, ramazanı değiştirmemeli, bizi değiştirmesine izin vermeliyiz. Bu ayı, bir eğlence sektörüne, şatafata, gösterişe, reklama ve israfa dönüştürmeden ibadet, Kur'an, sabır, infak ve oruç ayı olduğunu unutmadan idrak etmeliyiz. Toplu iftarlarımızı çalışanlarımızla birlikte yaparak iş sahibi patronların, işçileriyle aynı dünyaların insanı olmadığını göstermeli, iftarla oluşan manevi atmosferi bütün bir yıla yaymalı, ramazanda elde ettiğimiz bu kardeşliğin kalıcı olmasını sağlamalı, unuttuğumuz değerleri hatırlayarak yalnız kalmış yüreklerimizi tekrar birleştirmeliyiz.

Unuttuğumuz değerleri hatırlatan ramazan, yalnız

kalmış yüreklerimizin kapısını çalmaktadır. Başkanlığımız, her ramazan ayında kaybolmaya yüz tutmuş olan bir değerimizi toplum gündemine taşımaya, bu konuda yüksek bir bilinç oluşturmaya ve dikkatleri bu hususa teksif etmeye çalışmaktadır. Bu yıl seçmiş olduğumuz tema, sadece ülkemizin değil bizim ve bütün dünyanın ihtiyaç duyduğu bir husustur. 2014 yılı ramazan ayının teması "Kimse Kimsesiz Kalmasın Bu Ramazan ve Her Zaman" sloganıyla beş başlık hâlinde incelenerek toplumda farkındalık oluşturacaktır. Kutlu ramazan ayının manevi bereketinden feyz alarak bu ay kimsesizlik kavramı üzerinde durmak ve insanlığın gelmiş olduğu son durumun ortaya çıkardığı yalnızlıkları, terk edilmişlikleri, ihmal edilmişlikleri İslam'ın diriltici soluğuyla diriltmek ve tek tek her birimizin dinî ve insani sorumluluğuyla ele almaya çalışacağız.

1. Modern yalnızlık

Çağımız, teknolojinin çok hızlı bir şekilde geliştiği, insanların birçok sanal yollarla iletişim kurduğu bir zaman. Farklı yaşam biçimleri, ölçsüz madileşme eğilimleri, dünyevileşme, bireysellik, bencilik, insanların tutkularına esir olması, nemelazımcılık gibi olumsuzluklar, insan ilişkilerinin bütün boyutlarını olumsuz yönde etkilemektedir. Günümüzde bencilik ve bireysellik insanoğlunu esir almış durumdadır. Haz kültürü, "hedonizm" insanı yalnızlaştırmış ve insanoğlu büyük kayıplarla karşı karşıya kalmıştır. İnsanoğlunun en büyük kaybı anlam kaybıdır. Hayatın anlamını ve var oluş gayesini kaybet-

mek bir insan için en büyük kayıptır. Yaşanan modern yalnızlıklar ile insanlar birbirine karşı yabancılaşmış, yeryüzünde neden var olduğunu, yaratılış gayesini, hayatın anlamını kaybetmeye başlamıştır. Maddi açıdan her şeye sahip olan insan hiçbir şeye sahip olamamıştır. Yoksulluk sadece maddi yoksulluk değil asıl yoksulluk etrafında bir dostun olmasıdır. Yalnızlık sadece yokluktan kaynaklanmıyor. Çağın en büyük hastalığı her şeye sahip olduğu hâlde yalnız kalmaktır. Nice insanın canına kıyarak intihar etmesi yoksulluktan değil, bilakis varlık içinde yalnızlık, aşırı tüketim, haz, eğlence, bencillik ve hayatın anlamını kaybetmekten kaynaklandığını bilim adamlarının tespitlerinden öğrenmekteyiz. Yalnızlaşmak, kalabalıklar içinde yalnız olmak, samimi sıcak dostluklar kuramamak; günümüz insanının en önemli meselesidir. Modern toplumun yalnız insanların; kalp krizlerinin, kanserin, depresyonun, obsesyonun, uyku problemlerinin, hipertansiyonun ve psikosomatik bozuklukların çıkma ihtimali oldukça yüksektir. Modern yalnızlık içindeki insan, aile bağlarını, komşuluk, dostluk ve arkadaşlık ilişkilerini birer angarya olarak görür ve insan yalnızlaşır. Maalesef günümüzde, aynı evi paylaştıklarımızla iletişim kuramaz hâle geldik. Ellerde tabletler, akıllı telefonlar, laptoplar, ekran karşısında hiçbir kelam edilmeden geçirilen uzun saatler, iletişim çağında iletişim kurmadan geçen bir hayat. Hayal dünyasında mutluluk arayan teknoloji bağımlısı modern yalnızlarımız, sıcak bir dosttan mahrumdur. Candan sevgiye muhtaç bu kardeşlerimizi de bu ramazanda hatırlamalı, ailemizden başlayarak her yalnızla iletişim kurmak Müslüman olarak görevlerimizin başında gelmelidir.

2. Mülteciler

İslam dünyasının içerisinden geçtiği süreci üzülenek izlemekteyiz. Bu süreçte ülkemiz, mültecilerin sığınağı olmuş durumdadır. Suriye'den ülkemize gelen bir milyonu aşkın mülteci bulunmaktadır. Bu kardeşlerimizle yıllar yılı aynı tarihi, kültürü, coğrafyayı ve değerleri paylaştık. Onlar, Allah'ın bizi kardeş ilan ettiği muhacirlerimiz. Bize sığınanlara ensar-muhacir kardeşliğini yaşatmalı, evimize, soframıza davet ederek ramazan vesilesi ile unuttuğumuz değerlerimizi hatırlayıp üzerimize düşen vazifeyi yerine getirmeliyiz. Mültecilik sadece ülkemizin değil maalesef günümüz dünyasının bir sorunudur. Müslümanın ahlakı kimseyi kimsesiz bırakmamak, yalnızlıklarını paylaşmak, gözlerindeki yaş silmek, ihtiyaç sahiplerinin ihtiyacını gidermektir.

3. Sokak çocukları

Son yıllarda sokak çocuklarının sayısında azalma olduğunu görmekten büyük bir mutluluk duyuyor olmakla birlikte büyükşehirlerimizde hala üç binin üzerinde evladımız sokaklarda kimsesiz olarak yaşamaktadır. Gün, kimsesizlerin kimsesi, sessizlerin sesi olma vaktidir. Her gün binlerce insanın geçtiği sokaklarda yaşayan, köprü altlarında yatıp kalkan evlatlarımıza kol kanat germenin onlara sıcak bir dost eli uzatmanın vaktidir. Müslüman bir toplumda sokakta çocuk kalmamalı. Bu vesile ile Ramazanda ve her zaman bu çocuklarımıza sahip çıkmalı ve onları topluma kazandırmalıyız.

4. Yetimler

Şiddetin ve savaşın sardığı ülkelerde nice çocuklarımız yetim kalmaktadır. Bununla beraber boşanmaların artması, ailelerin parçalanması öksüz ve yetimlerin sayısını arttırmaktadır. Şu an dünya üzerinde 300 milyon civarında yetim bulunmaktadır. Üzülerek ifade edelim ki bunların en fazlası gönül coğrafyamızdadır. Devletler yetimhane kurarlar ama bir yetimin başını okşayamazlar. Manevi yalnızlık içinde kalır yetimler. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), "Evlerin en hayırlısı, içinde kendisine iyi bakılan bir yetimin bulunduğu evdir. En kötüsü ise kendisine iyi davranılmayan bir yetimin bulunduğu evdir." (İbn Mace, Edeb, 6.) buyurmaktadır. Onun için hep birlikte yetimlere sahip çıkmalı, şefkatli anne kucağı olmak için sıcak bir yuva özlemi çekenlere karşı üzerimize düşen görevi yerine getirmeliyiz. Kalbinin katılığından dert yanan bir sahabiye Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) "Yetimin başını okşa, fakiri doyur." (İbn Hanbel, II, 387.) tavsiyesini kendimize şiar edinmeli, İslam toplumunda unuttuğumuz bu değerlerimizi hatırlamalıyız.

5. Huzurevleri

Yaşadığımız zaman dilimine kadar İslam toplumlarında bulunmayan bir müesseseye olan huzurevlerinde kalan yaşlılarımıza da sahip çıkmalıyız. Şu an ülkemizde 20 binin üzerinde büyüğümüz yalnızlığa itilmiş durumdadır. Yaşlılarımızı, eli öpülesi büyüklerimizi göndermek zorunda olduğumuz mekânlara aslında huzurevi diyemeyiz. Oralarda evlat hasreti içerisinde, torunlarını kucaklayamadan yalnızlığa itilmiş bir halde kalanlara sahip çıkıp her evi bir huzurevine çevirmeliyiz. "Büyüklerimize saygı, küçüklerimize sevgi ve şefkat göstermeyen bizden değildir." (Tirmizi, Birr, 15.) diyen bir peygamberin ümmeti olduğumuzu unutmamalıyız.

Prof. Dr. H. Kâmil Yılmaz
Diyanet İşleri Başkan Yardımcısı

Ramazana Makamında Yaşamak

“Ramazan hayatımızın her ânını yoğuran ve takvaya erdiren bir zaman dilimidir.”

Ramazana makamında yaşamak demek perhiz mevsiminde Kur'an ve ibadet ile dikkat eğitimine yoğunlaşmak demektir. Çünkü ramazan kelimesinin kök anlamı yanmak ve kavrulmaktır. Ateşe vurulan toprak nasıl sudan arınır, pişer, tuğla, kiremit, çanak, çömlek, çini ve seramik gibi kullanılabilir hâle gelirse insan da ramazanın perhiz fırınına vurulmak suretiyle Kur'an ateşiyle âdeta pişer. İbadetlerle şekil ve kıvam kazanarak hamlikları kemal bulur. İrade eğitimiyle kendisinin farkına varır. Bu açıdan ramazan makamı Kur'an ve oruç ile taçlanan takva mevsimidir.

Ramazana Kur'an'ın nazil olmaya başladığı aydır. Kur'an ve gufran iklimidir. Nitekim: “(O sayılı günler), insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolu ve hak ile bätülü birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği ramazan ayıdır.” (Bakara, 2/185.) ayeti bunu ne güzel anlatmaktadır.

Ramazana içinde İslam'ın beş temel esasından orucun tutulduğu ibadet-yoğun bir zaman dilimidir. Ramazanın bu denli önemli olmasını sağlayan da

Kur'an ve oruç ayı oluşudur. Oruç, Allah Teala'nın: “Benim içindir, ecrini ancak Ben veririm.” (Buhari, Savm, 2.) buyurarak yücelttiği bir ibadettir.

Ramazandaki maneviyat eğitimi, nefsin direncini kırarak iradeyi güçlendirir, şahsiyet ve kimliğin daha diri bir biçimde kulluğa yönelmesini sağlar, insanı nefis rüzgârı önünde savrulan çer çöp gibi olmaktan kurtarır. Ramazan iklimindeki kalbi kıvam gönül dünyasında aşk ateşinin uyanmasını sağlar. Aşk elsiz, ayaksız olan canın elini tutar ve önüne düşerek ona yol gösterir. Korku ve ümit duyguları ancak ibadetler sayesinde ve takva ile aşkın emrine ram olur. Çünkü aşkın gözü canlara can katar.

Ramazanda kullanılan takvaya erdirici bir özellik vardır. Nitekim ramazan orucunun farziyetini bildiren ayette buna şöyle işaret edilmektedir: “Ey inananlar, sizden öncekilere farz kılındığı gibi size de ramazan orucu farz kılındı. Umulur ki bu sayede takvaya erişirsiniz.” (Bakara, 2/183.)

Takva, dış organlarımızı Allah'ın istemediği yerde

kullanmaktan sakınarak kalbimizin ihlas ve iyi niyetle dolmasıdır. Kalbin iştirak etmediği amel makbul sayılmaz. Kalbin, organlara uygun niyetlerle dolu olması gerekir. Bir bakıma takva, şu fırtınalı dünyada Allah'ın herhangi bir emrine toz kondurmak için titremek demektir. Bir başka ifadeyle dikenli bir yolda ayaklarımıza diken batmaması için sakınarak yürümek, basacağıımız yeri kontrol etmektir.

Bu yüzden ramazan ve oruç sadece yeme içmeyi terk etmekten ibaret fiziki bir eylem değildir. Ramazan, hayatımızın her anını yoğuran ve takvaya erdiren bir zaman dilimidir. Ramazan ayının, hayatın her anına yansıyan hasletlerin kazanıldığı bir ay, insan iradesini eğiten, nefsi frenleyen, düşüncüyü ibadet merkezli güncelleyen bir iklim olabilmesi için gözü haram, şüpheli ve anlamsız şeylere bakmaktan korumak; kulağı haram, günah ve batıl

şeyleri dinlemekten sakınmak lazımdır. Dili kendini ilgilendirmeyen boş, anlamsız, dedikodu ve iftira gibi şeylerden uzak tutmak; kalbi Allah sevgisi ve takvayla doldurup yasak düşünce ve boş temennilerden arındırmak; eli haram, şüpheli ve çirkin işlere uzanmaktan men etmek; ayağı emredilmeyen ve istenmeyen bir gaye uğrunda yürütmek gerekmektedir.

Ramazan iklimi gönül imarına en güzel vesiledir. Kırılan kalpleri tamire, bozulan araları düzeltmeye en uygun zemin ve zamandır. Nitekim Allah Teala buyurur: "Müminler ancak kardeşirler. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin. Allah'a karşı gelmekten sakının ki size merhamet edilsin." (Hucurat, 49/10.) Bu yüzden ramazan iklimini bir vesile görüp bunu hayatın her alanına yansıtmak ve hikmeti talim etmek gerekmektedir.

Kur'an'da Hz. Peygamber (s.a.s.)'e ait bir görev olarak sunulan kitap ve hikmeti talim (bk. Bakara, 2/129, 151; Âl-i İmran, 3/164. Cuma, 62/2.) işi kişinin kendine ve duygularına hâkim olmasından geçmektedir. Kendini aşamayan, öfkesini kontrol edemeyen, duygularını yenemeyen insandan hikmet ya da marifet ummak tekedden süt çıkmasını beklemek gibidir.

Hikmetin başı Allah korkusu olduğuna göre (bk. Keşfü'l-hafa, I, 421.) hikmete ermenin yolu da her anı kulluk bilinciyle yaşamak, her an ilahî kameranın altında olduğu idrakinde bulunmaktır. Ramazan olmasa iradi açlık ve yokluğu yaşayamayacağımız için varlık ve tokluğun kadrini bilemezdik. Ramazanın ibadet yoğun atmosferi olmasa kulluğun ve taatin hazzına eremezdik. Bu yüzden ramazan iklimi kalbi hayatımıza ve her anımıza bereket getiren bir zaman dilimidir.

Ramazan iklimindeki bir aylık maneviyat atmosferi insanı yıl içerisindeki diğer on bir aya hazırlamaktadır. Ramazan dışındaki on bir aya hazırlanmak orucu oruç gibi tutmaya; namazın insanı inşa etmesine; yardımlaşmanın gönüller arası yakınlaşmaya ve temizlenmeye vesile olduğuna inanmaya; Kur'an'ı raflardan, süslü kaplarının içinden çıkarmaya, onu okumaya, ona bakmaya ve onun bize bakmasını ve bizi arındırıp inşa etmesini sağlamaya bağlıdır.

Allah'a giden yolda takva hazırlığı için ramazan ikliminin hayatımızda ayrı bir anlam ve önemi vardır. Ramazan boyunca âdeta baharı yaprak ve çiçeklerle karşılayan, yazın meyve veren ağaçlar gibi ibadet ve ahlaki erdemler kazanan Müslüman, ramazan sonrası bu güzelliklerini insanlığa sunmaya devam etmelidir. Ramazan ayı dışındaki aylar bir bakıma ramazan hasadının devşirildiği ve paylaşıldığı zamanlardır. Bütün müminler ramazanda kazandıkları diğerkâmlık ve feragat gibi güzel hasletleri ramazan sonrası hayat vitrinlerinin bir parçası olarak korumaya; iç dinamiklerinin bir ateşleyicisi olarak geliştirmeye devam etmelidirler. İbadet,

Ramazan dışındaki on bir aya hazırlanmak orucu oruç gibi tutmaya; namazın insanı inşa etmesine; Kur'an'ı raflardan, süslü kaplarının içinden çıkarmaya, onu okumaya, ona bakmaya ve onun bize bakmasını ve bizi arındırıp inşa etmesini sağlamaya bağlıdır.

ahlak ve hüsnümuâşeret mevsimlik olgular değildir ki mevsim çıkınca değiştirilsin ve yeni libaslara tebdil edilsin.

Ramazan ayı boyunca bir yandan oruç, namaz ve Kur'an tilaveti gibi doğrudan Allah'a kulluğa vesile ameller ile öte yandan zekât, sadaka ve infak gibi Allah'ın yaratıklarına merhamet tezahürü sayılan davranışları meleke hâline getirme çabası içerisindeyiz. Duyguların inceldiği, gönül perdelerinin aralandığı, kalplerin manevi, ruhani ve uhrevi olana yöneldiği ramazan ikliminden çıkarken bizleri bekleyen en büyük tehlike yeniden dünyaya dalmak, dünya nimetlerinin peşinde savrulmuş kulluktan ve Allah'ın zikrinden uzaklaşmaktır. Dünya nimetlerine dalarak Allah'ın zikrinden uzaklaşmak sonuçta Allah'ı unutmak demektir ki Allah böylelerine kendilerini de unutturur. Nitekim Kur'an'da buyrulur: "Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da onlara kendilerini unutturdukları gibi olmayın. Onlar yoldan çıkan kimselerdir." (Haşr, 59/19.)

Mahyaları süsleyen "hoş geldin ya şehri ramazan" mesajı hepimize bir şuur yüklemelidir. "Hoş geldin..." diyerek karşıladığımız ramazanı, yüreğimizde yansımaları olan bir zaman olarak idrak etmeli, onu uğurlarken gönül dünyamıza kazandırdığı bereketleri hayatımıza yansıtmalı ve yeniden bize yön vermesini hasretle beklemeliyiz.

Ramazanda kazanılan hasletler ile bu makamda yaşamının hayatın her anına yansıtılması, ramazan ikliminin asıl amacıdır. Rabbimizden dua ve niyazımız oruç ve Kur'an ayı olan ramazan ikliminin gönül imarına vesile olması ve hayatımızın her anını ramazan makamına çevirerek kuşatmasıdır. Böylece de imanımızı ihsan, ibadetlerimizi ihsan, ahlakımızı itkan kıvamına erdirmesidir.

Salih Şengezer
Din İşleri Yüksek Kurulu Uzman Yardımcısı

Her Kimseye Bir Kimse(siz)!

“Aslında kimsesizliği anlamak için, önce insanı tanımak gerekir. Zira “Ona ‘insan’ denilmesinin nedeni, birbiriyle ünsiyet kurmaksızın varlığını sürdüremeyecek bir tabiatta yaratılmış olmasındandır. Çünkü varlığını sürdürmede, biri diğerine muhtaçtır.”

Kimse’ bilinmeyen bir ismin, meçhul bir kimliğin, hatta bazen de sanal bir zatın yerine kaim olan bir zamirdir dilimizde. ‘Kimsesiz’ olursa bu sözcük, artık bilineni, malumu ve acı bir hakikati anlatan bir sıfat oluverir. Zımında da bize hep yalnızlığı işaret eder. Lügatlere sorsanız ‘kimsesiz kimdir?’ diye; ya akrabası, yakını ve yareni olmayan kişileri işaret ederler ya da ıssız, تنها, insansız mekânları. (İlhan Ayverdi, M. B. Türkçe Sözlük, Kubbealtı, İst. 2005, s. 680.) Oysa bu lügavi anlam, hakikat karşısında, bir buz dağının görünen yüzü kadar sığ kalır. Çünkü hakikatte, kimsesizlik, mev-sufunu ‘muhtaçlık’la niteler. İhtiyaç duyulan ise bazen samimi bir tebessüm veya sıcak bir yardım eli olur, bazen paylaşılması gereken bir hayat ya da sunulması gereken bir hatır...

Aslında kimsesizliği anlamak için, önce insanı tanı-

mak gerekir. Zira “Ona ‘insan’ denilmesinin nedeni, birbiriyle ünsiyet kurmaksızın varlığını sürdüremeyecek bir tabiatta yaratılmış olmasındandır. Çünkü varlığını sürdürmede, biri diğerine muhtaçtır.” (İsfehani, el-Müfredat, ‘ins’ mad.) İşte kimsesizliğin, bikişliğin ardındaki temel ihtiyaç da ‘diğeri’ne olan bu gereksinimdir. ‘Diğeri’ ise bir ihtiyara göre çocuktur, torundur; bir orta yaşlıya göre ailedir, dostlardır; bir gence göre eştir, arkadaşdır; bir çocuğa göre annedir, babadır... Neticede hepsi, ‘diğeri’ için bir ‘kimse’dir.

Kimsesiz dağlar olur; ama ihtiyarlar kimsesiz olmaz, olmamalı!

Gökyüzünü ayakta tutan dağlar gibidir beli bükülmüş ihtiyarlar, onlar sayesinde azap yerine rahmet iner semadan. (Taberani, el-Mu’cemül-kebir, XXII, 309, Hadis No: 19305.) Rasulüllah Efendimiz’in (s.a.s.) ifadesiyle,

etrafındaki doksan dokuz türlü pusudan sağ çıkıp da ihtiyarlığın avucuna düşmüş âdemoğlunun (Tirmizi, Kader, 14, Hadis No: 2150.), bir de yalnızlığın pençesine atılması hiç yakışık alır mı? Onları, adında huzur olan evlerde, saadet ve sükûnet aramaya terk etmek, asıl mutluluğu idrak etmiş yürekleri dağlar. Çünkü tecrübeleriyle edindikleri birikimleri, dağlar kadar yüce, ovalar kadar engindir. Dolayısıyla bu birikimleri 'artık devir değişti' deyip kenara itmek yerine, gençliğin ve toyluğun karanlığına ışık tutacak bir kandil edinmek en akıllıca tutum olacaktır. Zira Efendimizin (s.a.s.) buyruğu gereğince, "büyüğümüzün saygınlığını bilmeyen bizden değildir." (Tirmizi, Birr, 15, Hadis No: 1920.)

Şimdi, yılların yüküyle beli bükülmüş, simalarına hayatın çilesi resmedilmiş, elinde tespahiyle anıların zikreden, nur yüzlü ihtiyarlar bir 'kimse' bekler; dizlerine oturup hatıralarını dinleyecek, yüzüne bakıp tebessüm edecek, hâlini hatırlarını soracak ya da fikrini sorup tecrübelerinden faydalanacak bir kimse...

Yollar kimsesiz olur, ancak dullar kimsesiz olmaz, olmamalı!

Kimisine uzun yol denir, kimisine kısa, ama hepsi bir adımla başlar yolculukların. İnsanlar da mutlu bir yuvaya adım atmak için çıktıkları yollarda, bazen kimsesiz kalırlar. Kader yollarını ayırmıştır ve artık seferinde tek başınadır. Hâlbuki kadınlar ve erkekler bir bütünün iki yarısıdır. (Ebu Davud, Taharet, 94, Hadis No: 236.) Diğer yanı olmadan, hayatta, hep bir şeyler eksiktir. Hele bir de miras kalan öksüzler, yetimler varsa işte o zaman tek başına yol almak çok daha meşakatkatlı olur. Bazen yollar kesilir de insan yeni yoldaşlar edinir, ama çoğu zaman kalan mesafeyi yalnız kat etmek zorundadır ve artık her adımında bir desteğe ihtiyacı vardır. İşte bunun bilincinde olan Nebi (s.a.s.) de, kimsesiz dulların ihtiyaçlarını karşılamak için, onlarla beraber yürümekten hiçbir zaman geri durmamıştır. (Darimi, Mukaddime, 13, Hadis No:75.)

Şimdi de kimsesiz yollarda yalnız yürüyen, daha önceden başkasıyla paylaştığı hayat yükünü tek başı-

na omuzlamak zorunda kalan dullar bir 'kimse' bekler; bu zorlu seferde yanlarında yürüyecek, ihtiyaçlarını karşılamak için koşuşturacak, yetimlerine, öksüzlerine kucak açacak, yükünün bir ucundan tutup kaldıracak bir kimse...

Sokaklar kimsesiz olur, fakat gençler kimsesiz olmaz, olmamalı!

Sokakları bilirsiniz, bazısı aydınlık olur bazısı karanlık, kimisi meydana açılır kimisi çıkmazdır. Gençlik de böyledir. Ömrün baharı olan bu mevsimi uzun uzun yaşayan da vardır, kısadan hayata atılan da, ilerlediğinde meydana erişen de vardır, çıkmaza düşen de. Gençliğinde kimsesizliği tadanlar, ıssız sokaklar gibi, güneşin doğmasını isterler. Belki doğan güneş sokakları şenlendirdiği gibi, onların yalnızlığını dağıtır ve yeni dostluklar getirir.

Şimdi çıkmaz sokaklar gibi bunalımlar içinde kalmış, ışıksız caddeler gibi karanlıklara gömülmüş gençler bir 'kimse' bekler; bunalımlarının kapısını aralayacak, etrafındaki karanlıkları aydınlatacak, onları kuytu çıkmazlardan alıp ferah meydanlara götürecektir bir kimse...

Evler kimsesiz olur, ama çocuklar kimsesiz olmaz, olmamalı!

Çocuklar evler gibidir, üzerine nice güzel hayaller kurulur. Bütün ev hayallerinin de baş aktörü çocuklar olur. Onlar gülüşükçe evlere sükünet dolar, onlar koşuştukça evler dinlenir, onlar gürültü yaptıkça evler durur. Kısaca çocuk civıltıları varsa, evler birer rahmet yuvası olur. Çocuk seslerinden mahrum olan evler yetimdir, öksüzdür tıpkı anne-baba şefkatinden yoksun kalan yavrular gibi. Annesini, babasını yitirmiş yavrular ise haraptır, virandır tıpkı kimsesiz evler gibi...

Allah Rasulü (s.a.s.) kişinin bahtiyarlığını evinin güzelliğine (İbn Hanbel, I. 169, Hadis No:1445.), evin hayrını da içinde gözetilen yetimlerin olmasına bağlamıştır. Şöyle buyurur: "Müslüman evlerinin en hayırlıları, içinde kendisine iyi bakılan bir yetimin bulunduğu evdir. En kötüler ise kendisine iyi davranılmayan bir yetimin bulunduğu evdir. (İbn Mace, Edeb, 6, Hadis No: 3679.)

Şimdi hiç sakini kalmamış ıssız evler misali mahzun bakışlı yetimler, kapısına kilit vurulmuş konaklar misali utanç verici duruşlu öksüzler bir 'kimse' bekler; bir baba edasıyla başını okşayacak, bir anne sıcaklığıyla kendisini kucaklayacak, onu sofrasına alıp ekmeğini bölüşecek, yumuşak bir yatak verip üzerine örtecek bir kimse...

Gerçek kimsesizliğin yanında bir de 'Sanal Kimsesizlik' olmamalı!

Bu gün yollar, sokaklar, evler kalabalık. Fakat bu kalabalıklar arasındaki insanlar derin bir yalnızlık içinde deler. Somut beraberliklerin kıyısında, sanal kimsesizlikler yaşıyorlar. Akraları, yakınları olduğu hâlde, onlarla yetinmeyip, farazi ortamlarda sıkı dostluklar kurma peşinde olanların yaşadığı buhrandır, sanal kimsesizlik. Sorun genellikle ya anlaşılmasındır ya da anlaşamamak. Çözüm ise sanal mekânlarda e-yarenler edinmek oluverir. Annesinin yaptığı yemeği beğenmeyenler, arkadaşının paylaştığı yemek fotoğrafını "beğen"irler, babasının öğütlerine aldırmayanlar, başkasının "twit"lerine sarılırlar... Bunlar kendini yalnız vehmeden, sanal kimsesizlerin bilinçsiz çırpınışlarıdır.

Şimdi hayata kablosuz bağlanan, odasından çıkmadan dünya çapında gezinti yapan sanal kimsesizler bir 'kimse' bekler; mesajlaşmayla değil, konuşarak iletişim kuracak, iki nokta ve parantezle değil, gözlerinin içine bakarak gülümseyecek, ekranında değil, yanında olacak bir kimse...

Haydi! Oruç bizi tutarken, biz de bir kimsesiz eli tutalım!

Bu ramazan farklı bir güzellik olsun masamızda; yüzünde güller açan bir yetim, bir öksüz bereketlendirsün soframızı. Çünkü yeryüzünde bir yetimin oturduğu sofradan daha bereketli bir sofraya yoktur. (Deylemi, el-Firdevs, IV, 46.) Çünkü yetimi gözetip kollayan cennette, Hz. Peygamber'e (s.a.s.) iki parmağın birbirine uzaklığı kadar yakın olacaktır. (Buhari, Talak, 25, Hadis No: 5304.) Bu ay evimize aldığımız ramazan paketlerinden birini de, kimsesiz bir dulun, kimsesiz bir fakirin kapısına bırakalım. Çünkü dul kadınların ve hiç malı olmayan fakirlerin ihtiyaçlarını karşılamaya koşan kimse, Allah (c.c.) yolunda savaşan, ara vermeden gece namazı kılan ve iftar etmeden oruç tutan kimse gibidir. (Buhari, Edeb, 26, Hadis No: 6007.) Orucumuzu kimsesiz bir ihtiyarla beraber açalım. Eski ramazanları, eski bayramları onlardan din-

leyelim yeniden. Saygıyla elini öpüp, muhabbetle duasını alalım. Çünkü kim ihtiyar bir kimseye yaşından dolayı tazim ederse, Allah da, o yaşlandığında kendisine hürmet edecek birisini gönderir. (Tirmizi, Birr, 75, Hadis No: 2022.) En önemlisi de, bu ramazan, akıllı olduğumu sandığımız telefonumuzu, bir ilaç gibi taşıdığımız tabletimizi, el üstünde tuttuğumuz dizüstümüzü bir kenara bırakalım ve kısa bir süre de olsa sanal kimsesizlik oturumunu kapatalım.

Aslında, Müslüman kimsesiz olmaz. Allah Teala bizi kardeş ilan etmişken (Hucurat, 49/10.) ve Rasülullah (s.a.s.) bizi her hücreyi birbiriyle bütünleşmiş bir bedene benzetmişken (Buhari, Edeb, 27, Hadis No: 6011.), gerçek anlamda kimsesizlikten nasıl söz edilebilir? O hâlde gereken şey, sadece yanı başımızdaki yalnız kardeşlerimize elimizi uzatmaktır. Böylece biz onlara, onlar da bize 'kimse' olur ve umulur ki kimsesizlikten kurtuluruz.

Rukiye Aydoğdu
Dişanet İşleri Uzmanı

Kalbiniz Ne Renk?

“ Kalp yetmezliği yaşıyoruz her birimiz; kalbimiz kimseye yetmiyor, orada kimseyi barındıramıyoruz. Biz ve bize ait olan onca şey varken dünyamızda, başkalarına yer ayıramıyoruz. Kendi fotoğrafımızı çekmekle o kadar meşgulüz ki kimsenin derdini çekemiyoruz. ”

Trafik ışıkları, korna sesleri, egzoz dumanları... Gereksiz yoğunluklar, sebepsiz telaşlar, sınırsız ihtiyaçlar...

Memnuniyetsizlikler, dudak bükmeler, burun kıvrımlar, sonu gelmez şikâyetler...

Mezuniyet törenleri, saray düğünleri, doğum günü partileri...

Lüks organizasyonlar için beş yıldızlı oteller, “bizi biz yapan her şeyi bulabileceğimiz” alışveriş merkezleri, Semud’u kıskandıran gökdelenler, İrem’i gölgede bırakan plazalar, göğü delen modern tapınaklar...

İşte, tüm bunların tam ortasında, seslerin, renklerin, gölgelerin hâkimiyeti altında yaşam mücadelesi veren, gitgide ritmi zayıflayan, cılız bir tonda da olsa atmaya çalışan ve vazifesi yalnızca vücudumuza kan pompalamak olmayan bir kalbimiz var. Kulaklıklarımızı çıkarırsak belki sesini işitebilir, nasıl can çekiştirmesine şahit olabiliriz.

Çıkaralım kulaklıklarımızı, güneş gözlüklerimizi çıkaralım, gözlerimizi mıhladığımız ekranlardan ayıralım ve can gözümüyle şöyle bir bakalım hayatımıza:

Hayatımızda ne kadar büyük bir yer kapladığımızı bakalım. Kendimizin, benliğimizin, nefsimizin yüceliğini başı dumanlı dağları izlercesine uzaktan seyreyleyelim. Kendimize haset edelim. Rabbimizin, ilah edinmememiz konusunda bizi defalarca uyardığı heva ve heveslerimizin doruklarında gezelim. Gözümüz hep yükseklerde olsun, asla zirvelerden inmeyelim. Her şeyin en iyisine layık olduğumuzu hiç unutmayalım çünkü “biz buna değeriz!”

Dinleyelim sonra, şehrin gürültüsünden sesini işiteemediğimiz, göğüs kafesimize hapsolmuş bir tutsak misali yaşamaya çalışan kalbimizi dinleyelim. Neden bu kadar solgun, neden bu kadar bitkin olduğunu düşünelim. Neden sonra onu parsellere ayırdığımızı, orada sadece bizimle aynı rengi paylaşan-

Hüve Mevlana

Hat: Ahmet Zeki Yavaş

Rabbimiz zayıfların, mazlumların, güçsüzlerin adını Kitabında anıyor; onlara kol kanat gereni övüyor, yüceltiyor, bu kimselere ebedî bir hayat vaat ediyor. İçimizdeki sarp yokuşlarımızı aşmak için bizlere yol gösteriyor.

lara, sadece bize benzeyenlere yer verdiğimiz fark edelim. Ne kömür gözlü çocuklara, ne elleri nasırlı ihtiyarlara ne de gözü yaşlı yetimlere orada yer bırakmadığımızı görelim. Ve Şair'e çağımız için koyduğu "kalp yetmezliği" teşhisi için bir kez daha hak verelim.

Evet, kalp yetmezliği yaşıyoruz her birimiz; kalbimiz kimseye yetmiyor, orada kimseyi barındıramıyoruz. Biz ve bize ait olan onca şey varken dünyamızda, başkalarına yer ayıramıyoruz. Kendi fotoğrafımızı çekmekle o kadar meşgulüz ki kimsenin derdini çekemiyoruz. Hiçbir keder iştahımızı kaçırıyor, hiçbir acı keyfimize gölge düşüremiyor, canımızı yakamıyor. Kimsenin bizi üzmesine izin vermiyoruz. Kendimizden başka kimsesi olmayan varlıklar ha-

line geldik, içimizdeki çölün giderek büyüdüğünün farkına varamıyoruz. Çölleşiyor yüreklerimiz, çoraklaşıyoruz, nefes alabileceğimiz vahalanımız kuruyor bir bir... Acıma duygumuzu yitirdiğimizden, göz pınarlarımızı kuruttuğumuzdan beridir kalbimiz kuruyor; yavaş yavaş, farkına varmadan ölüyoruz... Oysa üşüyenlerle birlikte üşüdüğümüzde, ağlayanlarla birlikte ağladığımızda, ekmeğimizi aç olanlarla paylaştığımızda ancak bir kalp taşıdığımızın farkına varabiliriz.

Rabbimiz zayıfların, mazlumların, güçsüzlerin adını Kitabında anıyor; onlara kol kanat gereni övüyor, yüceltiyor, bu kimselere ebedi bir hayat vaat ediyor. İçimizdeki sarp yokuşlarımızı aşmak için bizlere yol gösteriyor. Biz ise Allah'ın Kitabına boş göz-

lerle bakıyoruz. İştihap unutupuyoruz, içimizde işittiklerimizi yutan kara delikler var adeta. Çok yiyor, çok konuşuyor, çok uyuyor ve çok unutupuyoruz. Gaflet içinde yaşıyoruz; neredeyse duyarsızlıktan helak olacak hâldeyiz. Oysa biz, kendisini helak edecek kadar başkalarının hidayetini dert edinen bir peygamberin ümmetiyiz. Yarım hurmayla dahi olsa paylaşımı küçümsemeyen; borçluya, hastaya, yaşlıya yardım eli uzatılmasını isteyen bir peygamberimiz var bizim. (Müslim, Zekât, 68.) Bize ancak içimizdeki zayıflar sebebiyle rızık verildiğini hatırlatan; mazlumun ahından sakındıran bir peygamberimiz var bizim. (Buhari, Cihad, 76; Buhari, Zekât, 63.) Sofrasında Abdullahlara, Eneslere, Beşirlere yer açan, yetimi doyuran, yoksula kol kanat geren bir peygamberimiz var bizim. O, yanında iki kişilik yemek olanın üçüncü bir kişiyi, dört kişilik yiyeceği olanın ise beşinci bir kişiyi misafir etmesini isterdi. (Buhari, Mevakit, 41.) Ashabına çorbasına biraz fazla su koyup komşularına da ikram etmesini söylerdi. (Müslim, Birr, 143.) O, komşusu açken tok yat-

mamamızı isterken (İbn Ebi Şeybe, İman ve Rüyâ, 6.) köşe başında çocuklar açlıktan uyuyamıyor bugün. Ümmetin yetimleri soğuktan donuyor, yüreğimiz onları ısıtmaya yetmiyor.

Peygamber nasihatine uyup bize sığınan bir kimseye sığınak olduğumuzda (Ebu Davud, Zekât, 38.) belki ahir zaman hastalıklarımıza derman bulabiliriz. Duyarsızlıklarımızdan kurtulup haksızlıklarımızı görebildiğimizde, şımanlıklarımızın farkına varabildiğimizde, başkasının hakkını yiyormuş, başkasının nefesini alıyormuş gibi hissettiğimizde belki körelen yanlarımızı diriltebiliriz. Belki o vakit gökdelenler arasına sıkışmış kalbimiz rahat bir nefes alabilir. Bahtı gözlerinden kara yavruların yüzünü güldürebildiğimizde kalbimizde herkese yetecek kadar yer bulunduğunu görebiliriz belki. İşte o zaman yalnızca grinin tonlarına, metal rengine, kurşun rengine, duman rengine yer verdiğimiz kalbimize bir çocuk almış olacağız. Elindeki fırçayla kalbimizi gökkuşağının bütün büyümlü renkleriyle boyayacak bir çocuk...

Peygamber nasihatine uyup bize sığınan bir kimseye sığınak olduğumuzda belki ahir zaman hastalıklarımıza derman bulabiliriz.

Dr. Muhtis Akar
Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Mazlumun Sesi Olmak

“ Müslümanlar haklının, mazlumun yanında; haksızın, zalimin ise karşısında yer almalıdırlar. Kalplerinde zalimlere karşı en küçük bir temayül göstermenin bile azap sebebi olduğunu bilmeli, zulme ve haksızlığa karşı sürekli dayanışma içerisinde olmalıdırlar. ”

Zulüm, sözlükte bir şeyi kendine mahsus yerinden başka bir yere koymak, noksan yapmak, sınırı aşmak, doğru yoldan sapmak, insanların hakkını eksiltmek, hakkını vermemek, kendi hak alanının dışına çıkıp başkasını zarara sokmak, rızasını almadan birinin mülkü üzerinde tasarrufta bulunmak, haksız ve adaletsiz uygulamalarda bulunmak, insan haklarını, kul haklarını, hatta tüm mahlukatın hakkını ihlal etmek gibi anlamalarda kullanılır. Zulmü icra edene zalim, zulme maruz kalanlara ise mazlum denir.

Zulüm Kur'an'da yasaklanmış, Allah'ın zalimleri sevmediği (Âl-i İmran, 3/57, 140; Şura, 42/40.), zalimlerin asla felaha eremeyecekleri (Yusuf, 12/23; Kasas, 28/ 37.), haksızlıkla (zulümle) yetimlerin mallarını yiyenlerin karınlarına ateş doldurdukları (Nisa, 4/10.), meşru sınırlar dışına çıkarak ve zulmederek birbirinin mallarını yiyenlerin cehennem ateşine atılacakları (Nisa, 4/10.) vb. vurgulanarak insanların zulümden vazgeçmeleri istenmiştir. Bir kutsi hadiste Yüce Allah; “Ey kullarım! Ben zulmü kendime haram kıldım ve onu sizin aranızda da yasakladım; sakın bir-

birinize zulmetmeyin!” (Müsned, V, 160; Müslim, Birr, 55.) buyurarak kullarının zulmün her çeşidinden uzak durmalarını istemiştir.

Hz. Peygamber ise; “Sakın zulmetmeyin ve kendinize zulmedilmesine de müsaade etmeyin.” (Müsned, V, 72.) buyurarak ümmetini zalim olmaktan sakındırdığı gibi mazlum olmaktan ve zulme karşı sessiz ve tarafsız kalmaktan da sakındırmıştır. Kendisi de dualarında “Allah'ım! Fakirlikten, kıtlıktan, zillete düşmekten, zulmetmekten ve zulme uğramaktan sana sığınırım.” şeklinde sürekli dua etmiş, sahabe-i kirama da böyle dua etmelerini tavsiye etmiştir. (Ebu Davud, Salat, 367; Nesai, İstiaze, 14; İbn Hibban, No: 1030.)

Sevgili Peygamberimizin gençliğinde de, haksızlık ve zulme maruz kalanların haklarını korumak ve mazlumlarla dayanışma içerisinde olmak amacıyla kurulmuş olan “hılfu'l-fudül” cemiyetine (Erdemliler Teşkilatı) üye olması, hatta peygamberlik geldikten sonra da o teşkilatı övmesi ve: “Ben ona İslam devrinde bile çağırılsam icabet ederdim.” de-

mesi; zalimin karşısında, mazlumun yanında yer almanın ve bu amaçla müesseseler oluşturmanın Müslümanlar için ne denli önemli bir görev olduğunu göstermektedir.

Esasen 'bütün peygamberlerin tevhit mücadelesi insanları her türlü baskı ve zulümden kurtarma mücadelesidir' denilebilir. Zira peygamberlere ilk karşı çıkanlar o toplumun içindeki zalimler, peygamberlere ilk inanan ve onların yanında yer alanlar ise mazlumlar olmuştur. Hz. İbrahim (a.s.)'in karşısına Nemrut, Hz. Musa (a.s.)'nın karşısına Firavun ve Haman, Hz. Muhammed (s.a.s.)'in karşısına Ebu Lehep ve Ebu Cehil gibi zulmün ve zalimliğin elebaşları çıkmış, peygamberler ise hep mazlumların yanında yer almak suretiyle zalimlerle mücadele etmişlerdir.

Müslümanlar da haklının, mazlumun yanında; haksızın, zalimin ise karşısında yer almalıdırlar. Kalp-

lerinde zalimlere karşı en küçük bir temayül göstermenin bile azap sebebi olduğunu bilmeli (Hud. 11/113.), zulme ve haksızlığa karşı sürekli dayanışma içerisinde olmalıdırlar. Zira Yüce Rabbimiz, "(Müminler o kimselerdir ki.) Bir saldırıya (haksızlığa) uğradıkları zaman, aralarında birbirleriyle yardımlaşsınlar." (Şura, 42/39.) buyurmakta; diğer bir ayet-i kerimesinde de; "Size ne oluyor ki, Allah yolunda ve: "Ey Rabbimiz! Bizleri halkı zalim olan şu memleketten çıkar, katından bize bir dost ver, bize katından bir yardımcı ver." diye yalvarıp duran zayıf ve zavallı erkekler, kadınlar ve çocukların uğrunda savaşmıyorsunuz?" (Nisa, 4/75.) buyurarak, gerektiğinde mümin kullarının zulmedenlere karşı mazlumların haklarını korumak, zulmü engelleyip adaleti hâkim kılmak için meşru/hukuki ölçüler içerisinde her türlü mücadeleye başvurmalarını ve bu konuda dayanışma içerisinde olmalarını istemektedir.

Haksızlığa uğradığı hâlde kendisini savunamayan, kendini korumaktan aciz olan mazlum ve mağdur insanları savunmak, haklarını aramak, onların sesi olmak da Müslümanlara Yüce Allah'ın ve Sevgili Peygamberimizin yüklediği bir vazifedir.

Sevgili Peygamberimiz de kendisi bizzat zalimin karşısında ve mazlumun yanında yer aldığı gibi, ümmetini de işlenen kötülükler veyapılan haksızlıklar karşısında seyirci kalmamaları konusunda değişik vesilelerle uyarmıştır: "Hayır, Allah'a yemin ederim ki, ya iyiliği emreder (tavsiye eder), kötülükten nehyeder (kötülüğe engel olmaya çalışır), zalimin elini tutup zulmüne mani olur, onu hakka yöneltir ve hak üzerinde tutarsınız; ya da Allah Teala kalplerinizi birbirine benzetir, sonra da İsrailoğullarına lanet ettiği gibi size de lanet eder." (Ebu Davud, Melahim 17; Tirmizi, Tefsiru Sure (5), 6. 7.); "Şüphesiz ki insanlar zalimi görüp de onun zulmüne engel olmazlarsa, Allah'ın kendi katından göndereceği bir azabı umumi hâle getirmesi yakındır." (Ebu Davud, Melahim, 17; Tirmizi, Fiten, 8.); "Kim bir kötülük görürse, onu eliyle değiştirsin. Şayet eliyle değiştirmeye gücü yetmezse, diliyle değiştirsin. Diliyle değiştirmeye gücü yetmezse, kalbiyle düzeltme cihetine gitsin ki, bu imanın en zayıf derecesidir." (Müslim, İman 78. Ayrıca bk. Tirmizi, Fiten 11; Nesai, İman 17.)

Diğer yandan Cahiliye Arapları arasında kavmiyetçilik ve kabilecilik taassubu yüzünden, zalim de olsa kendi ırkının, yakınının ve soyunun insanını destekleme, ona yardımcı olma âdeti yaygındı. Peygamberimiz, bu bâtil anlayışı da kaldırmış ve yerine hakkaniyete dayanan bir anlayışı ikame etmiş ve şöyle buyurmuştur:

"Din kardeşin zalim de olsa, mazlum da olsa ona yardım et." Bir adam: "Ya Rasullallah! Kardeşim mazlumsa ona yardım edeyim. Ama zalimse nasıl yardım edeyim?" diye sormuş, Peygamberimiz: "Onu

zulümden alıkoyar, zulmüne engel olursun. Şüphesiz ki bu ona yardım etmektir." (Buhari, Mezalim 4; İbrahim, 6; Tirmizi, Fiten, 68.) şeklinde cevap vermiştir. Çünkü zalimin zulmüne engel olmak, hem mazluma yardımcı olmak hem de zalimi içine düştüğü zulüm batağından ve dolayısıyla ateşten kurtarmak olacağı için ona da yardımcı olmak anlamına gelir; zalime destek olmak ise her ikisine zulüm sayılır.

Anlaşılan odur ki, sadece zulmetmemek yeterli olmamakta; haksızlığa uğradığı hâlde kendisini savunamayan, kendini korumaktan aciz olan mazlum ve mağdur insanları savunmak, haklarını aramak, onların sesi olmak da Müslümanlara yüce Allah'ın ve Sevgili Peygamberimizin yüklediği bir vazifedir. Şayet Müslümanlar güç yetirebildikleri hâlde bu vazifeyi yapmazlarsa, herkes bu zulmün günahına ortak olmuş olur. Zulme uğrayanların Müslüman olup olmamaları ise bu hükmü değiştirmez.

Bu nedenle mümin olma bahtiyarlığına erişmiş olan hiçbir kimse zulmü sevmeyebilir, kim olursa olsun zalimin destekçisi olamaz, zalimin zulmüne bigâne kalamaz; mazlumun feryadına ve iniltisine kulaklarını tıkayamaz. Esasen imani ve vicdani duyarlılığa sahip müminlerden başka bir tavır ve davranış da beklenmez.

Nitekim bu duyarlılığın bir gereği olarak Hz. Ebu Bekir (r.a.) halife seçildiğinde irat ettiği ilk hutbesinin bir bölümünde: "Şunu iyi bilin ki, sizin en zayıfınız, benim katımda hakkını alıp kendisine verinceye kadar en kuvvetli olanınızdır. Sizin en kuvvetliniz ise, benim katımda mazlumun hakkını kendisinden alıncaya kadar en zayıf olanınızdır." demiş ve böylece devlet başkanı sıfatıyla zalimin ve haksızın karşısında, mazlumun ve mağdurun yanında durduğunu açık ve net bir şekilde ilan etmiştir.

Zalimin karşısında ve mazlumun yanında yer almanın bir mümin için ne denli önemli olduğunu en güzel şekilde ifade edenlerden biri de merhum Mehmet Akif'tir. O bu konuda şöyle der:

"Zulmü alkışlayamam, zalimi asla sevemem; Gelenin keyfi için geçmişe kalkıp sövemem.

Mümin olma bahtiyarlığına erişmiş olan hiçbir kimse zulmü sevemez, -kim olursa olsun- zalimin destekçisi olamaz, zalimin zulmüne bigâne kalamaz; mazlumun feryadına ve iniltisine kulaklarını tıkayamaz.

Biri ecdadıma saldırdı mı, hatta boğarım!
Boğamazsın ki!
Hiç olmazsa yanımdan kovarım.
Üçbuçuk soysuzun ardından zağarlık yapamam.
Hele hak namına haksızlığa ölsem tapamam.
Kanayan bir yara gördüm mü yanar ta ciğerim,
Onu dindirmek için kamçı yerim, çifte yerim!
Adam aldırma geç git!, diyemem aldırırım.
Çiğnerim, çiğnenirim, hakkı tutar kaldırım!
Zalimin hasmıyım amma severim mazlumumu...”

O hâlde gerçek dindarlık; zulmün, haksızlığın, adaletsizliğin arttığı, insanların, can, mal, namus, cinsiyet, inanç, düşünce, emek gibi maddi-manevi bir

çok alanda haksızlığa, hukuksuzluğa ve ayrımcılığa maruz kaldıkları bir dünyada, sadece namaz kılp, oruç tutmak ve hacca gitmek gibi belli formel ibadetleri eda etmekle değil; imana şirk zulmünü bulaştırmadan ibadetleri ihlas ve samimiyetle yapıp, bunlardan alınacak ruh ve manevi enerjiyle hayatın bütün alanlarında hakkı hakim kılp adaleti tesis etmek, çevrede olup bitenlerle ilgilenmek, her türlü haksızlık, hukuksuzluk, adaletsizlik, ahlaksızlık ve zulme karşı durarak ezilen ve sömürülen mazlum, mağdur, fakir ve yoksul durumdaki insanların yanında yer alıp, meşru ölçüler içerisinde onların sesi ve yardımcıları olmakla ortaya çıkar.

Prof. Dr. Nevzat Tarhan
Üsküdar Üniversitesi Kurucu Rektörü

Popüler Kültürün Kimsesizleri

“Kimsesiz olmak demek sadece maddi ve manevi destekten yoksun olmak anlamına gelmiyor. Dünyevi refahın ve zevklerin içinde kaybolan ve tutunacak bir dal bulamayan bu yüzden de uyuşturucudan sapkın deneyimlere kadar bir yığın hastalığın pençesinde kıvranan insanlar popüler kültürün ürettiği yalnızlardır.”

Kimsesizleri sadece varoşlarda, köprü altlarında ya da şehrin arka sokaklarında aramak gerekiyor. Bazen hiç tahmin etmediğimiz yerlerde kimsesizliği en derin şekilde yaşayan insanlara rastlayabiliriz. Onlar pek çok şeye sahip olan ama nefesine sahip olamadığı için kalabalıklar arasındaki yalnız kimsesizlerdir. Kimsesiz olmak demek sadece maddi ve manevi destekten yoksun olmak anlamına gelmiyor. Dünyevi refahın ve zevklerin içinde kaybolan ve tutunacak bir dal bulamayan bu yüzden de uyuşturucudan sapkın deneyimlere kadar bir yığın hastalığın pençesinde kıvranan insanlar popüler kültürün ürettiği yalnızlardır.

Kaliforniya Sendromu

Popüler kültürde Kaliforniya sendromu diye tanımlanan durum, tam da bahsettiğimiz insanları anlatıyor. Bu sendroma yakalanmış kişiler hazcı

yani hedonist ve egoist oluyor. Sendromun ilerleyen aşamalarında gittikçe yalnızlaşıyor ve mutsuz olup depresyona aday hâle geliyorlar. Yaşam stiliyle ilgili bir hastalık olarak karşımıza çıkan Kaliforniya Sendromu, zevkçiliğin ve bencilliğin ön plana çıkmasıyla boşanmadan intihara kadar sonuçlar doğurabiliyor.

Bu sendroma yakalanmış kişilerde beklentiler sürekli artıyor ve her geçen gün daha da doyumsuz hâle geliyorlar. Ortalama ihtiyaçlarını gidermek yeterli olmuyor. Bu tarz insanlar, 20 sene öncesinden çok daha fazla şeye sahip olsalar da bunları kendileri için yeterli bulmuyor ve yine de mutsuz oluyor. Mutsuzluk hâli insanları yalnızlaştırıyor ve onları intiharlara götüren sosyoekonomik etkenlere zemin hazırlıyor. California, ABD'nin eğlence odaklı yaşam merkezlerinin tipik bir örneği. Bu nedenle sosyoekonomik şartlara bağlı olarak intihar olayları California Sendromu adıyla tanımlanıyor.

Batı'da günümüzde ortaya çıkan diğer bir hastalık da yalnızlıktır. Bencil, zevk peşinde koşan insanlarda empati duygusu geriler ve yardımlaşma zayıflar. Böyle durumlarda da insanlar yalnız kalır.

Bu sendromun kişide 4 aşamada yaşandığını ifade edebiliriz:

İlk adımda zevki kurtarmak var!

Her kültürün karakterini gösteren baskın bir ruhu vardır. Doğu kültürünün baskın ruhu yardımlaşma, paylaşma olarak ön plana çıkarken, Batı kültüründe bu ruh kendisini bireysellik olarak göstermektedir. Batı doğuya oranla çok daha bireyseldir.

Batı'nın kültürel bir değeri olan hedonizm, yaşam amacını zevklerin tatmini olarak görmüştür. Freud'dan etkilenen bu görüş insanın varoluşunu haz peşinde koşmaya bağlar. Cinsel haz da hazların en doruğu olduğu için ana motor olarak kabul edilir. Sevgi dâhil her şey bu hazdan türemiştir diyerek her şeyi cinselliğin alt katmanı olarak kabul etmiş, cinselliğe indirgemmiştir. Cinsel tatmin ol-

duğu zaman mutlu olunacağı ve ruhsal hastalıkların düzelmesinin ancak cinselliğin yoğun bir şekilde yaşanmasıyla mümkün olacağı savunulmuştur. Hedonizm zevkçiliğin sonucunda ortaya çıkmıştır.

İkinci adımda ben merkezli yaşam!

Batı kültüründe ben merkezlik gibi kötü hastalıkların arttığı görülmeye başlandı. Batılı, hastalanan eşine, yaşlanan annesine babasına, 15 yaşına gelen çocuğuna karşı görevlerini bırakıp devletin ilgilenmesini bekler, dünyaya bir kez geldiğini ve konforunu düşünen, mutlu olmak için canının istediğinin yapılması taraftarı olan bencil bir zihniyete sahiptir.

Bencillik, sosyal kanserdir...

Bencillik kanser hücreleri gibi kötü bir duygudur.

Bencillik mutluluğun en büyük düşmanıdır. Zira mutluluğun önündeki en büyük engel insanın kendini merkeze alarak yaşamasıdır. Ayrıca bencillik arttığı oranda olumsuz duygular da çoğalır. Tersine, narsisizmin azalması, menfi duyguları yok ederek, olumlu hislerin fazlalaşmasını sağlar.

İnsan vücudundaki en bencil hücreler kanser hücreleridir. Otlar içerisindeki en bencil ot ise ayrık otudur. Bunların her ikisi de birbirlerine benzer davranış gösterirler. Ayrık otu bahçe yalnız kendisine aitmiş gibi çoğalırken, kanser hücresi de vücuda gelen glikozu acımasızca tüketir. Hızla yayılır. Bencil insan da toplumdaki kanser hücresi gibidir. Mesela, çalışmaya başladığı iş yerinde kendisine yardımcı olan kişinin ayağını rahatlıkla kaydırabilir. Çok çalışkan, yetenekli, idealist ve başarılı ise hızla yükselebilir. Fakat acımasız bir bencilliği varsa, her şeyi yakıp yıkabilir. Bencillik, topluma bütün kötülüklerin girdiği kapıdır.

Bencillik empati yoksunluğunu da beraberinde getirir. Duygusal zekâ ile ilgili yapılan araştırmalarda beynimizde empati ile ilgili aktif olan alanlar bulunduğu ortaya çıktı. Bunun neticesinde bencil insanlarda empati duygusunun harekete geçmemesinden ötürü bencilliğin ortaya çıktığı gözlemlendi. Duygusal zekâ kavramıyla birlikte, bencilliğin ilacının uzlaşmacı ve empatik olmaktan geçtiği belirlendi.

Herkes bencil midir?

Bütün insanların bencil olduğu tezini savunanlar, insanda erdemli olma ve suçluluk duygusuna kapılma gibi özelliklerin mevcudiyetini düşünmezler. Mesela küçük bir çocuk, kendi hâline bırakıldığında erdemli olmayı öğrenemez, yaptığı kötülüklerde de suçluluk duygusuna kapılamaz. İçinden gelen ne ise hep onu yapmak ister. Yani "Hoşlandığım şey iyidir, hoşlanmadığım şey kötüdür" gibi, bencilce duygular taşır. Her çocuğun içinde bulunan bu eğilim ancak eğitim ile değiştirilebilir. Böyle bir terbiyeden geçmemiş insanların benzer türden çocuksu davranışlarına şahit olmuşuz-

dur. Mesela, bir yere gidecek veya bir iş yapacakken hoşuna giden bir şey görüp ona takılabilirler. Yapması gerekenleri ve sorumluluklarını unutturlar. Bu çocuksuluktur

ama erişkinlik döneminde de böyle davranıyorsa insan, o zaman bencildir.

Bilindiği gibi, hayatta kısa ve uzun vadeli amaçlar ve buna paralel olarak mutluluklar vardır. İnsanın kendisini uzun vadede memnun edecek davranışlar sergilemesi geleceği açısından önemlidir. "Her insan bencildir" diyenler, ileriki mutlulukları göz ardı ederek, anlık zevklerin peşinde koşarlar. Bunun karşısında ise 'diğerkâm ahlak' durur. Diğerkâm ahlakta insan, kendisinde keşfedilmesi, törpülenmesi gereken arzu ve isteklerin varlığı söz konusu olduğunda, sorumluluklarıyla isteklerinin çatışmasını engelleyerek tercihini ortak çıkardan yana kullanması gerekir.

Bu yaşam üçüncü adımda sizi yalnızlaştırıyor!

Batı'da günümüzde ortaya çıkan diğer bir hastalık da yalnızlıktır. Bencil, zevk peşinde koşan insanlarda empati duygusu geriler ve yardımlaşma zayıflar. Böyle durumlarda da insanlar yalnız kalır. İnsan sosyal bir varlık olarak düşünülmediği için özellikle üretkenliğin bittiği dönemde yalnız kalır. Parası ve gücü olanların etrafında insanlar bulunurken, olmayanların çevresinde kimse yoktur. Aynı durum kadınlar için de geçerlidir, çekiciliği olduğu zaman etrafında var olan insanlar, kadının çekiciliği kalmadığı an onu terk ederler. Bu nedenle Batı'da yalnızlık ihtiyacı hayvanlarla giderilmektedir. Vergi gelirlerinden anlaşıldığına göre Hollanda'da nüfus kayıtlı köpek sayısı insan nüfusuna eşittir. Batı kültürünün ciddi şekilde değiştiği ve evlat sevgisinin bu şekilde giderildiği görülmektedir.

Son adımda ise mutsuzluk hâli ve depresyon yaşıyor!

Bencillik mutluluğun en büyük düşmanıdır. Zira

Aşırı hırs ve isteklere sahip olanlar ve hayatlarını dünyevi zevklerin peşinde harcayanlar; fitratlarının tersine davrandıklarından yalnızlığın en derinini yaşayan kimsesizlerdir...

mutluluğun önündeki en büyük engel insanın kendini merkeze alarak yaşamasıdır. Ayrıca bencillik arttığı oranda olumsuz duygular da çoğalır. Tersine, narsisizmin azalması, menfi duyguları yok ederek, olumlu hislerin fazlalaşmasını sağlar.

Bencil insanlar yaptıklarının sonucu olarak bir müddet sonra yalnız kaldıkları için mutsuzdurlar. Yalnızlık ise insanı depresyona götürür. Ancak bencil kimse aynı zamanda güç, otorite, para, güzellik gibi toplumun değer verdiği şeylere sahipse, insanları etrafına toplamaya devam eder. Çünkü o anda çevresindekilere verebileceği bir şeyler vardır. Fakat çıkar dağıtmadığı zaman yalnız kalır.

Egoist bir kimsenin en dikkat çekici özelliklerinden birisi de sürekli şikâyet etmesidir. Vaktiyle yakı-

nında bulunan kişilerin şimdi neden kendisinden uzaklaştıklarını anlayamaz ve bunu bir şikâyet konusuna dönüştürür. Eğer mutsuzluk ve depresyonda olan birinin ümidi de yoksa yaşanan süreç intiharla sonuçlanabilir. Küçük şeylerle mutlu olmayı başaramayan, hep daha fazlasını isteyen ve bu nedenle elindeki imkânları yetersiz gören kişilerde intihar vakaları yaşanabiliyor.

İngiltere'de bugün gençler, trafik kazasından çok intihar nedeniyle ölüyor. Bu nedenle birçok ülke parlamentosu intiharları önleme projeleri geliştiriyor.

Aşırı hırs ve isteklere sahip olanlar ve hayatlarını dünyevi zevklerin peşinde harcayanlar; fitratlarının tersine davrandıklarından yalnızlığın en derinini yaşayan kimsesizlerdir...

Prof. Dr. Kemal Sayar
Psikiyatr

Gelin Tanış Olalım

“Kâinat ve felekler, aşk üzere, dostluk üzere halk edilmiştir..
Her şey gönülde cereyan ediyor. İnsanları gönül döllüyor.”
Fethi Gemuhluoğlu

Bir başkasının ruhunu' demiş Paul Eluard, 'ancak kendi ruhumu dönüştürerek anlayabilirim. Tıpkı başkasının avucuna bıraktığım elimin değişmesi gibi'. Kişi kendi kalbine olan yolculuğunu tamamladığında, herkesin kalbinde kendini bulur. Başkasının ruhunu anlama çabasından uzak duruyoruz artık. İnsan bizi korkutuyor. Bir kibir zırhının ardından bakıyoruz dünyaya, samimiyet ve yakınlıktan çekiniyoruz. Batı toplumlarında yalnızlık giderek bir salgın halini aldı. Yalnız yaşayan, kalbden kalbe giden yolu bulamayan, yürüyemeyen insanlar yalnız da ölüyor. İnsanları bir araya getiren geniş manevi yapılar çöktükçe yalnızlık tırmanıyor. Bencillik insanları sadece kendileri için yaşamaya yönlendiriyor. Yakınlık ve samimiyetin öldüğü, insanların bir diğerinden yardım isteyemediği bir zamana erdik. İnsana kıymet vermeyen, insanın manevi ve ruhsal ihtiyaçlarını görmezden gelen bir maddiyatçı kültür, 'bencil toplum' üretiyor. Sadece kendisi için kendi zırhının ardında yaşayan, öteki için asgari nezaketi bile esirgeyen insanlar. Nezaket göstermek, o zırhı indirmek ve kolayca yaralanabilmek olarak algılanıyor.

Günümüzde nezaketsizliğin en yaygın sebeplerinden bir tanesi de tanış olmamak. Oysa insan, 'başkasının gözlerinde ve yüreklerinde kendisini görmediği sürece firardadır'. Karşımızdaki insanı tanıyabildiğimiz ve onun iç dünyasına girebildiğimiz zaman, ona kolayca kötülük yapamayız. 'Gelin tanış olalım' diyor koca Yunus. Bir insanın hikayesine vakıf olmakla, onun da bizim gibi bir can olduğunu, benzer dertlere sahip, benzer yaralara sahip bir varlık olduğunu keşfederiz. 'İnsan bilmediğinin düşmanıdır' denir. Tanış olmadıklarımızı kolayca bir kategoriye yerleştirir, onun hakkında kolay bir hüküm verebiliriz.

İnsanların hayat hikayesini paylaşmak bir gül bahçesinde birlikte dolaşmak gibidir, buyur edildiğiniz o bahçede gülleri artık hoyratça koparıp atamazsınız. Birbirlerine sır veren, iç dünyalarını açan insanların zaman içinde birbirlerini daha çok sevdiği biliniyor. Dolayısıyla tanış olmadığımız, bilmediğimiz insanları çok daha kolay bir şekilde kategorilere hapseder ve onlara bir takım olumsuz özellikleri atfedebiliriz. Onları çok daha kolay etiketler ve

insanlıklarını görmezden gelebiliriz. Mesele sevgili dost, her insanı Hızır bilmekte, onu gönül soframıza buyur edebilecek kadar cömert olmakta.

Güzel bir hikayedir: Kuzey Afrika'da bir köyde, boynunda kocaman bir haç taşıyan Hristiyan bir dilenci Müslümanların kahvesine girer ve dilenir. Kahvede oturan Müslümanlardan birisi cebinde ne var ne yoksa onun eline boşaltır. Dilencinin gönlünü yapıp da masasına dönüp geri oturduğu zaman arkadaşı ona kızar. "Ne oldu yani, şimdi cenneti garantilediğini mi zannediyorsun? Bu Hristiyan adama cebindeki bütün parayı vermekle iyi bir şey mi yaptın yani?" diye ona sitem eder. Arif adamın cevabı çok manidardır: 'Dostum, fakir bir adamın görüntüsünün altında kimin gizlenmiş olduğunu bilemezsin.' Her insanda bir yüceliş imkanı görmek bizi insana karşı hürmetkar kılacaktır. O ahsen-i takvimdir, yaratılmışların en güzelidir, meleklerin önünde secde ettiğiidir. Ruhunu prangalarından kopardığımızda cennetlere kanat çırpabilir.

Bir kesinti çağında yaşıyoruz, dikkatimizin kolayca çelinebilir olduğu bir zamanda. Sürekli, düşündüğümüz şeyden bambaşka bir şey düşünmeye davet ediliyoruz. Uzaktan kumanda cihazıyla televizyon kanalları arasında gezinirken yeryüzünün uzak köşelerinde tanık olduğumuz ıstıraplardan çılgın bir eğlenceye zıplıyoruz. Cep telefonlarımız ibadetten konsere, aile yemeğinden dost meclislerine dek her yerde gerekli gereksiz zırlıyor. Dikkatimiz çelindiğinde mevzuyu kaybediyoruz. Telefon konuşmasından sohbet meclisine dönen insanın konuşmaya ısınması zaman alır. Müdahaleler zamanı kesintiye uğrattıyor ve yazarın ilhamını, inanmış adamın huşuunu, anne babanın dikkatini dağıtıyor. Niha yet dostluklar da, her şeyin ucunun kaybedildiği bir zamanda 'fotoğraflar kadar kısa ömürlü' oluveriyor. Süreklilik kayıplara kanşıyor. Babalarımız gibi girdiğimiz işyerinden emekli olmuyor, doğduğumuz yerde ölmüyor, dost çevremizi de diğer tüketim eşyaları gibi duruma ve menfaate göre de-

ğıştirebiliyoruz. Mağara arkadaşının canı yanmasını için, ayağını yılan deliğine uzatan, 'gönlüyle o deliği tıkayan' Yar-ı Gar yok artık. İnsan ilişkilerinin de kullan-at modeline göre şekillendiği bir dünyada, yakınlık mumla aranıyor. Sadakat kol gezmiyor.

Oysa sadakat, az önce söylediklerimin tersine, birlikte olmaktır. Hayatlarımıza dış müdahale ve dikkat dağınıklığının buyurmasına izin vermemek, zamanı yekpare tutmaktır. Sadakat, Piero Ferrucci'nin harika betimlemesiyle, daima orada olmaktır. Çocuklarımız büyürken orada olmak, dostlarımız dert dökerken orada olmak, ibadette veya konserde orada olmaktır. Anda, burada ve şimdi olmaktır. Biraz daha ileri gidelim, metafizik düzlemde, ruhlar şöleninde verdiğimiz söze bağlı kalmaktır sadakat. Dostlarımızı kalbimizde, yargılamadan, talepkar olmadan tutmaktır. Onları, fikirlerini ve kişiliklerini önemseydiğimiz için, her an dinlemeye ve her

dem sırtımızda taşımaya hazır olmaktır. Bu yüzden kainatın övüncü efendimiz, 'Önce refik, sonra tarik' demişlerdir. Önce yoldaş, sonra yol. Yol ancak sadakatle gidilir zira.

Dostluk onarır, iyileştirir. İnsan insana şifa verir. Mehmed Akif'in İstanbul'un buz ve kar kestiği bir günde, sadece söz verdiği için, çok uzun saatler yürüyerek ve neredeyse donacak halde, dostu Eşref Edip'in evine gitmesi bilinen bir örnektir. Sadakat iyi günde ve kötü günde azığını, sevincini, öfkeni, kederini bölüşmektir. Sadakat ruhuna, ülkülerine, değerlerine paha biçmemektir. Sadakat, insanı miyara vurur. Zor zamanda dostumuza ve ülkülerimize gösterdiğimiz sadakat, hangi cevherden yapıldığımızı söyler. İç bütünlüğe sahip insanlar neye inandıklarını, ne hissettiklerini ve ne istediklerini bilir. Onlar için sadakat gayet tabiidir ve sahip oldukları içsel berraklık ve gücün bir yansımasıdır.

Sevgili dost, sana dost diyorum zira beni olduğum gibi kabul ediyorsun. Bana buyurmak, nasihat etmek, benden bir şey talep etmek gibi tasaların olmadığı için yanında kendim olabiliyorum. Bir hata yapsam biliyorum, kolayca bağışlayacaksın beni. Sadece birbirimize değil, dostluğa da sadakat duyuyoruz. Zaten, 'dostu göremezsem bu gözler neme gerek?' Dostluğun kapısında, aşkın kapısında bir meziyet varsa eğer, 'köpekler kadar sadık olmak'tır o.

'Ahlak' diyor, Comte-Sponville, 'nezaketle başlar ve sadakatle devam eder...Barbar sadakatsizdir. Gelecek zamanın ahlakı yoktur. Her ahlak, her kültür gibi, geçmişten gelir. Ancak sadakatte ahlak vardır'.

Hikaye: Geçmiş zaman içinde ailesinden şikayet eden bir adam yaşarmış, bu adam ailesinin kendine çok eziyet ettiğini düşünüyormuş. Gördüğü eziyetten o kadar bıkmış ki bir gün tasını tarağını toplamaya ve evinden ayrılmaya karar vermiş. Nereye mi gidecekmış? Her şeyin ve herkesin güzeller güzeli olduğu cennete. Bir bilgeye sormuş, cennetin yolu ne tarafa düşer diye, bilge de ona şu istikamette çok ama çok uzun süre yürürsen cennetin yolunu bulacaksın demiş. Adam aylarca yürümüş ama cennetten bir iz bir koku bulamamış. Konak-

ladığı her anda, yolunu yitirmemek için, gideceği istikamete doğru pabuçlarının ucunu çevirmiş.

Bir gece konaklandığı handa muzip birisi gelmiş ve onun pabuçlarını tersine doğru çevirmiş. Adam yine aylarca seyahat etmiş, sonra giderek bir şeyleri geçmişinde gördüklerine benzetmeye başlamış. Galiba, demiş, cennete geldim. Fakat bu cennet, demiş, ne kadar güzel, ne kadar da benim eski köyüme benziyor, eski köyümün neredeyse tıpatıp aynısı ama eski köyümün kötü tarafları yok burada. Yürüdükçe evine gelmiş, a demiş, ne kadar da benim evime benziyor cennetteki evim. Ama eski evimin kötü tarafları yok. Karısıyla karşılaşmış ve cennetteki karım ne güzel diye düşünmüş, hiç de eski karımın huyları yok onda. Cennetteki çocuklarım nasıl da farklı ve iyi çocuklar demiş, cennet meğer ne farklıymış.

Hikaye : Bir gün öğretim üyesi, üniversite öğrencilerine sınavın ilk sorusunu şöyle sorar :

Her gün sabah amfiye girerken etrafı temizlediğini gördüğünüz temizlikçi kadının adını ve soyadını yazın, 50 puan bu soru der. Öğrencilerin hiç biri bilemez. Hepsini utanır bu durumdan ama daha sonra bu hanımın ismini öğrenirler ve ona isimle hitap etmeye, her sabah onunla merhabalaşmaya başlarlar. Orada olduğu halde görmedikleri bu insanın da kendileri gibi saygın bir insan olduğunu, konuşulacak hoş beş edilecek bir kişilik olduğunu fark ederler. Bu basit hikaye günlük hayatın içinde fark etmemekten, önemsememekten kaynaklanan gizli bir kabalığın da olduğunu söylüyor.

Ne niyetle bakarsanız aslında onu görürsünüz. İnsanda Hızır'ı, insan yuvasında cenneti görmek istiyorsan sevgili dost, insana ulu bir nazarla bakmayı bil.

Toplumumuzda sıklıkla insanları olumsuz taraflarıyla anma yönünde bir eğilimimiz var. Bunu ters çevirmek için çok basit bir alıştırmaya yapılabilir. Hakkında içimizden hiç de iyi hisler geçirmediğimiz bir insanın kısa bir süre için olumlu vasıflarını hayal etmeye çalışabilir, onun iyi yönlerini de bir süreliğine aklımızdan geçirebiliriz.

Bazen düşüncelerimizi gerçekle özdeşleştiriyoruz. Düşüncelerimiz özgürdür, gelir gider ve biz her zaman onların sorumluluğunu üstlenemeyiz. Bazen sözgelimi takıntı durumlarında istenmedik düşünceler zoraki beynimize üşüşür. Biz eyleme geçmedikçe takıntılı düşüncelerimizden mesul değiliz. Düşüncelerimizin her zaman gerçeğin ta kendisi olması gerekmiyor. Zihnimiz bize bazen oyun oynar ve bize görmek istediğimiz şeyi gösterir .

Bir insan hakkında hep olumlu düşünceleri aklımıza getirdiğimiz anda, o insanın zihnimizdeki olumsuz imgeleri de daha hızlı bir şekilde değişebilir. Buna pigmalion fenomeni (beklen-ti etkisi) denir. Eğer ben sana dair algımı değiştirsem, sen de değişirsin. Öğretmen tarafından en akıllı olarak görülen çocuklar en akıllı çocuklar olur. En yeterli ve etkin görülen çalışanlar, patronları tarafından en yeterli ve etkin kişiler haline gelir. Yani bizim bakışımız, bir bitkinin üzerine düşen bir ışık gibi, onu daha görünür kılar, besler ve büyümesini hızlandırır.

Sadece görülmediği için mahvolan ve kaybolan pek çok yetenek vardır. Dolayısıyla biz bazı kaynakları, kimi yetenekleri gördüğümüzde onlar görünür hale gelir. İşte bunun adı da saygıdır. Böylesi bir saygı olmaksızın nezaket te kördür, yüzeyseldir. İnsan ilişkilerinde hakkaniyetli olmak, insandaki cevheri görüp kıymetlendirmek hepimizin üzerine bir borç.

Eğer kendimizi başka insanlara daha dikkatli ve nüfuz edici bir biçimde bakma yönünde eğitir ve onların haslet ve meziyetlerini görebilsek biz de değişiriz. Gördüğümüz şey, bizim de aynamız olur.

Otonom sinir sistemi üzerinde duyguların etkisini konu alan bir çalışmada araştırmacılar öfke ve tak-

dir hissini inceliyor ve birbirine tamamen zıt etkiler yarattığını buluyorlar. Bir grup özne öfke duyguları gösterirken, diğer grup insanlara takdir hislerini ifade ediyor. İlk grupta hem kalp hızı hem de kan basıncı artıyor. Oysa deneyin başında ikinci grup gerginlikten daha uzaktı ve kalp sağlıkları da daha iyiydi. Başka insanları takdir etmek bize iyi gelir, bize de kendimiz iyi hissettirir. İyi ilişki, takdir sözlerinin takdir sözlerini aştığı bir ilişkidir.

Hikaye : Bu öykü internet aleminde dolaşan onlarca öyküden biri, kimileri bir Budizm hikayesi olarak sunuyor, kimileri de bir sufi hikayesi olarak. Ama burada vermek istediğimiz anlamı çok güzel anlatıyor. Kendisine ilim için bir yer bulmak niyetiyle dergaha gelir bir derviş, dergahın kapısını vurur. O esnada mürşit sohbettedir, kapıyı vurma şeklinden dervişin ne için geldiğini anlar. Cevabını vermek için de dolu bir bardak ile kapıya gönderir yanındaki talebesini.. Öyle doldurmuştur ki bardağı, bir damla konya bardak taşacak şekildedir. Talebe suyu dökmeden götürme sancısıyla gider, kapıyı açıp bardağı uzatır. Derviş tebessüm eder, anlamıştır mesajı. Mesaj şudur: 'Evladım, dergahımız ağzına kadar talebe ile dolu, sana yer yok, seni alırsak yerimiz dardır, taşar, bir talebeye dahi yer kalmayacak kadar doluyuz. Sen var git kendine başka bir kapı bul.'

Derviş bahçedeki gülden bir yaprak koparır ve bardağın üstüne koyar. O da ne, su taşmamış, bardak dökülmemiştir. Der ki derviş; 'Şimdi bu bardağı hocama götürünüz, o arzusunun ifadesini, maksadını matlubumu anlar.' Bardağın üzerine gül konulmasına rağmen taşmadığını gören mürşit anlamıştır mesajı. Derviş, 'ey üstadım, ey pirim beni dergahına kabul buyur, ben bir gül yaprağıyım, gül dert vermez, bana destur et al yanına, asla taşkınlık yapmam, taşırmmam' demek istemiştir.

Saygı çatışmaların çözümü için de gerekli bir durumdur. İnsan hayatında kavgaya ve gerilimler eksik olmaz. Ailede, okulda, işte ve sosyal gruplarda

sıradan tartışmalar bile çok büyük bir kavgaya dönüşebilir. Bazen bütün çekişmeler ciddi bir zaman ve gayret kaybına yol açabilir. Aslında çatışma, bize her zaman bir şeyleri çözmek için bir fırsat sunar. Eğer yıkıcı usulleri benimsemesek, muhatabımıza saygıyla yaklaşabilirsek; o çatışmalar huzursuzluğun dindirilmesi için bize verilmiş fırsatlar haline gelebilir. Çatışma çözümü, insanların ilişkilerini geliştirebildiği gibi, işyerlerindeki verimliliği de artırabilir. Okullarda akademik standardı yükseltebilir. Bu çatışmaların çözümü için ilk basamak, herkesin kendi konumunu çok açık bir şekilde belirlemesi ve ötekinin bakış açısını ve isteklerini açık bir şekilde anlayabilmesidir. Saygı budur. Kişinin kendini tam manasıyla ortaya koyabilmesi ve ötekini de kendi gerçekliği içinde anlayabilmesidir. Kendine saygı duymayan bir insan zaten başkalarına da saygı duyamaz, kendini sevmeyen bir insan başkalarını da sevemez. Saygı ve etkin dinleme, bire bir ilaçlardır. Saygı ve etkin dinlemeyle pek çok huzursuzluk yatıştırılabilir. Belki her zaman işle yaramayabilir ama iyi bir başlangıç noktasıdır.

Evet saygı karşımızdaki insanı olduğu gibi görebilmektir dedim, ama unutmayalım ki bizim bakışımız hiçbir zaman tarafsız bir bakış değildir. Çünkü insan gördüğünü dönüştürür, değiştirir. Görmekle ve işitmekle hayat veririz biz bir şeye. Bizim dikkatimiz enerji getirir ve dikkatsizliğimiz o enerjiyi söndürür. Dolayısıyla dikkatsizlik, saygısızlık ve nezaketsizliğin en yaygın biçimlerinden bir tanesidir. Bir insanla selamlaşırken yüz yüze gelmemek, çocuğumuz bize heyecanla bir şeyler anlatırken televizyon kumandasıyla oynamak, eşimiz bizimle sohbet etmeyi umarken kafamızı gazetemize veya spor programına gömmek bu dikkatsizliğin sık rastlanan örnekleridir. O yüzden aktif dinleme muhatabımıza yüzümüzü ve bedenimizi döndüğümüz, ona anlattığı konuları daha iyi anlatmasını sağlayacak sorular yönelttiğimiz ve onu dikkatle dinlediğimiz bir süreçtir.

Günümüzün çok sesli ortamında, herkesin kendi sesinin büyüüne kolayca kapıldığı ve konuşma şehvetinin insanların işitme melekelerini neredeyse yok ettiği bir dünyada dinleme sanatını ihya etmemiz gerek.

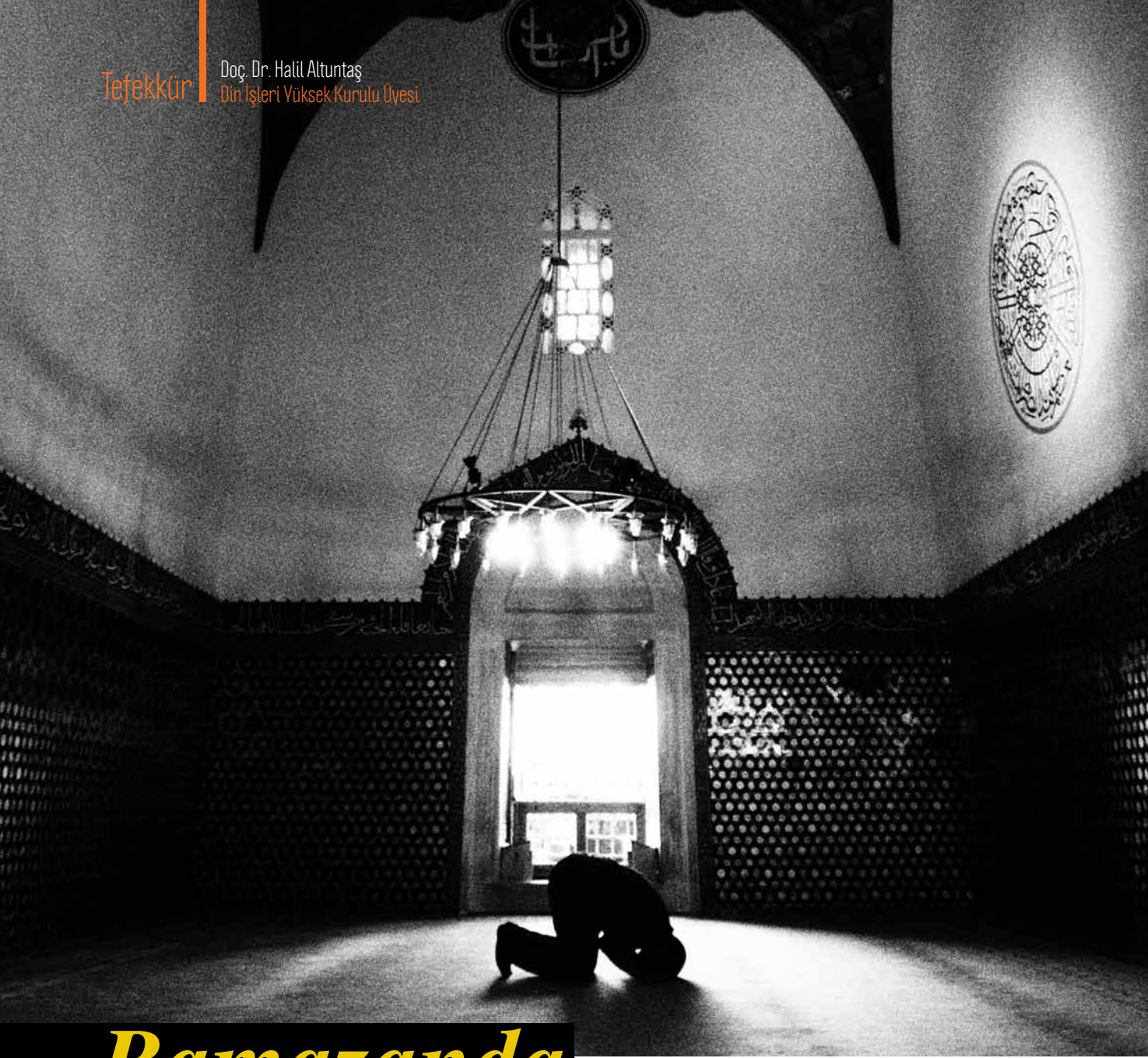
Toplumumuzda sıklıkla insanları olumsuz taraflarıyla anma yönünde bir eğilimimiz var. Bunu ters çevirmek için çok basit bir alıştırma yapılabilir. Hakkında içimizden hiç de iyi hisler geçirmediğimiz bir insanın kısa bir süre için olumlu vasıflarını hayal etmeye çalışabilir, onun iyi yönlerini de bir süreliğine aklımızdan geçirebiliriz. Önyargı buzdağlarını eritmek için, insan kalbinin sıcaklığına ihtiyacımız var. Geleneksel Afrika toplumlarında insanlar konuşmaya çok önem verir ve bir problemleri olduğu zaman, saatler hatta günler süren açık toplantılar yapar ve meseleleri müzakere ederlermiş. Bunun bir neticeye ulaşması da gerekmez ve konuşmuş olmak bile onlar için yeterli olurmuş. Günümüzün çok sesli ortamında, herkesin kendi sesinin büyüüne kolayca kapıldığı ve konuşma şehvetinin insanların işitme melekelerini neredeyse yok etti-

ği bir dünyada dinleme sanatını ihya etmemiz gerek. Kendi lafımızın önceliğinin büyüüne kanmadan, başka insanların sözünün de çok önemli olabileceğini, her sözün bir şifa olabileceğini kabul etmekle başlayabiliriz.

Sözün özü: Muhatabımı yargılamadan, önyargı ve dedikodu bataklığında boğmadan, onu değiştirmeye ve ona tahakküm etmeye çalışmadan onunla birlikte var olmaya hazırım. Onu görüyör ve işitiyorum ve bana anlatacaklarının önemli olabileceğini kabulleniyor, ruhumu ona açıyorum. Onun saygınlığını, onun benden istediği gibi tescil ediyör ve ona dünyamda bir yer veriyör. Ona hürmet ediyör, onun varlığına ve kişisel hikayesine hürmet ediyör. Onun varlığı kimi zaman bana sıkıntı verse de buna tahammül ediyör. O da bana tahammül ediyör. İkimiz de birbirimizden öğreneceğiz. Birbirimizden bir şeyler alarak ayrı insanlar olarak yaşamaya devam edeceğiz. Tıpkı eyvanında birleşen iki sütun gibi, bizi birleştiren müşterek değerlerimiz var en tepede ancak yine de iki ayrı varlık olarak kalmayı ve insanlık kubbesini beraberce ayakta tutmayı başarabiliyoruz.

Gelin tanış olalım.

Ramazanda Şükrü Kuşanmak

İyiliği kaynağını kabul etmeden onun iyiliğini itiraf söz konusu olmaz. Bu sebeple iman, şükrün temeli ve en büyük şükür eylemi olarak kendini gösterir.

“Almadan vermek Allah’a mahsustur.” der bir atasözümüz. Bu sözün gerçekte verdiği mesaj şu: İnsanlar arası ilişkilerde, yapılan iş için karşılık gözetme temel bir yöneliştir. Birisi size bir iyilik yapmışsa beklediği bir şey vardır; veriyorsa almak için veriyordur. Kimse almadan vermez. Almadan vermek Allah’a mahsustur.

Bu sözde millî irfanımızın yüksek edebî üsluba sahip bir yansıması var. Allah-kul ilişkilerindeki, Allah’tan kula doğru bir tek taraflılık, bir karşılıksız verme esası dile getiriliyor. Bu yapılırken üstü örtülü bir şekilde -ama asıl maksat olarak-beşerî ilişkilerin bir mü-

tekabiliyet esası üzerine kurulu olduğuna, insanların verirken alma ihtiyacında olduklarına işaret edilmiş oluyor.

Ne var ki bu verirken alma ihtiyacı hırs-lar sebebi ile bencilliğe, hiç vermeden hep alma arzusuna kolayca dönüşebilmektedir. İş bununla da kalmamakta, insan bu arzusunu tabii bir durum olarak görmekte, içinde yaşadığı toplu-mun, birlikte olduğu bireylerin kendisine sağladığı imkânları ya görmezlikten gelmekte ya da hep-ten unutmaktadır.

Bu görmezlikten gelme ya da hepten unutma huyu asıl Allah-kul ilişkilerinde ortaya çıkmaktadır. İlahî hazineden hep alarak yaşamının verdiği kanık-sama hâli ile insan sahip olduğu nimetlerin farkına bile varamadan, onları bir verenin bulunduğu bi-lincinden uzak olabilmektedir. Oysa insanın önün-de, sahip olduğu nimetlerin bilinci içinde onları ve-renin hoşnutluğuna götüren, imanın aydınlattığı bir hayat yolu da bulunmaktadır. “Şüphesiz biz onu (ne yapması gerektiğini göstererek) yola koyduk. O bu yolu ya şükrederek ya da nankörlük ederek alır.” (İnsan, 76/3.) buyuruyor Yüce Allah. Ne var ki bu ikili yönelişte şükretmemek insanın baskın çı-kan tarafın olmaktadır. “Ne kadar az şükrediyorsu-nuz!” (Mü’minun, 23/78.), “Kullarımdan şükredenler ne kadar azdır!” (Sebe’, 34/13.) ayetleri bu gerçeği gözler önüne seriyor. İşte insanı içine düşme riskini taşı-dığı bu olumsuz duruma karşı bir uyarı olmak üze-re Kur’an pek çok ayetinde ve çeşitli ifade üslupları ile ısrarlı bir şekilde insanı sahip olduğu sonsuz ni-metlerin bilincinde olup bunun gereğini yapmaya, şükreden bir kul olmaya davet etmektedir.

Şükür iyilik yapanın iyiliğini bilmek, onu dile ge-tirmektir. Buna göre kul, Allah’ın nimetlerini bilip itiraf etmek, ona övgüde ve sürekli itaat hâlinde bulunmakla şükretmiş olur. Kullanın iyi fiillerinden dolayı mükâfatlandırılması, kendilerine kat kat se-vap verilmesi de Kur’an anlatımında yine şükür diye ifadeye konulmuştur. Nitekim Allah’ın “Şekür” ve “Şakir” isimlerinin ifade ettiği mana da budur. (Şura, 42/23; Nisa, 4/147.)

İyiliği kaynağını kabul etmeden onun iyiliğini itiraf söz konusu olmaz. Bu sebeple iman, şükürün temeli

Şükür iyilik yapanın iyiliğini bilmek, onu dile getirmektir. Buna göre kul, Allah’ın nimetleri-ni bilip itiraf etmek, ona övgüde ve sürekli itaat hâlinde bulunmakla şükretmiş olur.

ve en büyük şükür eylemi olarak kendini gösterir. Nitekim Kur’an’da şükür küfrün mukabili olarak da kullanılır. (Zümer, 39/7.) İmanın kalbin şükürü diye ni-telenmesi bu gerçeğe dayalıdır.

Allah Teala, takva hâlini elbiseye benzetir. (Araf, 7/26.) Bu benzetmenin bize verdiği ilk mesaj, elbise-nin ayıpları örterek, beden mahrem yerlerini giz-lediği, onu harici etkilerden koruduğu gibi takva-nın da insana zarar verecek fiil, tutum ve davranış-lardan koruduğudur. Ancak, ayet bizi, takva gibi di-ğer bütün güzel ahlak yönelişlerini de manevi birer elbise gibi görmeye ve her birinin hayati nitelikte değer taşıdığı genellemesine de götürmelidir. İşte, şükürü de bu kapsamda ele alarak, “şükredin” emri-ni “şükre bürünün” algısına dönüştürmek ve şükürü bütün benliğimizle yaşanacak sürekli bir bilinç hâli olarak görmek Kur’an’ın ruhuna uygun düşecektir.

“Müminin hâli ilginçtir; zira yaptığı her iş hayırdır. Bu durum ancak mümin için söz konusudur: Eğer kendisi bir nimete kavuşursa şükreder; bu onun için hayırlı olur. Kötü bir durumla karşılaşır da sabreder; bu da onun için hayırlı olur.” (Müslim, İman, 32.) hadisinde bu bakış açısına işaret vardır. Hatem-i Esamda (ö.237/852) “Mihnete şükretmeyen, nimete şükretmez.” derken hadisin ruhunu bize aktarıp gi-bidir.

Acaba bu ruh hâline nasıl kavuşacağız? “Bardağın yarası dolu” diyebilmek bu işin temelini oluşturur. “Gülün dikenli olduğundan şikâyet etmek yerine, dikenler içinde bir gül yaratıldığını fark edip şük-ret” bilgeliği de bize aynı ruhu üflüyor.

Mihnete şükretme olgunluğunu yakalayabilmek yolunda Kur’an’ın önümüze koyduğu bir gerçek var: İnsan çok kere işin sonucunu kestiremez; kötü zannettiği bir durum gerçekte onun için iyi olabilir. (Bakara, 2/216.) Olayların arka planı daima sürprizler-le doludur. İnsan bu bakış açısını yakalayınca şükür kapısını daima açık tutmak olgunluğuna de erişmiş

olacaktır. Şükürden kopan insanın kulluk bilincini de yitirmesi kaçınılmazdır. Bu sebeple şeytanın bütün çabası kulları şükürden alıkoymaya yöneliktir. (A'raf, 7/16-17.) Allah Teala ise pek çok ayette, "şükret", "şükredin", "şükredesiniz diye...", "şükretsinler diye..." "şükredenlerden ol", "şükretseniz ya!" şeklinde çeşitli ifade üslupları içinde insanı şükre teşvik etmektedir.

Kulluk bilinci ile şükür olgusu arasında doğru orantılı bir ilişki bulunuyor. Biri arttıkça öbürü de artar; azaldıkça öbürü de azalır. Buna göre kulluk bilinci konusunda en ileri noktada olan peygamberlerin şükürde aynı şekilde en ileri noktada olacaktır. Nitekim Peygamberimiz geceleri kalkıp ayakları şişinceye kadar namaz kılmasını anlamakta zorlanan Hz. Aişe'ye; "Ey Aişe! Şükreden bir kul olmayayım mı?" (Buhari, Teheccüd, 16.) şeklindeki cevabı şükre bürünmeyi somutlaştıran en güzel örnektir.

Şükür kalbin ameli, beden ameli ve dilin ameli olmak üzere üç cepheli bir yapıya sahiptir. Bunlardan birinin eksik olduğu şükür asıl anlamını yakalayamamış şekilci bir tutumun ifadesinden başka bir şey olmayacaktır. Bu sebeple şükür sürekli olur ve davranışa dönüşürse gerçek şükür olur. Bu da özel bir çaba ve bilinç ister. İşte burada Hz. Peygamber'in "Allah'ım! Senden nimetine şükretmeğe muvaffak kılınmayı diliyorum." (Tirmizi, Daavat, 22.) şeklindeki duasını daha iyi anlıyoruz.

Şükür ile teşekkür arasında hem anlam, hem de sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Nimetler karşısında sergilenen özel tutum şükür; insanlardan gördüğümüz iyilik ve güzel davranışlar için teşekkür ederiz. "İnsanlara teşekkür etmeyen Allah'a şükretmez." (Ebu Davud, Edeb, 12.) buyuruyor Rasulullah. Buna göre teşekkür, şükür için tür eğitim uygulamasıdır. Görülen iyiliğe minnettarlıkla karşı-

lık veren, teşekkür eden yürek şükür için daha "idmanlı" ve "hazır" olacaktır.

Amellerin sevap katsayısının büyüdüğü özel zamanlardan biri olan ramazan ayı şükür yönelişi bakımından da özel bir anlam taşıyor. Bu ay mümin gönüllerin kavuşmayı şevkle beklediği özel nitelikli bir mevsimi ifade ediyor. Hz. Peygamber (s.a.s.)'in "Allah'ım! Recep ve şaban aylarını bizim için bereketli kıl." diye dua ederken, ramazan hakkında özel bir talepte bulunmaksızın sözünü "Allah'ım bizi ramazana ulaştır." diye tamamlaması anlamlıdır. Ramazan vesilesi ile istenebilecek sayısız iyilik, güzellik ve nimet bu ayda zaten fiilen yaşanacaktır. Kur'an nimeti ve onun indirilmeye başladığı Kadir Gecesi ramazan ayının bize bahşedilen büyük nimetlerdir. Daha geniş bir pencereden bakalım: Bu

Şükür ile teşekkür arasında hem anlam, hem de sebep sonuç ilişkisi bulunmaktadır. Nimetler karşısında sergilenen özel tutum şükür; insanlardan gördüğümüz iyilik ve güzel davranışlar için teşekkür ederiz.

ayın başı Allah'ın rahmetin kavuşmaya, ortası bağışlanmaya, sonu da cehennemden kurtuluş vesile olacak amellerin işlenebileceği süreçler olarak Hz. Peygamber tarafından işaretlenmiştir. (İbn Huzeyme, Sahih, Sıyam, 5.) Özellikle, cehennem ateşine kaşı bir kalkan diye nitelendirilen (İbn Mace, Sünen, Fitnen, 12.) ve riya karışma ihtimali

çok düşük olması bakımından özel bir yere sahip oruç (Nesai, Sünen, Sıyam, 43.) ibadeti kul açısından ne büyük bir fırsat, ne büyük nimet ve şükür vesilesidir!

Tüm faziletlerinin bilinci ile geçirilen ramazan ayı sadece bu zaman diliminde sağlanan manevi kazanımların değil, sonraki dönemlerde elde edilecek kazanımlar için de düğmeye basıldığı süreç olur. Bu ayda edindiği özel tecrübelerle pekiştirdiği kulluk bilinci ve bunun fiili yansımaları ile ruhu arınan mümin bütün hayatı süresince sahip olduğu nimetlere şükretme kabiliyetine sahip olur.

Gerçekte "Şükreden kendisi için şükreder." (Lokman, 31/12.) Ama yine de, "Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır." (Âl-i İmran, 3/144.)

Nimetin Şükrü: İnfak

Sarp yokuşu tırmanabilenler, bencillik kabuğunu kırıp kendinden başkalarını da görebilen, sahip olduklarının şükrünü infak ile taçlandırabilenlerdir. İnsana düşen, verilmeyene göz dikmek değil, verilene şükretmektir.

İnsanı en güzel biçimde yaratan Yüce Allah, onu hem iyiliğe hem de kötülüğe yetenekli kılıp önüne bir hayat yolu koymuştur. İnsan bunu ya şükürle kat edecektir ya da nankörlükle. (İnsan, 76/3.) Yolda yürürken türlü imkânlar verilmiştir insana. Bunlar yalnızca tüketilmek için değildir elbette. Nimeti, onu verenin razı olacağı şekilde kullanmak gerektiği, bundan da önce, verenin kim olduğunu idrak etmek gerektiği bildirilmiştir insana. “Ey insanlar! Allah’ın size olan nimetini hatırlayın. Allah’tan başka size göklerden ve yerden rızık veren bir yaratıcı mı var?” (Fâtır, 35/3.) ihtarı yapılmıştır. Böylece yolu şükürle kat edebilmenin ilk şartı belli olmuştur: nimeti verenin Allah olduğunun bilincine varmak.

“Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O’nundur. İtaat de daima O’na olmalıdır. Öyle iken siz Allah’tan başkasından mı korkuyorsunuz? Size ulaşan her nimet Allah’tandır.” (Nahl, 16/52-53.) ayeti gibi onlarca ilahî beyanda, nimet veren olmasından dolayı Allah’a itaat gerektiği buyrulur ve aksine davrananların nankörlüğünden söz edilir ki, esasında bu, şükrün emre itaat demek olduğunu, şükürü ifa yollarının da bizzat nimet veren tarafından belirlendiğini gösterir. Bu yolların ilk adımında, “Elhamdülillah” demek vardır.

İnfak, sarp yokuşu tırmanabilmektir

Nimetin cinsine göre şükrü de farklıdır. Mal cinsinden olanın şükrü, zikri aşmalıdır. Zira Rezzak olan Allah, zikir dışında görevler de yüklemiş, farklı alternatifler göstermiştir. İnsan ya bunları uygulayıp

gittiği yolda zirveye çıkacaktır ya da derin vadilerde kaybolup aşağıların aşağısına inecektir. Zirveye çıkmak için ise sarp yokuşu tırmanmak gerekir. Ama nasıl?

Hayır! Yalnız Allah’a kulluk et ve şükredenlerden ol
Zümer Suresi 39/66
Hat: Mehmet Arif Vural

“O sarp yokuşun ne olduğunu bilir misin? O, köle azat etmektir veya bir kıtlık gününde yakını olan bir yetimi yahut aç açık bir yoksulu doyurmaktır. Sonra iman edip birbirlerine sabrı tavsiye edenlerden ve merhameti öğütleyenlerden olmaktır.” (Beled, 90/12-17.)

Sarp yokuşu tımanabilenler, bencillik kabuğunu kırıp kendinden başkalarını da görebilen, sahip olduklarının şükürünü infak ile taçlandırabilenlerdir. İnsana düşen, verilmeyene göz dikmek değil, verilene şükretmektir. Ne yazık ki çoğu insan, tabiatındaki şükür duygusunu nankörlükle örtmüştür, varlıkla şımarmış ve nimetin kadrini bilmez hâle gelmiştir. Allah'ın şükreden kulları ise azdır ve bunlar içinde Hz. Nuh (a.s.), İbrahim Halilullah gibileri vardır. (Araf, 7/17; Sebe, 34/13; Mümin, 40/61; İsrâ, 17/3; Nahl, 16/120-121.) Mülkün gerçek sahibini tanıyanların gayesi, bu değerli azınlıktan olabilmektir.

Nimetin şükürünü ödemenin yolları Kur'an ve sünnette gösterilmiş olup bunların en önemlileri, rıza-i ilahî dışında bir karşılık beklemeden malını bağışlamakla ilgilidir. Sadaka kapsamındaki zekât ve sadaka-i fiturlar, hem zorunlu ve asgari hem de bîçimsel şartları belli ve sadece fakirlere yönelikken;

infak kavramı daha genel bağışları anlatır. Zirvesi Halil İbrahim cömertliği ile sembolize edilen infak; Allah'a itaat etme niyetinin bir göstergesi olarak malını harcamak, aç olanı doyurmak, yoksulu giydirmek, misafire ikram, dosta ve akrabaya ihsandır. Hayrın önünü açmak, insana faydalı müesseseler inşa etmek ve bunları ayakta tutmak için, ilay-ı kelimetullah için teberrudur infak. Bir de muhtaç olana Allah rızasından başka bir menfaat beklemeden borç vermek anlamına gelen karz-ı hasen vardır ki, o da Kur'an'da yardımseverliğin bir türü sayılmış ve böyle bir davranışın bile kat kat mükâfata nail olacağı müjdelenmiştir. (Bakara, 2/245.)

Muhtaca el uzatan, kendi yarınını el uzatmış olur

Allah'ın kitabını okuyan müminler, namaz kılarlar ve aynı zamanda mallarıyla gizli-açık bağışta bulunurlar. Onlar, şükredince bir nimetin bin olacağını bilirler. Mallarını Allah için harcayan ve sonra da başa kakma ya da gönül incitme gibi hatalara düşmeyenler için ahirette ne korku vardır ne de hüznün. Verdiklerinin mükâfatını Ğafur ve Şekûr olan rablerinden mutlaka alacaklardır. Çünkü Allah onların ecrini asla zayı etmez. (Fâtır, 35/29-30; Bakara, 2/262;

Âl-i İmran, 3/ 169-171.) Onlar Hâlık'ın merhametine kavuşmanın, mahluka şefkat göstermekten geçtiğini bilirler. Bilirler ki, muhtacın dünyasını aydınlatan aslında kendi ahiretini aydınlatır. "Kim ki dar zamanda el uzatır muhtaç olanlara, el uzatmış demek olur kendi yarınına." (N. Bekiroğlu, Yusuf ile Züleyha, s. 196.)

Rableri için harcayabilenler, O'nun sevgisi uğruna dünyada feda edilemeyecek, bırakılmayacak hiçbir maddiyatın bulunmadığının şuuruna varmışlardır. Onlardan bir şair bunu şöyle ilan eder: "Dünyada her nimeti bıraksam ne çıkar ki? / Orda O varken, burda bırakılmaz ne var ki?" (Necip Fazıl, Çile, s. 239.)

Hak yolunda yürüyenler, "Sevdiklerinizden infak etmedikçe fazilete eremezsiniz." mesajının sırrına taliptirler, malın kötüsünü değil iyisini verirler. İnanmışlardır ki, kendilerinin olan asıl mallar, dünyada tükettikleri değil, ahiret azığı olmak üzere tasadduk ettikleridir (Âl-i İmran, 3/192; Bakara, 2/ 267; Tirmizi, Kıyame, 33.)

Müminler, ahirette biçmek için dünya tarlasına tohum ekenlerdir. Onların toprakları verimlidir, kat kat ürün verir. İnanmayanların ve riya içinde olanların infakları ise, ya da bir kaya üzerine ekin ekmek gibidir; ufak bir yağmurla birlikte kayıp gider ve ortada çıplak kayadan başka bir şey kalmaz. (Bakara, 2/264.)

Vermede çeşme gibi olabilmek

İnfakı anlık değil daimi yapabilmek ne güzeldir. Cömertlik denen bu haslet, malın azlığı yada çokluğuna değil, gönül zenginliğine dayanır. Şükür duygusuna kulak veren, aza da şükreder; şükürden mahrum olup, "aza şükretmeyen, çoğa da şükretmez." (İbn Hanbel, Müsned, XXX, 390.) Başkalarına yardım arzusu ahlaki bir vasıftır ve ahlak, insanın nefsinde yerleşen huy ve melekelerdir.

İnananların, mallarını hem varlıkta hem darlıkta, hem gizliden hem açıktan, hem gece hem gündüz harcayanlar olduklarını bildiren Kur'an ayetleri (Ba-

kara, 2/274; Âl-i İmran, 3/134; Rad, 13/22; İbrahim, 14/31; Fatır, 35/29.), Allah için verme anlayışının daimiliğini ve mümin karakterinin ayrılmaz bir parçası oluşunu anlatır. Yaşayan Kur'an Hz. Muhammed (s.a.s.) de bunun en güzel örneği olmuştur. O insanların en cömertidir. Bilhassa mukabele şeklinde Kur'an okumak için Cebrail ile buluştuğu ramazan ayında mutluluğuna ve cömertliğine sınır bulunmadığını anlatan sahabiler, onu esmekte sınır tanımayan ve rahmet getiren bir rüzgâra benzetmişlerdir. (Buhari, Bed'ü'l-Vahy, 5.)

Mevlana, müminin yardımseverliğini ve genel ahlaki duruşunu şöyle tasvir eder: "Sabırda mermer gibi, şükürde çeşme gibi." (S. Karakoç, Günlük Yazılar II: Sütun, s. 606.)

İnançlı kişi, sabırda mermer gibi sağlamdır. Her türlü şartta sarsılmadan ve savrulmadan sabretmesini bilir. Elindeki nimetlerin şükürünü yerine getirmede ise çeşme gibi akar. Dilediği kadar hamt zikri, elinden ihsan eksik olmaz. Mermer bir çeşmeden gürül gürül su akması ne güzel bir manzardır!

Allah için harcamada bulunabilenler, "İnfak ediniz, kendi kendinizi tehlikeye atmayınız." (Bakara, 2/195.) buyruğuna uyarak yaptıkları hayırlarla hem dünyevi hem uhrevi tehlikelerden uzaklaşıp korunmuş olurlar. İnfak öyle bir sır taşır ki, kişiyi düşmanına bile sevdirir; cimrilik ve eli sıkılık ise, evladını bile kişiye küstürür. Cömertlik kişinin dünyevi ve uhrevi ayıplarının örtülmesine vesile olurken, cimrilik ayıpların ortaya çıkmasına, kişinin insanlar tarafından çekştirilmesine, haset ve kine yol açar. (Maverdi, Edebü'd-dünya ve'd-din, s. 184.)

Hülasa, nefsinin nankörlüğünden kurtulup sarp yokuşu tırmanabilenler, nimeti verene şükürlerini ödemiş ve kendi yarınlarını aydınlatmış olacaklardır. Şairin duasıyla (Âşık Paşa, Garib-Nâme, İstanbul 2000, s. 287.) bitirelim:

"Hem Kerîmsin hem Rahîmsin hem Ğafûr
Şükür içinde tut bizi sen Yâ Şekûr!"

Gazali'nin Dilinden Allah Sevgisi

Allah sevgisinin esası; O'nun fazlını, nimetini, ihsan ve rahmetini duyuş, cemal ve kemalini seziştir. O hâlde kim ihsanı seviyorsa bilmelidir ki, onun vericisi ve sahibi Allah'tır. Kim güzelliği seviyorsa bilsin ki, onun kaynağı da Allah'tır.

Gazali, hicri 450 (m. 1058) yılında Horasan'ın Tus şehrinde doğmuştur. İlk öğrenimini Tus'ta tamamlamış, daha sonra Cürcan Nişabur Nizamiye Medresesi'nde öğrenim görmüştür. İtikadi düşüncelerinde Ebu'l-Hasan el-Eşari'den, ameli görüş olarak ise Şafii'den etkilenmiştir. Hocası İmam-ı Haremeyn lakaplı Abdülmelik el-Cüveyni'den dersler almıştır. Büyük Selçuklu devletinin veziri Nizamülmülk'ünde bulunduğu bir toplantıya katılarak Bağdat'taki Nizamiye Medresesi'nin Başmüderisliğine tayin edilmiştir. Bu kurumdaki başarılı çalışmalarıyla kısa sürede şöhret ve saygınlık kazanmıştır.

1095 yılında Bağdat'tan ayrılarak Şam'a gitmiş, burada bulunduğu zaman zarfında uzlet hayatı sürerek tasavvuf alanında ilerleme sağlamıştır. 1106 yılında Nizamülmülk'ün oğlu Fahrulmülk'ün ricası üzerine Nişabur Nizamiye Medresesinde yeniden eğitim vermeye başlamıştır. Belli bir dönem sufi hayatı süren Gazali hicri 505 (m. 1111) yılında İran'ın Tus şehrinde vefat etmiştir.

Gazali'nin yaşadığı döneme İslam dünyasındaki siyasi ve fikri karmaşalar hâkim olmuş, bu dinamikler onun öğrenme merakını olumlu yönde etkilemiştir. Yaşadığı dönemde hakikati bulmak isteyenlerin dört kısıma ayrıldığını, her birinin mutlak hakikati kendi yolunda aradıklarını görmüş ve bunları; Felsefeciler, Kelamcılar, Mutasavvıflar ve Batıniler olarak sınıflandırmıştır.

Çok sayıda eser ve makale yazar Gazali'nin en önemli eserlerinden biri de İhyau Ulumi'd-Din adlı eseridir. İhya olarak da isimlendirilen bu eser Gazali'nin en çok bilinen eseridir.

Gazali'nin İhya adlı eseri, başta tasavvuf ve ahlak olmak üzere fıkıh, kelam gibi ilimlere özellikle amaçları bakımından yeni yaklaşımlar getiren önemli bir eserdir.

Gazali İhya'nın önsözünde doğru ve apaçık bilgiye işaret ederek, ahiret yolunun yolcuları olması gereken âlimlerin bazılarının şeytanın aldatmasına kapılmış taklitçiler olduğundan yakınmış, bunların boş ve anlamsız tartışmalarla insanları etkileyerek onları yanılttıklarına vurgu yapmıştır.

İhya'da Müslümanların içine düştüğü dini, ahlaki ve kültürel yozlaşmanın ve bunların sosyal ve siyasi yansımalarının neler olduğu dile getirilmektedir. Dört ciltten oluşan İhya'da, her cilt "kitap" başlığı altında on konuyu işlemektedir.

İhya'da, yapılması gereken insani ve yapılmaması gereken gayri insani davranışlara işaret edilmiştir. İşlenen bu konular evrensel karakterli konular olup, yapılması gerekenler insanın şeref ve onurunu yükseltirken; yapılmaması gerekenler ise tam aksine insanın şeref ve onuruna zarar veren davranışlardır.

Gazali İhya adlı eserinin dördüncü cildinin altıncı bölümünde Allah sevgisi anlayışını ele alarak bu kavramı derinlemesine tahlil etmektedir. O'na göre Allah için sevgi makamların sonu ve derecelerin en üstünüdür. Gazali, gerçek sevgiye ayıp ve noksanlıklardan münezze olan Allah'tan başka hiçbir varlığın layık olmadığını ifade etmektedir.

Sevgiyi, canlı ve anlayışlı olanların özelliği olarak nitelleyen Gazali, gönlün zevk aldığı şeye meyiletmesini sevgi olarak tanımlamaktadır. Bu meyil güçlendikçe artık aşk ortaya çıkmış demektir.

Gazali, her canlının kendi nefsinin ve zatını sevdiğini, bunun sebebini de kişinin varlığının devamına meyilli olması ve yok olmaktan korkması olarak açıklar. O'na göre, sevginin bir diğer sebebi ise ihsandır. İnsanlar kendisine iyilik yapanları severler. Burada sevgi zat için değil yapılan iyilik içindir. Dolayısıyla, iyilik kalkınca sevgi de kalkar.

Üçüncü sebep, sevilen şeyi zatından dolayı sevmektir. Artıp eksilmeyen, yok olup tükenmeyen gerçek sevgi budur. Gazali bu sevgiye "hüsncemal" sevgisi diyor. Güzelliği anlayan herkes güzeli sever. Allah'ın da güzel olduğu sabit olunca, O'nu sevmek imkânsızdır. Zira O, güzellerin güzelidir.

Gazali, "basiret erbabına göre gerçekte sevilen yalnız Allah'tır" der. Çünkü sevginin sebepleri olan her şey Allah'ta vardır. O'na göre Allah sevgisinin beş sebebi vardır ve bunların Allah'ta bulunması hakikat, başkalarında bulunması ise hayaldir.

Birinci sebebi kişinin kendi varlığını ve devamını sevmesi olarak belirten Gazali, bu durumun fitri bir özellik olduğuna da işaret eder. İnsanın kendini sevmesi bu açıdan ne kadar zorunlu ise, kendisini yaratan, devam ettiren ve ona birtakım özellikleri veren sevmesi de o derece zorunludur.

Gazali'ye göre Allah'ı sevmenin ikinci sebebi ihsandır. Bir insan, mallarını korumak, tatlı konuşmak, yardım etmek, iyilik yapmak gibi bütün bu nimetleri kendisine verenin Allah olduğunu bilir. Bu konuya dikkatimizi çeken Gazali şu ayeti örnek verir: "Allah'ın verdiği nimetleri sayacak olsanız bitiremezsiniz." (Nahl, 16/18.)

Üçüncü sebep, iyilikte bulunan varlığı sırf iyiliği için sevmektir. Bu da bizi Allah sevgisine götürmektedir. Zira gerçekte iyilik eden Allah'tır. O, kendi fazlından bütün varlık âlemini yaratmış, onların ihtiyaçlarını karşılamış, onlara nimetler vererek birtakım ziynetlerle süslemiştir. O hâlde gerçek iyilik eden Allah'tır diyor Gazali ve ekliyor: Bunları bilen, bu sebeplerle Allah'ı sever.

Gazali'ye göre sevmenin dördüncü sebebi, güzeli yalnız güzelliğinden dolayı sevmektir. Bunu ancak basiret sahipleri anlayabilir. Güzellikten anlayan herkes için, her güzellik sevimidir. Örneğin, bütün insanlar toplansa bir karıncanın yaratılış hikmetini ve sebebini idrak edemezler. İnsanlar ancak Allah'ın bildirdiğini bilebilir. Bu noktada ilmi veren

Allah'tır ve ilim sebebiyle başkasını değil doğrudan Allah'ı sevmek lazımdır. Çünkü bize güzeli ve güzelin ilmini Allah vermiştir.

Sevmenin beşinci sebebi ise aralarında benzerlik ve münasebet olmasıdır. İnsan benzediği şeye meyleder. Çocuk çocuk ile büyük de büyük ile ünsiyet eder. İşte bu sebep de Allah'ı sevmeyi gerektirir. Çünkü her ne kadar suret ve şekil bahis konusu olmasa da, kul ile Allah arasında deruni bir münasebet ve yakınlık vardır.

Şunu söyleyebiliriz ki, Gazali'ye göre Allah sevgisinin esası; O'nun fazlını, nimetini, ihsan ve rahmetini duyuş, cemal ve kemalini seziştir. O hâlde kim ihsanı seviyorsa bilmelidir ki, onun vericisi ve sahibi Allah'tır. Kim güzelliği seviyorsa bilsin ki, onun kaynağı da Allah'tır.

Ahirette en çok mutlu olanların, Allah'ı en çok sevenler olduğuna işaret eden Gazali, dünya sevgisinin Allah sevgisini azalttığını, insanın dünya ile ünsiyet ettiği ölçüde Allah sevgisinin azalacağını, bunun ise ancak sabır, tövbe, züht, korku ve ümitle aşılabileceğini ifade etmektedir. Yine o'na göre gerçek sevgi için kalbi Allah'tan başka her şeyden temizlemek gerekir. Bunun da başlangıcı Allah'a ahirette, cennet ve cehenneme inanmaktır. Böyle bir imandan korku ve ümidin doğacağını ifade eden Gazali'ye göre, daha sonra sabır ve tövbenin doğacağını ve devamında ise kalpten Allah'tan başka her şeyin çıkararak, kalbin sadece Allah'ı bilmek ve sevmek için hazırlanmış olduğunu, ancak bunun yeterli olmadığını, kalbi günahlardan temizledikten sonra marifet ve muhabbeti kalbe yerleştirmek gerektiğini dile getirmiştir.

Ayrıca kulun Allah'a karşı duyduğu sevginin karşılıklı oluşundan da bahseden Gazali, Allah'ın kulu sevmesine Kur'an-ı Kerim'den şu ayeti delil gösteriyor: "Allah onları sever, onlar da Allah'ı severler." (Maide, 5/54.)

Gazali'ye göre Allah sevgisinin alameti, insanın hayatına yansıyan ibadetlerdir. Kulun Allah'ı sevmesi O'nu zikretmek, Kur'an okumak ve peygambere sevmek ile olur. Gazali'ye göre sevginin işaretleri Kur'an okumak, ibadet ve itaat etmek, nimete şükrederek külfete katlanmak, insanlara merhametli olmak ve geceleri ibadetle geçirerek Allah'a yalvarmaktır.

Aile: Bir İrfan Mektebi

“O’nun (varlığının ve kudretinin) delillerinden biri de: Kendilerine ısınmanız için, size içinizden eşler yaratması, birbirinize karşı sevgi ve şefkat var etmesidir. Elbette bunda, düşünen kimseler için ibretler vardır.”

(Rum, 30/21.)

Kur’an’ın dilinde aile âdeta okunacak bir kitap-
tır. Rabbimize götüren bir risale, bir mektup-
tur. Çünkü ailede anlamaya, tefekkür edilme-
ye değer o kadar çok delil vardır ki. İnsan bunları
düşünmeye davet edilir. Bu açıdan, ibret almak isteyenler için ‘aile bir irfan mektebidir’ dense yerindedir. Çünkü insan Rabbiyle olan en güçlü sevgi ve saygı bağlarını burada kurar.

Aile, bir manevi yükseliş ve yüceliş ortamıdır. Anne ve baba, aile kitabının içerdiği her çeşit yaratılış ayetini okuma fırsatını burada bulur, her türlü deruni tecrübeyi burada yaşar. Bunlar tefekkürün konusu olur. Yaratıcıya olan saygı ve bağlılık duyguları güçlenir. Neticede eşler arasındaki sevgi ve şefkat bağları, Yüce Yaratıcı ile kurulan derin irfan ve muhabbet bağlarına dönüşür.

Ailede yaşanan biyolojik ve psikolojik güzellikler, Kur’an’da Allah’ın ayetleri olarak bizlere sunulur. Bunlar Allah’a götüren vesile ve sembollerdir. Bu bağlamda aile Allah’a taşıyan bir işaretler ve alametler yumağıdır. İnsan burada görerek, yaşayarak yaratılıştaki esranı keşfeder. Biyolojik ve psikolojik huzuru, ruh dinginliğini yaşar; sevgi ve şefkat duygularını teneffüs eder.

Mesela insanın yaratılışı, Kur’an’ın ilk gündeme getirdiği, sonraları tekrar ettiği ve detaya girdiği hu-

suslardandır. Ayetlerde konu âdeta insanın gözüne sokulur. Uyanması için geçmişini hatırlaması ve kökeniyle empati kurması ondan istenir ve şöyle denir: “İnsan neden yaratıldığına hele bir baksın.” (Târık, 86/5.), “O vaktiyle anne rahmine akıtılan bir damlacık meniden ibaret değil miydi?” (Kıyame, 75/37.) Böylece insanın dikkati doğrudan kendi kökenine çekilir. Hangi aşamalardan geçerek bu hale geldiği sık sık ona hatırlatılır. Zaten bütün bu oluşumlar insana yabancı değildir ki. Aksine ebeveyn bunları bizzat müşahede etmekte ve yaşamaktadır. Böylece her bir tecrübe, onların dinî duyarlılıklarını, Allah’a olan muhabbet ve bağlılıklarını artırmaktadır.

Hamilelik dönemi özellikle kadınlar için kaygı ve beklentilerin arttığı bir dönemdir. Bu süreçte onlar ayrı bir psikolojiye girer ve endişe hâlini yaşarlar. Hamileliğin son döneminde ise en önemli kaygıları, çocuğun sağlıklı olup olmama durumları ile ilgilidir. Kadın bu endişeyi derinden hisseder. Koca için de elbette ki böyle bir durum söz konusudur. (<http://www.kalbimecruh.com./9.5.2009>)

Kur’an’ın insan psikolojisiyle ilgili bu konuya işaret ettiği anlaşılmaktadır. Nitekim ayette kadının yükünün ağırlığından, karı kocanın ‘salih’ bir evlat edinme arzularından, dolayısıyla Allah’a tazarru ve niyazda bulunmalarından bahsedilmektedir. Çünkü

doğacak çocuğun manevi yönden olgun, sağlık bakımından gürbüz olması onların biricik temennileridir. Bunun için de Cenab-ı Hakk'a şöyle yalvarıp yakarırlar. "Rabbimiz! Bize eli ayağı düzgün, iyi ve yararlı bir çocuk ihsan edersen, mutlaka sana şükreden kullar olacağız." (A'raf. 7/189.)

Yaratıcıya olan bu yakınlık, bazen İmran'ın eşinde olduğu gibi doruk noktasına erişir. O, hamile kaldığı çocuğunu mabet hizmetine adamaya söz verir ve şöyle niyazda bulunur: "Rabbim! Karnımdaki çocuğu başkasına değil, yalnız sana hizmet etmek üzere adadım, bu dileğimi kabul buyur. Çünkü sen bütün duaları işitirsin, insanların her türlü niyetini bilirsin." (Âl-i İmran. 3/35.)

Kadın ve erkek biyolojik ve psikolojik olarak birbirini tamamlar. Aralarında eşsiz bir ahenk vardır. Girişte verilen ayette karı-kocanın huzur ve sükûna ermelerinden bahsedilmektedir. Çünkü her ikisi de aynı cinsten yaratılmışlardır. Dolayısıyla birbirine karşı bir uyumsuzluk ve yabancılık söz konusu değildir. Rabbimiz aralarında bir cazibe koymuş, âdeta onları birbirine bağlamıştır. Burada biyolojik ve psikolojik yönden eşsiz bir çekicilik vardır. Aile, insanın dinginleştiği, huzur ve mutluluğun yaşandığı yerdir. Burada insan zihnini yoran, psikolojisini geren arzular doyumuna ulaşır, sükûn ve saadete kavuşur.

Bakışları harama çağıran, duyguları ayartan bir atmosferde aile bir sığınaktır. Günah dalgalarına karşı âdeta insanı koruyan bir dalgakırandır. Şeytani hücumlara karşı insanı kayıran bir kalkandır. Şu ayette belirtildiği gibi "Eşleriniz sizin için bir elbise, siz de onlar için bir elbise gibisiniz." (Bakara. 2/187.) Aile sayesinde birbirinizi iffetsizlik ve hayâsızlıktan korursunuz. İç dünyanızdaki fırtınaları ve kasırgaları böylece dindirirsiniz.

Rum suresi 21. ayetin devamında ifade edildiği gibi aile sevgi ve merhametin ocağıdır. Karı-koca bir araya gelirler. Bunlar aslında önceleri birbirini tanıma-

yan kimselerdi. Ama gizemli bir şey olur. Eşler birbirine bağlanır. Arada ülfet ve muhabbet çiçekleri tülленir, iyice kaynaşır. Hem de öyle ki bu sevgi ve şefkat duyguları aile fertleri arasında âdeta bir mıkınatus vazifesi görür. Duygusal bağlar, eşler arasında birbirine güvenin, zorluklara karşı moral ve direnme gücünün kaynağı olur. Artık karı-koca salt bencil istekleri için değil, birbirini korumak, kayırmak ve fedakârlık için de hazırdırlar.

Ailede sevgi ve şefkat, bütün samimiyet ve güzelliği ile tecrübe edilir. Bu duyguların edebiyatı yapılmaz, aksine bunlar bizzat yaşanır, gönüllere ruh, davranışlara şekil verirler. Böylece aile âdeta bir sevgi ve şefkat yumağı hâline gelir. Nitekim Türkçemizde, "Nikâhta keramet vardır." sözü de bizlere bunu anlatmaktadır.

Karı-koca arasında yeşeren sevgi çiçekleri, çocukların dünyaya gelmesiyle aynı bir renk ve koku kazanır. Artık aile bağları iyice birbirine perçinlenir. Karı-koca birbirine kenetlenir, çocukları için âdeta seferber olurlar. Onların geleceği uğruna her türlü zorluk ve sıkıntıya karşılık beklemeden göğüs gererler. Çünkü Yaratıcı bu duyarlılığı onların gönlüne kazımıştır. Dolayısıyla fitratın bu kanununa itiraz etmelerimümkün değildir.

Evet, bütün bu duygular, ailenin ve insanlığın teminatıdır. Eğer bunlar olmasa idi aile yuvasının kurulması mümkün olmayacaktı. Bu durumda kimse aile külfetinin altına girmeyecekti. Dolayısıyla insan neslinin devam etmesi de mümkün olmayacaktı. Ailede bunun gibi daha okunacak, ders alınacak nice ibretlik oluşumlar vardır. Cinsel hayat, insanın yaratıldığı üreme hücreleri, hamilelik dönemi, çocuğun anne rahmindeki gelişimi, dünyaya geliş, büyümesi, bir sevgi odağı hâline gelmesi. Evet, bütün bunlar, sayısız sır ve güzelliklerle doludur. Tabii ki düşünen ve ibret alanlar için.

Her İyilik Sadakadır

İhtiyaç sahibine yapılan yardım dışında her türlü iyi söz ve davranışı da kapsayan sadaka, dayanışma ve yardım duygularını pekiştirerek insanlar arası ilişkilerin gelişmesine katkı sağlar.

Adî b. Hâtim'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur:
"Varım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun! Bunu bulamayan ise en azından güzel sözle kendini korusun!"

(Buhari, Edeb, 34.)

Zorlu hicret yolculuğunun ardından Medine'deydi artık Allah Rasulü. Ranuna Vadisi'nde toplanan Müslümanlar heyecanla bekledikleri peygamberlerinin önderliğinde ilk cuma namazını eda edeceklerdi. Hz. Peygamber kalabalığın arasında ayağa kalktı. Allah'a hamt ve sena ettikten sonra "Ey insanlar, (ahirete gitmeden) önceden, kendiniz için bir şeyler gönderin." diyerek hutbesine başladı. Kıyamet günü insanoğlunun Rabbinin huzuruna çıkınca yaşayacağı dehşeti ve tedirginliği anlattı. Ardından cehennemden bahsetti. Cehennem ateşini o an hissediyormuş gibi birkaç defa yüzünü sakındı ve şöyle dedi: "Yarım hurma ile de olsa kendinizi ateşten koruyun! Bunu bulamayan ise en azından güzel sözle kendini korusun!" (Buhari, Edeb, 34; İbn Hişam, Siret, III, 30.)

Müslümanların imanları ile sırandıkları hicret sürecinin hemen akabinde Allah Rasulü'nün daha ilk hutbesinde ashabını sadaka vermeye teşvik etmesi anlamlıdır. Çünkü Allah'ın hoşnutluğunu kazanma vesilesi olan sadaka aynı zamanda imanın amele yansımalarının, samimiyet ve dürüstlüğü en önemli göstergesidir. Rasulü Allah'ın ifadesiyle "Sadaka, delildir." (Müslim, Tahare, 1.) Kıyamet günü kişi malını nereye harcadığından sorguya çekildiğinde sadakaları delil olarak bu soruya en güzel cevabı teşkil edecektir. Sadaka, nefsin arzu ettiği şeylerle kuşatılan cehenne karşı kalkan; nefsin hoşlanmadığı şeylerle kuşatılan cennete ise vesiledir. Doymak bilmeyen nefsin engellemelerine rağmen paylaşmayı öğretmek insanı eğiten ve karşılık beklemeden yardım etme duygusunu pekiştiren en önemli amellerden biridir.

Peygamber Efendimiz her Müslümanın sadaka vermesi gerektiğini şöyle beyan eder: "Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir." (Müslim, Zekât, 56.) Buna göre Rabbimize şükür vesilesi olan sadaka, günlük hayatımızın her an içinde yer alması gereken bir sorumluluk olarak ağırlığını omuzlarımızda hissettirmektedir. Ancak burada her gün sa-

daka vermeye herkesin mali durumunun yetip yetmeyeceğine dair bir soru akla gelebilir. Bu durumda Allah Rasulü'nün konuyla ilgili diğer hadisleri göz önünde bulundurulacak olursa, sadakanın yalnızca maddi yardımları değil her türlü hayırlı söz ve davranışı da içeren çok kapsamlı bir kavram olduğu ortaya çıkar.

Rasulullah'ın nezdinde her iyilik bir sadakadır. (Buhari, Edeb, 33.) İnsanlara güler yüzlü davranmak, güzel söz söylemek, selam vermek, iyiliği tavsiye edip kötülükten sakındırmak, misafire ikramda bulunmak, ilim öğrenmek ve ilmini Müslüman kardeşiyle paylaşmak, iki kişinin arasını düzeltmek, kaybolana yol göstermek, kötülükten uzak durmak, gelip geçerken insanlara zarar veren bir şeyi yoldan kaldırmak, ailesinin geçimini sağlamak, bir engelliye yardımcı olmak, meyvesinden faydalanılması için ağaç dikmek, su ikram etmek gibi davranışların hepsini sadaka olarak nitelendirir Hz. Peygamber. (bk. Buhari, Meğazi, 12; Müslim, Zekât, 55-56; Tirmizi, Birr, 36; İbnMace, Sünnet, 20; İbnHanbel, V, 285.) Hayır işleyip Allah'ın rızasına nail olmak isteyene hayır yollarının ne kadar çok ve kolay olduğuna dikkat çeker. Yarım hurmayı misal göstererek samimiyetle yapılan küçük bir yardımın bile cehennem ateşinden korunmaya vesile olacağını ifade eder. Zira Yüce Allah

sadakanın azlığı ya da çokluğundan ziyade gücü yettiğinde, samimiyetle ve helal maldan verilmesine değer verir. Bu nedenle Allah Rasulü sadakanın az diye küçümsememesi gerektiğini, hayır namına yapılan sözlü ya da fiili her şeyin, en basitinden güzel bir sözün bile Allah katında değer bulacağını zikreder. Sadakaları kabul eden Allah'ın lokma büyüklüğündeki bir sadakanın sevabını Uhut Dağı kadar büyütebileceği (Tirmizi, Zekât, 28.) örneğinden hareketle sırf az diye sadaka vermekten kaçınmanın isabetli bir tutum olmadığına vurgu yapar.

Sadaka hem dünyada hem de âhirette en değerli mükâfat olan Rabbimizin rızasını kazanmaya vesile olduğu gibi, insanoğlunun ahlâken gelişimini de sağlar. En kötü hastalıklarından biri olan cimriliği ve dünya malına düşkünlüğü yenmek onunla mümkündür.

Sadaka hem dünyada hem de ahirette en değerli mükâfat olan Rabbimizin rızasını kazanmaya vesile olduğu gibi, insanoğlunun ahlâken gelişimini de sağlar. En kötü hastalıklarından biri olan cimriliği ve dünya malına düşkünlüğü yenmek onunla müm-

kündür. "Malım, malım!" diye hayıflanıp duran kimse unutmamalıdır ki insanın bu dünyada yiyip tükettiği, giyip eskittiği ve sadaka verip önceden ahirete gönderdiği dışında hiçbir kân yoktur. (Müslim, Zühd, 3.) İhtiyaç sahibine yapılan yardım dışında her türlü iyi söz ve davranışı da kapsayan sadaka, dayanışma ve yardım duygularını pekiştirerek insanlar arası ilişkilerin gelişmesine katkı sağlar. Bu bağlamda kardeşine göstereceği güler yüz dahi olsa hiçbir iyiliği küçümsememek gerekir. (Müslim, Birr, 144.)

Rabbinin rızasını gözeten kimse iyilik yapmak istediği müddetçe kendisini hayra ulaştıracak birçok yol vardır. Bunlardan biri de sadakadır. Rasulullah'ın belirttiği üzere her iyilik sadaka olduğuna göre azlığı, küçüklüğü gibi türlü bahanelerle sadakanın ihmal edilmesi doğru değildir. Allah (c.c.) yapılan herhangi bir iyiliği zerre ağırlığınca da olsa görür ve karşılıksız bırakmayacağını vaat eder. (Zilzal, 99/7.) Ufacık bir yardımı bile esirgeyip iyiliğe engel olanların tutumlarını ise sert bir üslupla eleştirir. (Maun, 107/7.) Yapılan her iyiliğin sadaka yerine geçtiği bilinci içerisinde samimiyetle hareket edildiği takdirde; kişiyi her adımda cennete daha da yaklaştırıp cehennem ateşinden uzaklaştıran en ufak iyiliğin bile küçümsememesi gerekir.

Felsefe ve Hadis Çalışmalarıyla Temayüz Eden Bir Âlim: Babanzade Ahmet Naim (1872-1934)

Hem İslam felsefesini hem de Batı felsefesini bilen Ahmet Naim, bu iki düşünce dünyasının temel dinamiklerini ve köklü problemlerini iyi kavramış bir düşünürdür.

Günümüzde pek çok kişinin “Tecrid-i Sarih Tercümesi”nin yanı sıra “İslam Ahlakının Esasları” ve “İslam’da Davâ-yı Kavmiyet” isimli eserleri ile tanıdığı Babanzade Ahmet Naim, Osmanlı’nın son döneminde yetişmiş ve Cumhuriyetin ilk yıllarını da yaşamış çağdaşı pek çok ilim adamı gibi, oldukça geniş ilgi alanına sahip bir düşünürümüz. Galatasaray Sultanisi ve Mülkiye Mektebinde okuyan Babanzade’nin İslami konulardaki yetkinliği örgün bir eğitimin değil, şahsi gayretlerinin neticesidir. Yine Darülfünunda hocalığını yaptığı felsefe alanı da şahsi gayretleriyle kendisini yetiştirdiği bir alandır. Ancak onun bu konulardaki ilgilerinin ve gayretlerinin amatörce uğraşlar olduğunu söylemek mümkün görünmemektedir. Hem İslami ilimler sahasında hem de felsefe dalında yaptığı çalışmalara, ortaya koyduğu eserlere bakarak diyebiliriz ki Babanzade Ahmet Naim, günümüz dünyasında hak ettiği kadar tanınmamaktadır.

Bağdat mektupçularından Mustafa Zihni Paşa’nın oğlu olan Ahmet Naim, Mülkiye Mektebinden mezun olduğu 1894 yılında Hariciye Nezareti Ter-

cüme Kalemünde çalışmaya başladı. 1911-1912 yıllarında Maarif Nezareti Tedrisat Müdürlüğü yaptı. Daha sonra Galatasaray Sultanisinde Arapça okuttu. (1912-1914) (İsmail Kara, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, I. s. 321.) Mehmet Akif Ersoy, çok sevdiği dostu Babanzade’yle ilk konuştuğu zaman onun kendisinden kat kat üstün Fransızca, kendisi kadar da Arapça bildiğini fark etmiştir. (Emin Erişirgil, İslamcı Bir Şairin Romanı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ank. 1986, s. 216.) 1914’te Maarif Nezareti Tercüme Dairesi azalığına getirilen Ahmet Naim, burada kurulan İslahât-ı İlmiye Encümeni’nin çalışmalarına katıldı. Bu encümenin hazırlayıp yayınladığı eserlerde kıymetli katkıları vardır. 1911’den 1933 yılındaki üniversite reformuna kadar Darülfünun Edebiyat Fakültesinde müderrislik yapan Babanzade, burada felsefe, ruhiyat- (psikoloji), ahlak, mantık ve metafizik derslerini okutmuştur. Darülfünunda rektörlük görevinde de bulunan Babanzade, üniversite reformuyla birlikte, yeni kurulan İstanbul Üniversitesine alınmamış ve emekliye sevk edilmiştir. (Kara, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi, I. s. 321; Kara, Bir Felsefe Dili Kurmak, s. 69.)

Hem İslam felsefesini hem de Batı felsefesini bilen Ahmet Naim, bu iki düşünce dünyasının temel dinamiklerini ve köklü problemlerini iyi kavramış bir düşünürdür. (Recep Kılıç, "Ahmet Naim, Hayatı, Eserleri ve Fikirleri", BabanzadeAhmed Naim, İslam Ahlakının Esasları içinde, s. XXII.) Babanzade Ahmet Naim Bey'in felsefeyle ilgisinden bahsetmişken onun bu sahada yaptığı çalışmalara değinmek yerinde olacaktır. Onun Darülfünun'da verdiği felsefe dersleri için Fransızca'dan yaptığı çevirileri anılmaya değerdir. Georges Fonsgrive'den Mebâdi-i Felsefeden İlmü'n-nefs ismiyle yaptığı çeviri, onun bu sahadaki yetkinliğini ortaya koymak bakımından önemlidir. (İ. Lütü Çakan, s. 375.) Bu kitaba Ahmet Naim, birçok dipnot ilave etmiş ve sonuna da eserde geçen felsefi terimlerin Türkçe karşılıklarını ilave etmiştir. Babanzade'nin yaptığı dikkat çeken bir başka çeviri çalışması ise Elie Rabier'den çevirdiği İlm-i Mantık isimli eserdir. Ahmet Naim'in

"Başı iki kısımdı: Şark, garp. İkisi birbirine karışmayarak yanyana duruyordu. Ve Naim'i Avrupa'nın filozofları değiştiremediler. Bu filozoflara Naim şaşılacak kudretle nüfuz ediyordu, fakat bu filozoflar şaşılacak acizle Naim'e nüfuz edemiyorlardı."

Darülfünunda ilk defa okutulan felsefe grubu dersler için hazırladığı notlar ve yaptığı çeviriler daha sonra kitaplaşmıştır. Bu sırada Fransızca yeni felsefe terimlerinin Osmanlıcaya nasıl çevrileceği konusunda önemli çalışmalar yapmış; terimlerin, mümkün olduğunca İslam-Osmanlı felsefe-kelam-tasavvuf-dil geleneği göz önünde bulundurularak üretilmesini

ısrarla savunmuş; bu konuda en çok kavram tartışması metni yazan ve kavram karşılığı üreten kişi olmuştur. Muallim Cevdet onu "felsefe meydanında mukallit değil müctehit, kuru mütercim değil mütefekkir" bir mütercim olarak tanımlamaktadır. (Kara, Bir Felsefe Dili Kurmak, s. 67, 69,76.)

Babanzade Ahmet Naim'in günümüzde birden fazla kişi tarafından sadeleştirilerek yayımlanan bir çalışması, yazının girişinde sözünü ettiğimiz İslam'da Davâ-yı Kavmiyet isimli eseridir. 1913'te Sebilürreşad dergisinde bir yazı serisi olarak yayınlanan bu eser, daha sonra kitap olarak basılmıştır. İsmail Kara, Ziya Gökalp'ten itibaren Babanzade'ye karşı takınılan menfi tavrın sebepleri arasında Cumhuriyet ideolojisi ve yeni dil anlayışının etkili olmasını zikrederken 1913 yılı şartlarında milliyetçilik meselesini Osmanlı siyasi birliği ve Müslümanlar arasında kardeşlik ve dayanışmanın sağlanması açısından zararlı ve dinen gayrimeşru gören bu kitapçığın da hayli etkili olduğu kanaatini dile getirir. (Bir Felsefe Dili Kurmak, s.130- 131.) Felsefe, hadis, mantık, fıkıh, güncel siyasi meseleler gibi farklı alanlarda fikir üreten bir düşünce adamı olarak Babanzade'nin görmezden gelinmesi ve gerektiği kadar tanınmamasında çağdaşlar tarafından kendisine yöneltilen bu olumsuz bakışın ve yapılan karalamaların oldukça etkili olduğunu söylemek mümkün görünmektedir. Ancak onu yakından tanıyanlar değerini takdir etmişlerdir. Bunlardan biri olan Muallim

Cevdet onu şöyle tanımlamaktadır: “Ahmed Naim, kaba taassuptan kurtulmuş temiz bir Müslüman örneği idi. Edebiyat ve musiki dostu idi... İmanında sabitti. Neye inanmış ise sonuna kadar sadık kaldı. Onda riya, kuru sofuluk gibi şeyler yoktu. Siyasi bir fırkaya mensup değildi. Şarkın dini feyzini garp filozoflarının efkâriyle kaynaştırmıştı. Müspet ilimlerde garbın önderliğini hakkiyle takdir ederdi...” (Osman Ergin, “Babanzade Ahmed Naim Şahsiyeti ve Eserleri”, İslam’da Kavmiyetçilik Yoktur kitabı içinde, Bedir Yay. İst. 1991, s. 14.) Yine Ahmet Naim için şöyle söylemektedir: “Türkiye’de ‘Avrupa ilimlerinin yayılma tarihi’nin son elli yılı yazıldığı zaman başta en müdekkik mütercim olarak Ahmet Naim anılacaktır.” (Bir Felsefe Dili Kurmak, s. 136.)

Çok velut bir yazar olarak bilinmeyen Babanzade Ahmet Naim, çok kere İslam’ı müdafaa tarzında yazılar yazmıştır. Yazılarının bir kısmı İslam hakkında yazılan çeşitli yazılara cevap niteliğindedir. Ve yine çağdaşı pek çok âlim gibi İslam toplumunun içinde bulunduğu durumu irdeleyen ve çözüm yolları öneren yazılar kaleme almıştır. Bunlardan birinde “İslamın geçmişteki şerefi ile şimdiki zilleti arasındaki elem verici tezat”ın sebeplerini “şeriata muhalefet” adı altında toplayan Ahmet Naim, bu muhalefetin uhrevi olanlarının malum olmalarına binaen sırf içtimai olanlarını şöy-

le sıralamıştır: “1. Kuvvet hazırlamada kusur yapma, 2. Gönlün zaaf, kalbin gevşekli hali, 3. Birbirine buğz etme ve karışıklı yardımdan kaçınma, 4. Bilgisizlik, 5. Muamelat erbabı arasında hiyanetin emanet yerine geçmesi ve ahde vefa edilmemesi, 6. Gayrimüslimlerin ahlakıyla ahlaklanmak için manasız bir taklittir ki şevket yokluğundan ve galip milletlere benzemekle güya nazarlarında hürmet ve itibar kazanmak bâtil vehminden doğuyor. (Babanzade Ahmet Naim, “İslamın Dünü ve Bugünü, İsmail Kara, Türkiye’de İslamcılık Düşüncesi I içinde s. 344-345.)

Ahmed Naim İstanbul’da 13 Ağustos 1934’te öğle namazını kılarken secdede vefat etti. Mehmed Âkif Ersoy, onun kaybindan duyduğu üzüntüyü “Naim’in vefat haberi üzerime dağ gibi yıkıldı” sözleriyle dile getirmiştir. Kabri Edirnekapi Mezarlığı’nda, dostu Mehmed Âkif’in mezarının yanındadır. (İsmail L. Çakan, “Babanzâde Ahmet Naim”, TDV İslam Ansiklopedisi, C. 4, s. 375.) Ahmet Naim Bey’in vefatı, Tecrid-i Sarih Tercümesi çalışmalarını sürdürürken gerçekleşmiştir. Bu sebeple ilk üç cildini bitirebildiği tercümeyi daha sonra Kâmil Miras tamamlamıştır. Bu eserin ilk cildinin büyük bir kısmı, Ahmet Naim tarafından kaleme alınmış bir hadis usulü kitabıdır.

Daha lisedeki öğrencilik yıllarından itibaren dine bağlılığı ve bu konudaki hassasiyetiyle tanınan Ahmet Naim Bey’in imanla ilgili meselelerde zihninin ve tavrının ne olduğunu şu cümleler özetle dile getirmektedir: “Naim Beyin kafası ise öyle yapılmıştı ki şüphe denilen nesne orada yaşayamazdı; ona göre her şey ya ‘nas’ idi, ya hiçbir şey...” (Emin Erişirgil, İslamcı Bir Şairin Romanı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ank. 1986, s. 216.) Batı ilimleriyle özellikle felsefeyle çok ilgilenen, bu alanda telif ve tercüme eserleri bulunan Babanzade hakkında Mithat Cemal Kuntay’ın söylediği şu sözler de onu tanımak açısından önemli görünmektedir: “Başı iki kısımdı: Şark, garp. İki si birbirine karışmayarak yanyana duruyordu. Ve Naim’i Avrupa’nın filozofları değiştiremediler. Bu filozoflara Naim şaşılacak kudretle nüfuz ediyordu, fakat bu filozoflar şaşılacak acizle Naim’e nüfuz edemiyorlardı.” (Mithat Cemal Kuntay, Mehmet Akif, s. 114’ten akt. İsmail Kara, Bir Felsefe Dili Kurmak, s. 119.)

Kimse Hayvanların Kimsesi

Paylaşmak için kazanıyordu Kemalettin usta. Sahipsiz olan her varlık onun evladıydı âdeta. Sokakta yaşayan kedi ve köpeklerin de sevgi, şefkat ve ilgiye ihtiyacı vardı. Onlarda özel mamlardan yemeli, ciğerin en lezzetlisinden tatmalı, kemikli etle neşelenmeliydi.

En özel çikolatalardan alıp Kur'an kursu öğrencilerine dağıtması mıydı onu çocuklara sevdi ren. Namaz çıkışı kedi ve köpeklerin cami kapısında onu beklemesi, bir dilim ciğer, bir parça kemikli et miydi acaba. Neydi onu kimsesizlerin kimsesi yapan ve hiç kimsesi olmadığı hâlde hayvanlar da dâhil herkesi, onun kimsesi yapan?

Hayvanlara karşı merhameti, ilgisi zirvede olan biriydi, Bilecikli ayakkabı tamircisi Kemalettin usta... Kimsesiz kedi ve köpeklerin babası, sahibi, terbiyecisi, kısacası her şeyiydi. Sokak hayvanları, yurtlarda kalan çocuklar, bir kimseye ihtiyaç duyan herkes onun ailesiydi. Ailesi yok diye bilinse de, aslında onun ailesi kimsesizlerdi.

"Merhamet edin ki merhamet olunassınız." (Buhari, Edeb.18.) buyurur ya Hz. Peygamber (s.a.s.), bundan mıydı acaba, onun sahipsiz hayvancıklara merhameti kabilinden, devlet babadan müsamaha görmesi. Kulübesi için; "Görüntüsü şehri bozuyor, kirliliği mahalle sakinlerini rahatsız ediyor." denilmedi hiçbir zaman. Onun şehrin düzenini bozan değil, bilakis koruyan kişi olduğu bilinirdi. Pejmürde, kir-

li, miskin bir adam değildi Kemalettin usta. O uzun boylu, asil duruşlu, kılık-kıyafeti düzgün, temizliğine dikkat eden ve bunun nişanelerini uzun-parlak sakalına aksettiren bir kişiydi.

Ayakkabısını tamir ettirmeyen yoktu onun mekânında. Ücreti ise, kişinin gücünün yettiği kadardı. Amaç insanların işini görmek, ihtiyacını gidermekti. Onların gönlünden kopan ise kedi ve köpeklerin sofrasına ziyafet olarak dönecekti. Kemalettin usta barakasının ve kazancının vergisini fazlasıyla ödüyordu. Şehrin günlük ahengine, bin dört yüz yıl öncesinden esen bir hava katıyordu. Konuklarıyla şehrin renklerini bir gökkuşağı misali şehrin sakinlerine gösteriyordu.

Paylaşmak için kazanıyordu Kemalettin usta. Sahipsiz olan her varlık onun evladıydı âdeta. Sokakta yaşayan kedi ve köpeklerin de sevgi, şefkat ve ilgiye ihtiyacı vardı. Onlarda özel mamlardan yemeli, ciğerin en lezzetlisinden tatmalı, kemikli etle neşelenmeliydi. Hayvanlar arasında da adalet gözetmek gerekirdi. Bilecikli çocuklar adaleti, Kemalettin babanın hayvanlar arasında gözettiği dengeden öğreniyordu. Nitekim kedi ve köpeklerden hasta yaşlı, küçük, zayıf, dişleri kırılmış, hâli kalmamış olanlara ayrı yedirirdi yemeklerini.

Hani bir söz vardır birbiriyle geçinemeyenler için kullanılan: "Ne kedi köpek gibi dalaşıyorsunuz" diye. Kemalettin ustanın terbiyesinden geçen bu kedi ve köpekleri görenler bu söze anlam veremiyordu. Çünkü onun kedi ve köpekleri aynı kaptan beslenir ve kucak kucağa uyurlardı. Onları kardeş yapan neydi? Neydi onları "hepsi bana" demekten kurtaran? Kavga yapmadan aynı yatağı paylaşmanın, aynı kaptan yemek yemenin sebebi belkide ortak kaderleriydi. Evet, kaderleriydi onları

Kimsesizlerin kimsesi olmak bir sorumluluk ister. Bu sorumluluk muydu acaba, Kemalettin babanın ayaklarını yerden sürükleyerek yürümesine sebep olan. Kimsesizlerin kimsesi olmak mıydı omuzlarında ağır yük varmış gibi ayaklarını yerden sürükleyen.

müsamahakâr yapan ve bu nimetlere karşı şükürleriydi, onları Kemalettin babaya karşı vefalı kılan.

Kemalettin usta kazancını paylaşmasaydı eğer, paylaşmayı öğretmezdi hayvanlara. İnsanları hoş görmeseydi, belediyeden hoşgörü bekleyemezdi. Barakasının arka tarafına kedi ve köpeklere su ikram ettiği için bir musluk takacak kadar, ince ruhlu olamazdı belediye çalışanları. Ayakkabısının topuğu kırılan bir kadın, soluğu Kemalettin ustanın mekânında alıp, çıkarken otuz lira bırakmazdı, bu diğerkâmlık olmasaydı eğer.

Kimsesizlerin kimsesi olmak bir sorumluluk ister. Bu sorumluluk muydu acaba, Kemalettin babanın ayaklarını yerden sürükleyerek yürümesine sebep olan. Kimsesizlerin kimsesi olmak mıydı omuzlarında ağır yük varmış gibi ayaklarını yerden sürükleyen. Kur'an kursu talebelerini aynı yöne baktırıp hep bir ağızdan; "Kemalettin amca geliyor" dedirten? Neydi onun ayak seslerini, kimsesizlere umut yapan?

Onun ayak seslerini bekleyen sadece Kur'an kursu talebeleri değildi. Onun ayak sesleri kimsesiz sokak hayvanlarına umuttu. Her adımı bir sıkıntıyı gidermek içindi atılan. Cami avlusunda onu bekleyen hayvanlara hayattı. Çalışması, kazancı, helal lokmasıydı hayvancıkların.

Hayvanlar memnundu hayatından, çarşı esnafı memnundu Kemalettin ustadan. Çocuklar cami çıkışı jelatin kaplı çikolatayı almak için onun elinden, sıraya dizilirlerdi. Fakat güngelir uzatılan eller boş döner, gözlerin görmeye alıştığı görünmez olur, beklenenler gelmez, yalnızlık ve kimsesizlik etrafta kol gezer.

Her zamanki gibi Kemalettin ustanın yolunu bekleyenler vardı. Ama o gün ilk defa endişeli görünüyordu kedi ve köpekler, huzursuzdu çocuklar, çarşı esnafı telaşlıydı ve cami sessizdi. Kulaklar Kemalettin babanın ayak seslerini beklemekteydi. Onun

ayak sesleri duyulursa, bütün karabulutlar dağılacaktı şehrin üzerinden. Ama beklenen ayak sesleri duyulmadı. Minareden okunan salayla birlikte yağmur misali göz yaşları akıyordu Bilecik sokaklarına. Kemalettin baba kimsesi olduğu kimsesizlere veda etmeden ayrılıştı. Belki de veda etmişti onların anlayacağı bir dille, bütün hayatına hâkim olan o, gönül diliyle. Bundandı belki de bahçede saf tutan kedi ve köpeklerin bekleyişi. Beklenen Hakk'a yürümüştü.

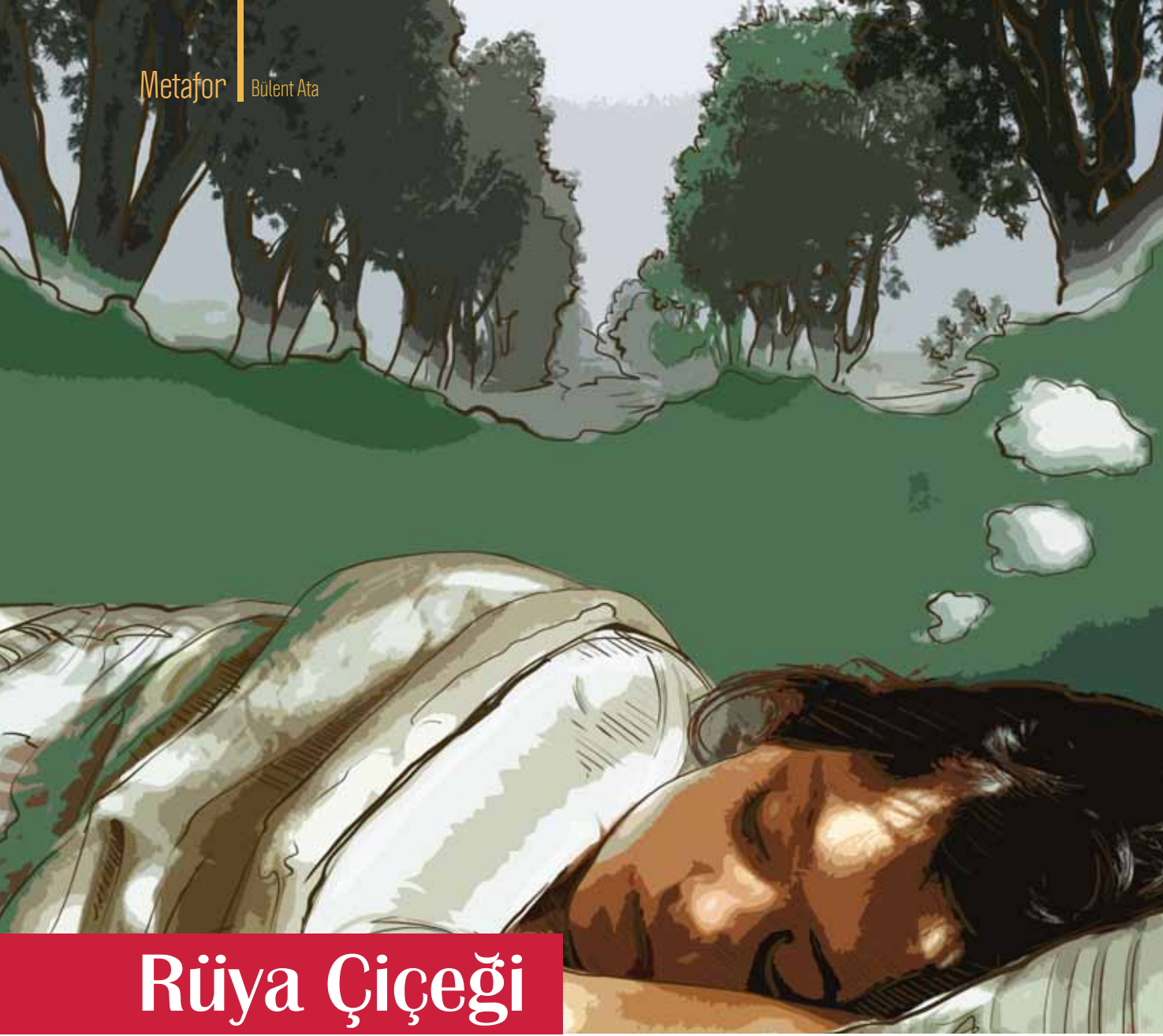
Evlatları gibi barındırıp, beslediği kedi ve köpekleri yashydı o gün. Hayvanlar ağlar mıydı? Bilecik hayvanların döktüğü gözyaşlarına da şahitlik edecekti. Ölen kendisine doyum olmayan biri olunca, yer gök ağlardı. Dağ-taş, börtü-böcek ağlardı.

Kemalettin babalarına karşı son görevini yapmak için bekliyordu esnaf, talebeler, sahipsiz hayvanlar. Yedikleri çikolata sayısınca dua ediyordu çocuklar. Kılınan cenaze namazından sonra merhumun naaşı, cenaze aracı üzerinde, ağır ağır ilerliyordu. Ve peşi sıra, sadık evlatları kedi, köpekler. Bilecik halkı, gözlerine inanamıyordu. Kimisi fotoğrafını çekiyordu sevgi selinin, kimi yerel basın yazarı da, köşesinde yazmak için, gözlerini hayvanlardan ayıramıyor ve resmini çekiyordu vefanın, farklı dünyaları bir araya getiren merhamet meyvelerinin devşirildiği sahnenin.

Defin işleri bitmiş herkes hakkını helal etmişti Kemalettin ustaya. Hayvanlar da; "hakkını helal et baba" dercesine bakmaktaydı kabristana. Hayvanlar, baş sağlığı dilediler birbirlerine ve dağıldılar şehrin kuytu köşelerine. Kendi başlarının çaresine bakma vakti gelmişti. Belki de kendilerine sahip çıkacak bir Kemalettin baba daha çıkacaktı. Bir iyilikte o yapacaktı hayvanlara.

İyilik, fark etmektir sokakta yaşayanları, aç, susuz ve yaralıları. Bir çocuğun başını okşamaktır, bir yavru kedinin sırtını sıvazlamaktır bazen iyilik. Bazen de susuzluktan dili sarkmış bir köpeğe su içirmektir. Su serpmektir yüreklere, sevmek ve merhamet etmektir nefes alıp veren her canlıya. Yardımına koşmaktır düşmüşlerin. Kimsesi olmaktır kimsesizlerin.

Rüya Çiçeği

Rüya öğretir. Öğrenme biçimleri hep bir müfredata ve öğretici kabiliyetine bağlıdır. Oysa rüyada anlayıverirsin bilinmeyeni sırası gelmeden. Bilginin havuzunda yüzersin ve gözüne su kaçar gibi bilgi sana ulaşır ve sende kalır.

Bütün gün yorulup sonunda uyuyakaldığında bırakırsın artık tuttuğun ipi. O ip senin kaybolmadan yürüdüğün dünya gezegindeki yolculuğunu güvenli kılar. Ama ipi bıraktığın an uyuyakaldığın yerde her şey geride kalacak. Kim olduğun, konuştuğun dil, gördüğün resimler, olaylar, insanlar, içine karışacağı hayatlar, neredeyse her şey yeni bir yolculuk için seni bekliyor olacak.

Rüyada mazur sayılırsın gördüklerinden. Kim olduğun değişmemiş olabilir. Ama değişebilir de her an. Bir bakmışsın hiç tanımadığın biriymişsin. Hiç bilmediğin bir şehirde bundan yıllarca önce, belki yıllarca sonradasın. Aynı anda birkaç kişisin. Şekillerin ve zamanın dünyanın bilinen fizik kurallarını pek tanımadığı söylenebilir. Gördüğün canlı ve cansızlar biçim değiştirebilir.

Rüyalar geçmişte unutulmuş bir meseleyi, bir insanı hatırlar gibi önüne bir görüntü açar. Sen bu filmin, bu tablonun kimi zaman oyuncusu kimi zaman izleyicisisin. Rüya perdelerin altındakini, unutmak is-

tediklerini sana hatırlatır. Korktuğun, kaçtığın, kaygı duyduğun şeylerle seni karşı karşıya bırakır. Yenilmenin ve kazanmanın provaları rüyada yaşanır.

Rüya öğretir. Öğrenme biçimleri hep bir müfredata ve öğretici kabiliyetine bağlıdır. Oysa rüyada anlayıverirsin bilinmeyeni sırası gelmeden. Bilginin havuzunda yüzersin ve gözüne su kaçır gibi bilgi sana ulaşır ve sen de kalır. İnsan rüyada tecrübe ettiği ona kendini güçlü hissettiren ya da etkisine alan duygular sebebiyle ve bu tecrübeden etkilenmiş olarak uyanır. Bazen o kadar güçlü bir rüya deneyimi yaşarsın ki, yıllar sonra gerçek yaşantılardan bile baskın bir yaşanmışlık olarak hafızanda yerini korur.

Rüya ödeştirir. Haksızlığa uğrayan ya da haksızlık eden insanın rüyada gördükleri birer terapi gibidir. Geçtiirdiğin ama aslında unutmadığın bir duygu

seni bulur ve kaldığı yerden hissedilen ama söylenmemiş ne varsa dile gelir. Film kaldığı yerden yeniden oynar ve ödeşmeler yaşanır. Umulur ki bu rüyalar uyanınca bir derse bir tecrübeye ilham olsun.

Rüya farkına vardırır. Sürreal bir âlemde gördüğün şeylerin anlamsızlığı içinde yüzerken, tadını duygusunu bilmediğin pek çok şey hissedersin. Bildiklerin ve bilmediklerin bir benzeşme ve kıyaslama sayesinde algılanır. Tanıdık olan ve onun uzak yakın ahabları olarak ayrılır. Bütün bu tasnifler insanı uyandıktan sonra da meşgul etmeye devam eder. Tıpkı uyumadan önce yaşadıklarımızın uyuduktan sonra rüyamızı meşgul etmesi gibi. Farkına varırsın. Neyin içinde bulunduğumuz, bir resmin üstten kuşbakışı ya da yer altı hâlini görürüz.

Rüya bir okumadır. Bir hastalığın sebebini ve şifanın kaynağını görürüz. İnsanın uyuduğu mekân,

bedenin o anki kimyası rüyayı etkiliyor olabilir. Ama rüyanın içinde bir tür zamanda ve mekânda, hatta bilmediğimiz boyutlar arasında beklenmedik ve teklifsizce yaptığımız yolculuklar hep bir okumadır. Okuduğumuzu anlamak ne anlama geldiğini bilmek mümkün olmayabilir. Ama her bir rüya tuğla tuğla, hücre hücre bir sırasınca ses veren bir enstrüman olarak bir hafıza duvarını oluşturur.

Rüya bir yedeklemedir. Yaşadığımız ne varsa geride kalır. Rüya ise geleceğin ve geçmişin içine salınan bir denizaltı gibi algılarınızı dolaştırıp öğrendiklerinizle rüyada gördükleriniz arasında bağlantılar kurar. Böylece bir başka rüyada o bağlantı bir tohumken ağaç olmuş, meyveye durmuş olarak yeniden karşınıza çıkar. Hem ilk hâli hem yaşansa olacak olanlar bin bir ihtimalle karşınızdadır. Rüyada unuttuğunuz şeyleri görme ihtimaliniz gideceğiniz hayatınızdaki yeni tecrübeler için bir hazırlık bir kuşanma ya da terk etme hâline bırakır sizi.

Rüya sizi tanır. Anlamsızlıklar içinde kör bir insana kılavuzluk eden bir köpek gibi sizi gezdirip dolaştırır. Üstünüzde kalan tatlar, kokular, renkler ve daha başka nice hisler uyandıktan sonra da size kendinizi hatırlatır. Böylece rüya hayatın küçük boşluklarına sızıp dolarak kendini mayalamaya, tohumlamaya devam eder. Tıpkı havuzda sedef hastalığına şifa olan balıklar gibi.

Rüya denizde topladığın ne varsa uyanırken onları geride bırakırsın. Tıpkı öldüğünde bu dünyadan maddi hiçbir şeyi öte tarafa taşıyamadığın gibi. Rüya küçük ölümdür derler. Rüya ile amel olunmaz derler. Ama insan etkisinde kalınca rüya gerçekmiş gibi gelir ve bunu hayatına taşımaya kalkarsa çoğu başına iş alır.

Rüyada edinilen bilgilerin bu dünyada ne işe yarayacağını düşünmemelisiniz belki de. Çoğu zaman bunu rüyada görmeniz yeterlidir. Sizin rüyada olan bitenle hukukunuz rüyada kalmalıdır çoğu zaman. Etkilendiğiniz bir rüyadan sonra yapacağınız şeyin size açacağı gideceğiniz birçok yol olabilir, böyle düşünebilirsiniz. Hiçbir şey yapmamak da bir yoldur. Rüyadan aldığımız esinlerle hareket etmeye

Rüya ödeştirir. Haksızlığa uğrayan ya da haksızlık eden insanın rüyada gördükleri birer terapi gibidir. Geçtiirdiğin, ama aslında unutmadığın bir duygu seni bulur ve kaldığı yerden hissedilen, ama söylenmemiş ne varsa dile gelir.

kalktığımızda hayatınızı bir kâbusa çevirme ihtimali her zaman çok mümkündür. Ama size ve insanlara hayır olacak bir ilham doğarsa kalbinize, oradan yürümek de mümkündür.

Rüya defterin olsa, her gün gördüğün rüyaları yazsan, birer kuş tutmuşsun görünmeyen bir kafese koymuşsun gibi. Rüya anlatılsa, ne olduğuna dinlese hatta izlese baksın herkes göremez, herkes anlayamaz rüyada ne olduğunu. Her bir rüyanın dili başkadır. Erbabı bazen duyar görülen rüyanın hangi dilde konuştuğunu. Çoğu kez de kimseye bir şey demez rüya vakti gelince açan bir çiçek gibi açar çok sonra kendini.

Toplumsal Takvanın Temel Unsurları

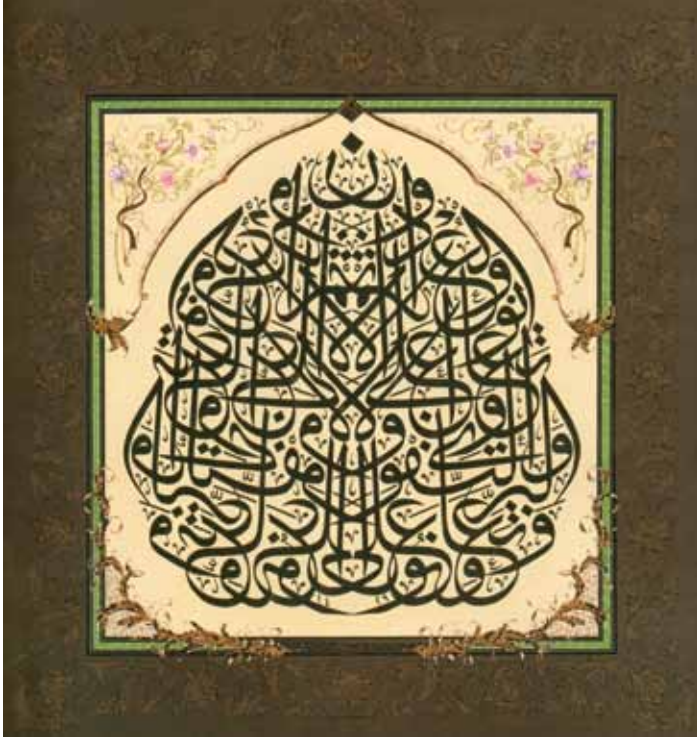
Bireysel takva, toplumsal takvanın inşası için bir hazırlık aşamasıdır. Zira erdemli bir toplumun inşası ancak bireysel takvanın gerçekleşmesiyle mümkün olabilir.

Takva bireysel ve toplumsal boyutları olan çift kutuplu bir kavramdır. Bireysel takva, Kur'an ve sahih sünnet rehberliğinde bireylerin zihin ve kalp dünyalarının bilgi, ibadet, fikir ve zikir gibi Kur'ani kavramlarla toplumsal sorumluluklarının farkında olacakları şekilde inşa edilmeleridir. Buna göre takva hak, adalet, ahlaki ve insani değerlerle bireylerin zihin ve kalp duvarlarını örmek ve bunu fikir sütunlarıyla da desteklemektir. Bu da gösteriyor ki takva sadece bireyin şekli ve endamıyla değil, onun düşünce ve amelinin niteliğiyle ilgilidir. Hz. Peygamber, "Allah, şekil ve endamınıza bakmaz. Sizin kalbinize ve amelinize bakar." hadisinde bunu ifade etmektedir. (Müslim, Fedailü Yusuf, 2379.) Buna göre insanların kalitesi ve değeri fiziki ve şekli yapılarına göre değildir. Yani kişinin uzun veya kısa, güzel veya çirkin olması, itibarlı bir aileye veya belli bir kavme ve kabileye mensup olması bir üstünlük ölçüsü değildir. Çünkü takva, düşüncenin kalitesi ve üretilen değer ve gerçekleştirilen iş ile ilgilidir. Zira Kur'an, insanları değerlendirirken onların ırk ve neseplerini değil, takvayı ölçü almaktadır. Buna göre değerli ve kaliteli olmak belli bir ırk ve kabileye mensup olmayı gerektirmez. Zira bi-

reysel takva, kişinin kalp ve zihin dünyasını Kur'an ve sahih sünnetin ölçülerine göre inşa ederek, Allah, insan ve toplumla ilişkisini buna göre düzenlemesidir. Hülasa, değerli olmak ırk ve kabile eksensiz değil, takva eksensizdir.

Toplumsal takva ise, Müslüman bireylerin, Kur'an, sünnet ve akliselimin öngördüğü çerçevede kaliteli ve erdemli bir toplumun inşası ile ilgili bir kavramdır. Kur'an'da öngörülen asıl takva ise toplumsal takvadır. Bireysel takva, toplumsal takvanın inşası için bir hazırlık aşamasıdır. Zira erdemli bir toplumun inşası ancak bireysel takvanın gerçekleşmesiyle mümkün olabilir. Dolayısıyla bireysel takva ile toplumsal takva birbirine bağlı iki temel unsurdur. Birisi olmadan diğeri anlamını yitirir.

Ferdî takva yerine toplumsal takvayı ön plana çıkardığı anlaşılan Ebussuud, takvanın temel parametrelerinin adalet, ihsan, yakınlarla katkıda bulunma, kötü davranıştan, zulüm ve saldırganlıktan kaçınmak olduğunu ifade etmektedir. Ünlü tefsiri "İrşadu Akli's-Selim"'de takvayı tanımlarken, Nahl suresinde geçen, "Allah, adil davranmayı, yaptığı işi en iyi şekilde yapmayı ve yakınlarla katkıda bulun-

"İyilik ve takva sahibi olma konusunda yardımlaşın ama günah ve sınırı aşmada yardımlaşmayın" Hat: Mahfuz Zunnun El-Ubeydi

mayı emreder. Çirkin davranışları, İslam'a ve akla göre uymayan durumları ve başkalarına haksızlık etmeyi yasaklar. Allah, İslam'ın bu temel prensiplerini hatırlayıp yaşamanız için size öğüt verir." ayetinde yer alan unsurların takvanın özeti olduğunu belirtir. (Nahl, 16/90.) Ebus-suud takva ilgili yaptığı bu tespiti, Hz. Peygamber'e isnat etmektedir. (Ebu's-Suud, İrşadu'l-Akli's-Selim, I, 48.) Ebus-suud'un bu tanımı, takvanın bilinen "Allah'ın emirlerini yerine getirme ve yasaklarından kaçınma" tanımından farklıdır. Hâlbuki gelenekselleşen takva tanımının daha çok bireysel takvayla ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

Toplumsal takvanın özü ve temel parametreleri olarak kabul edilen unsurların izah edilmesi faydalı olacaktır.

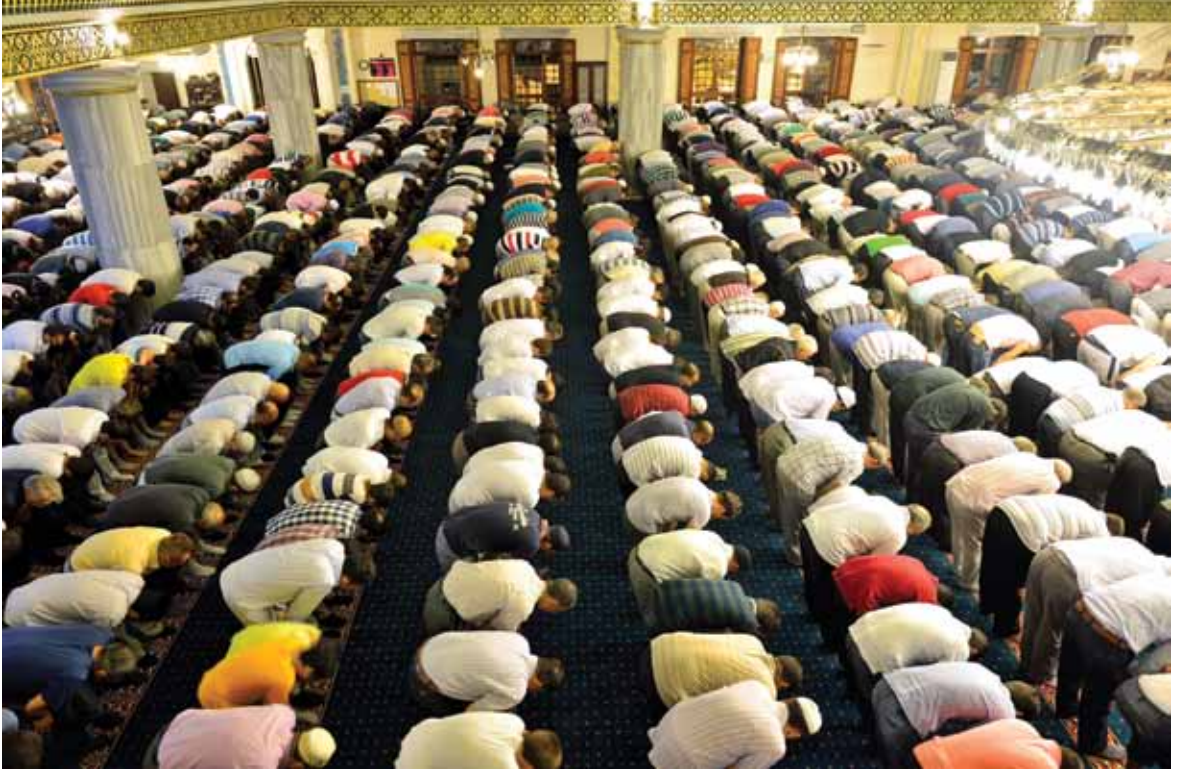
1. Adalet: Adaletin zıddı zulümdür. Adalet herkese hakkını vermeyi ifade ederken, zulüm başkalarının hakkına tecavüz etmek demektir. Adalet, bireysel

ve toplumsal takvanın önemli esaslarındandır. Buna göre adalet, kişinin kendisine ve topluma karşı adil davranmasını ifade etmekle birlikte, Müslümanların birbirlerine karşı dürüst davranmaları ve birbirlerinin hakkına riayet etmelerinde içermektedir. (İbn Aşur, et-Tahrir ve't-Tenvir, XIV, 255.) Bundan dolayı Kur'an'da sadece adil davranmak emredilmemekte, onunla birlikte adalete tanıklığında yapılması istenmektedir. (Maide, 5/8.)

2. İhsani takvanın esaslarından biri olan ihsan, Kur'an'da farklı bağlamlarda zikredilmektedir. İhsan, Allah ve insanlarla en iyi şekilde iletişimi, ibadeti, sosyal hayat ve yaşamın bütün alanlarını içermektedir. İbadette ihsan, Allah'la iletişim hâlindeyken onun büyüklüğünün hissedilmesidir. Aynı şekilde ihsan, Müslüman bir şahsiyetin gerçekleştirdiği eylemde, ortaya koyduğu bir düşüncede ve toplumsal ilişkilerinde yapabileceğinin en güzelini ortaya koymasıdır. Buna göre faydalı bir icatta bulunan, doğru bir düşünce ortaya koyan ve güzel işleri gerçekleştiren kişileri ödüllendirmek de ihsan kapsamında değerlendirilmektedir. (İbn Aşur, et-Tahrir ve't-Tenvir, XIV, 255.) Kur'an'da hem fikir hem de eylemde en iyisini yapmanın hedef olarak tespit edilmesi, ihsanın İslami tasavvur içindeki yerini ortaya koyması bakımından önemlidir.

3. Yakınlara katkıda bulunmak. Kur'an yakınlarla ve toplumda muhtaç olanlara katkıda bulunmayı emretmekle bencilliği ve bireyselliği ortadan kaldırmayı hedeflemektedir. Çağımızda Müslümanlar arasında yaygınlaşmakta olan bireyselleşme Kur'an'ın omurgasını oluşturan toplumsal takvayı ortadan kaldıracığı için Kur'an'ın ruhuna aykırıdır.

4. Çirkin davranışlardan kaçınmak, akliselim ve İslam'ın emrettiği bir davranış biçimidir. Bu çerçevede şehvi duygulara esir olmak, başkalarının onurunu kırıcı davranışlarda bulunmak fahşa ola-

rak ifade edilmektedir. Buna göre aklın ve vahyin onaylamadığı davranışlardan kaçınmak toplumsal takvanın önemli özelliklerindedir. Dolayısıyla akıl ile vahiy birbirlerinden ayrılmaz iki unsurdur. Biri diğerinden ayrıldığında diğeri işlevsiz hâle gelir. Çünkü vahyin muhatabı akıldır. Akıl işlevsiz bir hâle getirildiğinde, vahiy misyonunu icra edemez.

5. Başkalarının hakkına saldırıda bulunmamak toplumsal takvanın en önemli sacayaklarından biridir. Çünkü Kur'an'da adaletin ikamesi emredilirken zulmün her çeşidi de yasaklanmaktadır. Aslında bir bütün olarak adaletin tesisi ve zulmün yasaklanması Kur'ani ve nebevi değerlerin omurgasını oluşturmaktadır. Buna göre bireysel takva en üst seviyede yaşansa da başkalarının hakkı zayı ediliyorsa gerçek anlamda takvadan söz edilemez.

Netice itibarıyla bireysel takva toplumsal takvanın hazırlık aşamasıdır. Her ikisi beraber gerçekleştiğinde düşünen, üreten, sadece kendini değil başkalarının da faydasını düşünen ve insanlara reh-

berlik yapabilecek şahsiyetler inşa edilebilir. Aynı şekilde güvenli, erdemli, hak, adalet, insanî ve ahlaki değerleri önceleyen bir toplumun varlığı da bireysel ve toplumsal takvanın beraber gerçekleşmesiyle var olabilir. İslam dünyasındaki zihinsel ve düşünsel çöküş, değer üretmemeye ve güvenli bir ortamın oluşturulamamasının, takvanın toplumsal boyutunun göz ardı edilmesinden kaynaklandığı söylenebilir.

berlik yapabilecek şahsiyetler inşa edilebilir. Aynı şekilde güvenli, erdemli, hak, adalet, insanî ve ahlaki değerleri önceleyen bir toplumun varlığı da bireysel ve toplumsal takvanın beraber gerçekleşmesiyle var olabilir. İslam dünyasındaki zihinsel ve düşünsel çöküş, değer üretmemeye ve güvenli bir ortamın oluşturulamamasının, takvanın toplumsal boyutunun göz ardı edilmesinden kaynaklandığı söylenebilir. Zira tefekkürden yoksun ve bireyselleşen bir takva, Kur'an coğrafyasında gereken etkiyi yapamaz.

“Ben Oldum!” Açmazı ve “Ucup”

Bir hususta kendini başkasından üstün gören, ben daha iyiyim, daha iyi şeylere ve fazlasına layığım diyen kibir ve ucuba düşmüş olur.

İnsanın “kemal” arayışı temel bir arayıştır. Allah katında din olan İslam, getirdiği terbiye/ eğitim sistemi ile kullukta kemali öngörmekte ve öğütlemektedir. Kullukta tekâmüle ulaşmanın “marifetullah”tan geçtiği aşikârdır. Bu bağlamda iman, kendini ve Rabbini bilmek, ibadet, güzel ahlak ve salih amel sahibi olmak Yüce dinimizin kâmil insan yetiştirme ülküsünün temelleri cümlesindedir. Bu temel gerekleri hakkıyla idrak ve ifa etmesi gereken insan bu konularda ne kadar temayüz de etse mahviyyet içerisinde bulunmak durumundadır. Aksi vaziyet kişiyi ahlak-ı hamideden uzak kılar. İstiğna ve kendini mütekâmil gör-

mek inanç değerlerimize asla uygun değildir. İnsan iyi amel işlediğini zannettiğinde kötü amel işlemeye başlayabilir. Yaptığımız ibadetleri, işlediğimiz amelleri, sahip olduğumuz sanat, makam, mal, ilim gibi nimetleri büyük görerek kendini beğenme hâli “ucup” olup bundan sakınmalıdır. Biz müminler olarak “nefislerimizi tezkiye edip temize çıkaramayız.” Zira nefis kişiye kötüyü ve kötülüğü telkin eder. “Ben artık oldum” düşüncesi/zannı, ucup ve kendini beğenme bir afet ve maraz hâlidir. İnsanı helake sürükler. İnsan kendini beğenme/ucup ve artık oldum afetinden korunmalı; böyle bir duruma düşmüşse bundan behemehâl sıyrılmalı-

dır. Kişinin niyeti hayır akıbeti de hayır olursa değer ve kıymet ifade eder. Akıbet müttakilerin, takva elbisesini daha hayırlı bilip onu kuşananlarındır. Kulun ziyneti takva ve verasıdır.

Bilgi/ilim, mütevazı ve ilmi ile amil olan kimsenin tevazuunu ve hilmini arttırırken; kibirlinin/ben çok biliyorum diyerek ilmi ile iftihar edenin ise kibirini arttırır. Kişinin edindiği bilgi ile kendisini üstün görmesi felakettir. İlim sahibinin felaketi kendisini ben bildim, oldum diyerek üstün görmesidir. Bu itibarla kişi ben bildim, biliyorum diyerek bilgisi ve aklı ile kendini üstün görmemeli, "ben oldum" açmazına düşmemelidir. Bir hususta kendini başkasından üstün gören, ben daha iyiyim, daha iyi şeylere ve fazlasına layığım diyen kibir ve ucuba düşmüş olur.

Kişi ne kadar çok ibadet de etse, geceleri kaim gündüzleri saim olsa, sadaka verse, güzel ahlak ve diğerkamılıta bulunsa, toplum yaranna gecesini gündüzüne katıp çalışsa, ilimde ilerlese de, bütün bunlarla "oldum" havasına/sath-ı mailine bürünmemelidir. Ne kadar abit, zahit, mahir ve bahir de olsak mutlak olarak acziyet keyfiyeti üzere bulunduğumuzu unutmamak durumundayız. Oldum bir afettir ve kişiyi -hafazanallah- İblis örneğinde olduğu gibi helak ve ebedi hüsrana karşı karşıya bırakma akıbetine götürür. Azamet ve kibriya zat-ı akdesine mahsus olan Rabbimiz karşısında biz insanlar nasıl olur da yaptıklarımızla ucup, iftihar ve böbürlenme ve istiğna tavırlarına girebiliriz? Böyle bir eda ve tavır takınmak kulun acziyetinin idrakinde olamamasının bir sonucudur. İslam'ın gayesi insanı ruhen olgunlaştırmak, mutmain bir ruha sahip kılmaktır. Gönülleri Allah ile her daim olan, ruhen tekâmül eden müminler hakikati idrak etmenin ve itminana ermenin lezzetini tadarlar. Bu mutmain ruh hâlini bulmak iman, irade, itaat, sabır ve takvanın ve Kur'ani zühdün tezahürü; Yüce Mevla'nın da bir armağanı, lütfudur. Kul diler, istikametini belli eder Allah halk eder/ihsan eder. Neye sahipsek O'nun vergisidir hep. Alan O veren de O'dur, hepimiz Allah içiniz ve Ona döndürüleceğiz. Birer emanetçi olan, sahip olduğu imkânlar, servetler, makam ve mülkler, gençlik, ömür, güzellik, yakışıklılık,

sağlık hepsi birer fani olan dünyalıklar kişiyi nasıl olur da ucbe, kibre, kendini beğenmeye ve bütün bunlara sahip olduğunda ben oldum deme kompleksine/açmazına düşürebilir? Böyle bir illetten/zül duruma düşmekten Allah'a sığınmalıdır. Kendini dev aynasında görüp oldum havasına girerek nicelelerini hor ve hakir görenler, değer vermeyen ve kaale almayanlar o insanları gücendirdikleri gibi gayretullaha dokunan tutum ve davranışa düştüklerini bilmelidirler. Bir yerde boynu bükük gibi görünen, nice sessiz, kendi hâlinde olan kimseler vardır, onları hor görmemelidir; belki de onlar Rabbi Rahime karşı daha yakındır, Mevlamızın indinde yüksek mevkileri vardır. Allah bilir biz bilemeyiz. Bu bakımdan dış görünüş itibarıyla insanları değerlendirmemeli, onlar hakkında hüküm vermemelidir. Kimseyi küçük, hor ve hakir görmemek sahip olduğumuz Yüce/manevi değerlerimizin bize irşadıdır. Kişi ibadet ve taatleri dağlar kadar da olsa onları çok görerek, bunlara güvenip kendini müstağni görmemelidir. Bilakis bunları ancak Allah için yapmalı, yaptığı iyilikleri nasıl Allah için yapıp unuttuysa bu taat ve ibadetleri de ne kadar çok da olsa unutulmalıdır. Ben oldum ve ben daha üstünüm zehabına kapılmak dinimizin ısrarla sakındırdığı ve toplumu birbirine düşüren ve kardeşliği derinden yaralayan ucup ve tekebbüre yol açar. Kibir ve gurur ise azamet sahibi olan Yüce Allah'ın hakkına girmek olur. İnsanı dünyada böyle bir illete ve zül duruma düşüren hâlden uzak durmalı, kibir gibi kötü ahlaktan sıyrılmalıdır. Sahip olduğumuz güzellikler, melekeler, üstünlükler, dünyalıklar, şan, ün hepsi Rabbimizin ihsan, ikramı ve birer emanettir. Bu zaviyeden bakarak bunlarla kibre ve ucbe kapılmaya lüzum yoktur. Verenin O alanın da O olduğu hakikatini akıldan çıkarmadan hareket etmelidir. Dünyevi mevki ve makamlardan, kibir, ucup vb'den sıyrılarak Hakk'a kulluğun, kul olma şerefinin lezzetini tatmaktır hüner. Son tahlilde zikrullah virdimiz olmalı, tövbe etmeli, nefislerimizin şerrinden ne güzel Mevla; ne güzel yardımcı ve Me'va olan Rahmana sığınmalı, Ona yönelmeliyiz. "Rabbim beni sana gönülden boyun eğen, taat edenlerden eyle. Kibir ve ucuptan uzaklaştı. Benim ilmimi ve hilmimi arttır, beni salihler arasına kat."

Yetime Babası Sorulmaz

Yetimler, toplumumuzun kanadı kırık kuşlarıdır. Korkutmak, sesi yükseltmek onları ürkütür. Kalplerinde tamiri mümkün olmayan yaralar açar.

Yetim kimdir? Gerçek şu ki hiçbir tarif, yetim bir çocuğun babasından söz açılınca döktüğü iki damla gözyaşı kadar “yetim” kelimesinin anlamını ifade edemez.

Yetimler, toplumumuzun kanadı kırık kuşlarıdır. Korkutmak, sesi yükseltmek onları ürkütür. Kalplerinde tamiri mümkün olmayan yaralar açar.

Yetimin ne kadar hassas bir yapıya sahip olduğunu geçen yıl yaz Kur’an kursunda öğrendim. Hz. Peygamber’in yetimlerle ilgili tavsiyelerini, Rabbimin Kur’an’daki uyarılarını daha önce defalarca okumam ve anlayıp anlatmaya çalışmama rağmen yetimliğin ne olduğunu tam olarak anlayamadığımı o zaman fark ettim.

Bir gün sabahleyin müftülüğümüzün üst katında yer alan bayan hocalarımızın gözetimindeki kursumuzu da ziyaret edeyim dedim. Yeni çocuklarla tanışmanın, onlarla sohbet etmenin arzu ve heyecanı içerisinde selam vererek sınıftan içeriye girdim ve âdet olduğu üzere sıradan tanışmaya başladım.

Çocuklardan okullarını, sınıf ve ailesini anlatmalarını, babalarının ne iş yaptığını söylemelerini istiyordum.

Hemen öğretici masasının yanında oturan, mahzun bakışlara sahip iki kıza döndüm ve adlarını sordum. Çocuklar isimlerini söyledikten ve kardeş olduklarını anladıktan sonra babalarının ne iş yaptığını öğrenmek istedim ve bir kere ağzımdan, "Babanız ne iş yapıyor" demiş bulundum. Keşke demeseydim, hiç sormasaydım. Nerden bilirdim ki, "babanız ne iş yapıyor" sorusunun bu kadar ağır olacağını, çocukları gözyaşlarına boğacağını! İki kız kardeş başladılar ağlamaya.

Acaba bir hata mı yaptım, diye kendi kendime sordum. Ne yapacağımı da bilemedim. Onlar ağladıkça bende değişik duygular meydana geldi.

Çocukların babasının vefat ettiğini öğrenmemle beraber bende başladım içten içe ağlamaya ve bir hafta kendime gelemedim. Bir yetime babasını sormanın ne kadar ağır bir soru olduğunu, onları ne kadar derinden yaraladığını işte o zaman anladım. Ve hemen aklıma Rabbimin buyruğu olan, "Öyleyse sakın yetime kötü davranma." (Duha, 93/9.) ayeti geldi.

Anladım ki, yetimi incitmek için bağırıp çağırmak, sert davranmaktan geçtim. "Baban ne iş yapıyor" demek yetiyormuş! Bundan sonra hangi kursu ziyaret etsem babalarını sormadım. Ya içlerinde bir yetim olup ta boynunu büküp ağlarsa diye.

Rabbimizin Kur'an'da sıklıkla vurgu yaptığı, Hz. Peygamber'in üzerinde titredığı, insanlığın ortak ve selim vicdanının var gücüyle sahiplendiği çocuktur yetim. Bugün dünya insanının dini, inancı ne olursa olsun, yetim çocuklar için evler açması, vakıflar kurması, yardım kampanyaları düzenlemesi, yetimlere kol kanat germenin insanlığın ortak değerlerinden birisi olduğunu ortaya koymaktadır.

Yetim toplumun emanetine verilmiş, sahip çıkılması gereken, narin, kırılğan ve en ufak bir fırtınada bütün dünyası yerle bir olandır.

Yetim zayıftır, bir tarafı her daim noksan ve eksiktir. Çünkü babası yoktur onun. Zayıf ve korunmaya muhtaçtır. Hz. Peygamber'in şu ifadesi ne kadar da anlamlıdır: "Allah'ım! Ben, yetimin ve kadının, bu iki zayıf insanın hakkını ihlal etmekten insanları şiddetle sakındırıyorum." (İbn Mace, Edeb, 6; İbn Hanbel, II, 440.)

Yetim toplumun emanetine verilmiş, sahip çıkılması gereken, narin, kırılğan ve en ufak bir fırtınada bütün dünyası yerle bir olandır. Bu nedenle yetimi azarlamak, bağırıp çağırmak, hor görünüşünü yükselterek konuşmak, Allah katında ikaza neden olan, (Duha, 93/9.) Hz. Peygamber'in şahsında bütün müminleri titreten bir tavidir.

Yetim boynu bükük, kanadı kırık, yüreği burkulmuş, gönlü hüznle dolu olandır. Yetim ile beraber olan, yaşayan, hizmet eden, hatta konuşan kişi; söz, tutum ve davranışlarında nazik, ince ve hassas olmalıdır. Unutmamak gerekir ki, yetim kırılğan bir kalbe, hüznü ve duygusal bir yapıya sahiptir. Yetime sert, kaba ve acımasız davranmak, itip kakmak, ancak ve ancak inanmayan, inanmış gibi görünüp nifak dolu bir kalbe sahip olan ve hesabı inkâr edenlerin özelliğidir. (Maun, 107/2.)

İnsanlar bir araya geldiklerinde ve aralarındaki konuşma esnasında yetim kelimesi dile getirilince derinden, sessiz bir hüznü ortamı kaplar ve vicdan sahibi herkes onlar için bir şeyler yapmaya çalışır. Bunun karşısında vicdanını ve insanlığını kaybetmiş, değerlerden yoksun olup da yetime zulmeden, mallarına el koyan kişiliksiz insanların da varlığını unutmamız gerekiyor. Zaten biz unutsak da Allah unutmuyor ve yetimin varlıklarına göz dikenlerin, mallarına haksız el koyanların karınlarına ateş dolduracakları ve cehennemi boylayacakları tehdidiyle uyarıyor. (Nisa, 4/10.)

Raskolnikov'un Nefsiyle Savaşı

Edebiyatta roman türünün örnekleri sayılmaya başlanınca Dostoyevski'nin Suç ve Ceza'sı akla ilk gelenler arasında yer alıyor. Raskolnikov ise Suç ve Ceza'da nefsinin kurbanı olan kahramanın adıdır. Söz Raskolnikov'dan açılmadan önce 1866 yılında yayınlanan Suç ve Ceza ile Rusya'ya birkaç bin kilometre ötede 1830'da Fransa'da Stendhal'in imza attığı Kırmızı ve Siyah arasındaki uzak akrabalığa dikkat çekmek isterim. O romanda fakir bir çocuk olan Julian çıkmazlarını aşmak için türlü desiseler yapar. Onu dalavereciliğe iten de Raskolnikov'u katil yapan da aynı kişiye duyulan hayranlıktır. Cinayetini açıkça Napolyon olma isteğine bağlar.

Niçin mi? Napolyon bütün Avrupa'yı işgal ederken birçok nefse de "Yoksul bir Korsikalı'nın yaptığı ben niçin yapmayayım?" sorusunu sordurttu ve "O, iktidar, zenginlik, şöhrat için her şeyi yaptı, hiçbir kuralı tanımadı ben de tanımam." cevabını vermişti. Raskolnikov cinayetten önce kaleme aldığı bir makalede insanları ikiye ayırır. Sıradan insanlar ve olağanüstü insanlar. Ona göre olağanüstü insanlara sıradan insanları öldürmeleri için ruhsat verilmelidir. Onu Tefeci kadını ve kız kardeşini öldürmeye sürükleyen böylesi bir nefsaniyettir işte. Cinayetini "Bir insanı öldürmedim ben, bir prensibi öldürdüm." sözleriyle izah eder. Ona göre bir cinayet işlemiştir bile: "Cinayet mi? Ne cinayeti? Fakir fukaranın kanını emen, katilinin, vaktiyle işlemiş olduğu kırk günahı affedilen, kimseye lüzumu olmayan tefeci bir kocakarı, iğrenç, zavallı bir biti öldürmem cinayet mi sayılır?"

Dostoyevski romanı yazarken cinayetin sebebinin kahramanın fakirliğine indirgenmesi ihtimalini bertaraf etmek için uğraşır. Nitekim Dosto-

yeveski, Raskolnikov'a tefeci A. İvanovna'yı öldürtür Raskolnikov'a tefecinin çekmecesindeki on binlerce rubleyi aldırılmaz, hatta ona o parayı aratmaz bile. Raskolnikov, hiç işine yaramayacak birkaç az değerli eşyayı alıp gider. Bununla da kalmaz Dostoyevski, Raskolnikov'un cebinde bir kopek'i (kuruşu) olmadığı gibi annesi Pulkerna Aleksandrovna'nın sağdan soldan borç alıp eğitimi amacıyla yolladığı 30-40 rubleyi de ayyaş Marmedelov'un cenazesi için kocasından birkaç gün sonra veremden ölecek olan Katerina İvanovna'ya veririr... Okura, cinayetin para

için işlenmediğini anlatan Dostoyevski, onun en çok Raskolnikov'un ruh gelgitleriyle ilgilenmesini ister.

Bu noktada Raskolnikov'un ruh gelgitlerini inceleyen Erich Fromm'un yorumuna göz atabiliriz: "Raskolnikov'u suça iten id, suçu gerçekleştiren ego, pişman olup teslim eden süper ego'dur." Kavramları açalım: Suça iten id; Fromm'un dünyasında id, nefsanî arzuların tamamını ifade eder. Burada sınır yoktur ve id (bir başka ifadeyle içgüdü), her şeyi ister, hatta hayvanca olsa dahi. Raskolnikov'a dönersek, onu bu suça iten, insan bilincinde var olan işte bu alandır. Suçu gerçekleştiren ego; bilincin içinde bu alan akıl ve muhakeme alanıdır. Diğer anlamda benlik. Pişman eden ise süper ego; toplumsal düzeni ve sosyal hayatın kurallarını (ki buna din inancını, yasaları, âdet ve gelenekleri örnek verebiliriz) ve bu çerçevede oluşan maşerî (kamusal) vicdandır. Kişinin ahlak anlayışı ve vicdanı da bu doğrultuda şekillenir. Fromm'un diliyle söylersek, Raskolnikov'un duvarın öte tarafına geçmesine izin vermeyen, pişman olup itirafını sağlayan süper ego (toplumsal düzen-kamu vicdanı) faktörüdür. Kahramanımız, Fromm'a göre sosyal hayatın dayatmasına kendi vicdanında karşı koyamamıştır.

Raskolnikov kendi nefsinin Napolyon'unkiyle özdeşleştirdiği için güya toplumu kurtarma hedefi için tefeci kadını öldürmekten çekinmedi. Nasıl Napolyon amacına ulaşmak için her türlü değeri çiğnemekten, önüne çıkan herkesi öldürmekten çekinmediyse Raskolnikov da tefeci kadını ve kardeşini öldürmüştür. Romanın sonraki sayfaları ise tam bir nefis muhasebesidir. Raskolnikov, merhum Cahit Zarifoğlu'nun bir mısrasıyla "müthiş bir iman ağrısı" çekmektedir. Suç ve Ceza'nın odak noktası işte tam olarak bu ağrıdır zaten...

Raskolnikov'un cinayetinin bir benzerini işlememiş olsa da yazarı Dostoyevski'nin hayatında da bir suç ve ceza travması vardır. Suç ve Ceza yayınlanmadan 17 sene önce 22 Aralık 1849 sabahı Dostoyevski,

Dostoyevski, "Vicdanı olan bir insan yaptığı hatayı kabul ediyorsa, bırakın acısını çöksin." demiş.

ki, idam edilmek için sıraya dizildikleri sırada, son anda Çar'ın emriyle idamdan kurtulup Sibiry'a'da 4 yıl kürek, 5 yıl da sürgün cezasına çarptırılmıştı. Suç ve Ceza'da işlediği cinayet dolayısıyla pişmanlık duyan Raskolnikov'un Sibiry'a sürgünüyle noktalanır. Raskolnikov, asıl kavgasını nefsiyle yapmıştır elbette. Sürgüne gitmeden önce eski fikirlerinin ne kadar yanlış olduğunu şu sözlerle itiraf eder: "Akla, vicdana danışmadan kendim için, sadece kendim için öldürmek istedim... Anneme yardım etmek için öldürmedim. Boş laf! Maddi imkânlarla ve iktidara sahip olmak, insanlığa hizmet etmek için de öldürmedim. Laf! Ben düpedüz öldürdüm, kendim için öldürdüm." İşte tam da bu yüzden sürgün, Raskolnikov için bir tövbe fırsatı sunacaktır.

Tabii ki roman burada bittiği için kahramanımızın söz konusu fırsatı kullanıp kullanmadığından asla tam olarak emin olamayız. Yine de Raskolnikov'un "Ben kocakarıyı değil, kendimi öldürdüm" sözü ipucu verebilir.

Yine de içimizden bir ses nefsimize tövbe kapısının açık olduğunu hatırlatır bize.

Suç ve Ceza'yı güzel kılan işte tam olarak bu hatırlatmadır. Belki de en iyisi yazımızı Suç ve Ceza'nın yazarının bir sözü ile bağlamaktır: Dostoyevski, "Vicdanı olan bir insan yaptığı hatayı kabul ediyorsa, bırakın acısını çöksin." demiş.

Suç ve Ceza gibi kıymetli kitaplar tek okumayla, tek yorumlamayla bitmez.

Her insan kendine göre bir yorum/anlam çıkarır. Hatta her insan o andaki tecrübesine göre farklı yaşlarda bile farklı sonuçlara ulaşır bu kitaplarda.

Suç ve Ceza'yı klasikler arasına girdiren tam da bu özelliğidir zaten.

Ailede Kanaat ve Şükür Bilinci

Şükretmek için ek şeylere sahip olmak gerekmiyor. Bulduğumuz durum şükür için yeterlidir.

Çocuğun sahip olduğu bütün özelliklerde ailenin etkisi vardır. Başta anne baba olmak üzere yetişkinlerin hareketleri, duyguları, düşünceleri, gerek birbirlerine gerekse çocuğa ve olaylara karşı tutumları, konulara yaklaşımları çocuğu olumlu ya da olumsuz yönde etkiler. Şükür ve kanaat duygusunun kazanılmasında da ailenin etkisi önemlidir. Bu etkileri kısaca şu noktalarda toplayabiliriz.

Kanaat ve şükür konusunda çocuğa güzel örnek olma

Anne baba her konuda olduğu gibi kanaat ve şükür konusunda da çocuğa güzel örnek olmalıdır. Çocuğun yanında yakınmamalı, dert yanmamalı, hep eksiklikleri dile getirerek kanaat etmeyen, şükretmeyen bir tutum takınmamalıdır. Zaman zaman güç durumda olan, sıkıntıda olan insanlardan söz etmeli, kendilerinin sahip oldukları imkânları, iyi yönle-

Anne baba çocukla kuracağı diyaloglarda insan olarak şükredecek çok şeye sahip olduklarını çocuğa mutlaka açıklamalıdır. Çocuğa böyle bir bilinç kazandırmalıdır. Sahip olduklarının ne kadar önemli olduğunu çocuğa anlatmalıdır.

ri sık sık vurgulamalıdır. Çocuk böyle bir ortamda büyürse, çevresinde kanaatkâr olan, şükreden kişiler görürse, kendisi de hayata olumlu gözle bakar, kanaatkâr olur, şükreder.

Ancak bazı aile bireyleri kendilerinden kötü durumda olanlara hiç bakmaz, onları görmez, hep kendilerinden daha iyi durumda olan kişilerle kendilerini kıyaslar, "onların şu imkânları var, bizim yok, şunu alamadık, bunu alamadık vs." diyerek yakınırlar, şükür hiç akıllarına gelmez. Onların yanında büyüyen çocuk da kuşkusuz kanaat etmemeye, yakınmaya başlar, sahip olduklarını görmez, şükürsüz ve huzursuz olur.

Çocuğu başkalarına yardım etmeye, vermeye alıştıırma

İnsandaki bencillik eğilimini dengede tutabilmek, yardım etmekle, vermekle mümkündür. Vermekle bencillik ve cimrilik azalır, cömertlik artar. Verdikçe, verme zevkini tattıkça, mala bağlılık duygusu, mal sevgisi zayıflar, yardım etme duygusu güç kazanır. Vermek sadece maddi, parasal olmaz. Bir hastayı ziyaret eder, geçmiş olsun dileklerinizi sunar, moral verirsiniz. Bir arkadaşın, bir komşunun derdini dinler, sıkıntısına ortak olursunuz. Otobüste veya başka bir yerde yaşlıya, hasta olana, kucağında çocuğu, elinde eşyası bulunana, kadına yer verirsiniz vs. Böylece şükürün ileri aşaması olan "verme, aksiyon" aşamasını gerçekleştirir, güzel bir iş yaptığınızı fark eder, ruhunuzda bir hafiflik, bir rahatlık hissedersiniz.

Anne baba çevrelerindeki ihtiyacı olan, yoksul durumda bulunan insanlara karşı duyarlılık gösterecek onlara yararlı olabilmenin yollarını aramalıdır. En azından onları ziyaret edip hâl hatır sormalı, ihtiyaçları olup olmadığını öğrenmeli, onların gönüllerini almalı ve bu ziyaretleri mümkünse çocuklar-

la birlikte yapmalıdır. Çocukları yetiştirme yurtlarına, huzurevlerine götürmeli, oradakilerin durumları hakkında çocukları bilgilendirmelidir. Bir taraftan da kendileriyle karşılaştırma yaparak Allah'a çok şükretmeleri gerektiği üzerinde durmalıdır. Böyle-

lece çocuk sahip olduklarının farkına daha çok varacak, kanaatkâr olma, yardım etme ve şükretme duyguları daha da gelişecektir.

Ayrıca çocuk arkadaşlarına yardım etmeye teşvik edilmelidir. Yaptığı iyi hareketlerden, fedakârca davranışlardan, yardımlardan sonra övülmeli ve böylece yardım duyguları geliştirilmelidir.

Çocuğun gönül dünyasını zenginleştirme

Çocuklara gönül dünyalarını zengin tutacak, parayı, maddiyatı ön plana çıkarmayacak, zenginliği sadece para ile ölçmeyecek bir eğitim verilmelidir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da anne babanın parayla, maddiyatla ilgili tutumu çok önemlidir. Anne baba tok gözlü olmalı, çocuğun yanında sık sık para hesabı yapmamalı, zengin olanların yaşantısını imrenilecek şekilde anlatmamalıdır.

Çocuğun televizyonlarda izlediği lüks yaşantılara özenmemesi için, onların da kendilerine göre birçok sıkıntılarının, dertlerinin olduğu, sahip olduğumuz imkânları, bedensel ve ruhsal zenginlikleri görerek kanaatkâr bir hayat sürdürmenin insanı daha çok mutlu edeceği üzerinde durulmalıdır. Bu konuda örnek öyküler, fıkralar, olaylar anlatılmalıdır.

Çocuğa herkesin şükredecek bir şeye sahip olduğu bilinci kazandırma

Ne kadar kötü durumda olursa olsun insan mutlaka şükredecek bir şeye sahiptir. Bulunduğu durumdan memnun olmasa da onun yerinde olmak isteyen çok sayıda insan vardır. Hz. Mevlana bunu çok güzel bir şekilde şöyle vurgulamış: "Başkalarının bahtiyarlığına imrenme! Çok kimseler vardır ki, senin hayatına gıpta ediyor."

Dolayısıyla şükretmek için ek şeylere sahip olmak gerekmiyor. Bulduğumuz durum şükür için yeterlidir. Aklımız var, düşünebiliyoruz ya; bundan

daha büyük nimet mi olur. Ya ne yaptığımızı bilemeyip toplum içinde gülünç durumlara düşseydik! Her şeyden önce insan olmamız önemlidir.

İşte anne baba çocukla kuracağı diyaloglarda insan olarak şükredek çok şeye sahip olduklarını çocuğa mutlaka açıklamalıdır. Çocuğa böyle bir bilinç kazandırmalıdır. Sahip olduklarının ne kadar önemli olduğunu çocuğa anlatmalıdır. Gözlerinden, ellerinden, konuşmasından, yürümesinden, sahip olduğu her şeyden söz etmeli, "Çok şükür Allah'a, bütün bunları sana vermiş." diyerek, çocuğun kendisini yeterli ve değerli görmeye, ona kanaat ve şükür duygularını geliştirecek bir anlayış kazandırmaya çalışmalıdır.

Çocuğun uygun olmayan isteklerine "hayır!" diyebilme

Bazı aileler çocuklarının bir dediğini iki etmezler. Her istediğini alırlar. Çocuk "al!" der, alır, üzülür alır, sevinir alır, komşunun çocuğunda görür alır, mağazalarda görür alır, alır da alır. Böylece çocuklarını mutlu ettiklerini düşünürler. Hâlbuki onlara ne kadar zarar verdiklerinin farkında değildirler. Onlara bencil, başkalarını düşünmeyen, doyumsuz, istek ve arzularına sınır koyamayan, kanaat ve şükür anlayışı olmayan bir yapı kazandırılır.

Elbette çocuğun normal sınırları aşmayan, ihtiyacı olan istekleri, ailenin ekonomik durumuna göre karşılanmaya çalışılmalıdır. Çocuğun gereksiz, uygun olmayan isteklerine "hayır!" denirken, ihtiyaç duyduğu eşyalar, malzemeler mutlaka alınmalıdır. Aksi takdirde çocuk arkadaşlarının yanında mahcup duruma düşer ve aşağılık duygusuna kapılır. Çocuğa verilecek harçlığın da arkadaş grubunun sosyoekonomik durumuna göre onlardan ne çok az ne de çok fazla olmalıdır.

Dolayısıyla anne baba çocukların her istediklerini alma zaafının önüne geçmelidir. Bu, çocuğa hem bir disiplin kazandıracak, ondaki sabır duygusunu geliştirecek hem de sahip olduklarının yeterliliğini düşündürecek, onu kanaatkârlığa alıştıracaktır.

Çocukta tüketim ahlaki oluşturma

Kanaatkârlığı ve şükürü olumsuz yönde etkileyen çok önemli bir etken de hep tüketme arzusu içinde

bulunulmasıdır. Özellikle günümüzde sürekli tüketimin ve lüksün özendirilmesi sonucu kanaatkârlık ve şükür büyük oranda azalmış, tüketmeyince, almayınca sanki kendinde eksiklik hissedilen bir anlayış yerleşmeye başlamıştır. Tüketme âdeta amaç hâline gelmiştir. Kuşkusuz bu anlayış çocuğu da olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle anne baba tüketim konusunda da çocuğun kendilerini model alacağını unutmamalıdır. İhtiyacına göre harcamada bulunmalı, dinlediği reklamlardan, komşulardan vs. etkilenecek hemen alışverişe koşmamalıdır. Bir yerden çıkarken elektriği kapatmalı, suyu gereksiz yere akıtmamalı, artan yemekleri dökmemeli, ekmekleri çöpe atmamalı, eşyaları henüz eskimeden değiştirmemelidir. Böyle bir ortamda yetişen çocukta da güzel tüketim alışkanlıkları oluşur ve kanaatkâr bir anlayış hâkim olur.

Yine sadece kendi arzusunu değil, arkadaşlarının ve çevresindeki kişilerin de arzu duyabileceğini düşünerek tüketim yapmasının önemli bir ahlaki erdem olduğu çocuğa kavratılmalıdır. Arkadaşlarının alamayacağı, sadece kendisinin alabileceği bir şeyi almayı arzusunu ertelemesinin onu yücelteceği, arkadaşları tarafından daha çok takdir edileceği, Allah tarafından da daha çok sevileceği vurgulanmalıdır.

Kur'an Şairi: Demir Hafız

Akif, eve döner dönmez hemen entarisini giyer, abdest alır, namaz vakti ise namazını kılar. İnziva hayatı ve senelerce Kur'an tercümesiyle meşguliyet, onu takva sahibi yapmıştı.

Mehmet Akif Ersoy ile ilgili yapılan araştırma ve incelemeler onu daha çok şairlik yönüyle ele almış ve onun kuvvetli bir hafız, büyük bir âlim ve müfessir oluşu ya incelenmemiş ya da gözlerden kaçırılmak istenmiştir. Akif bu sebeple olsa gerek genellikle "Millî şair" ya da "İstiklal şairi" gibi nitelendirmelerle anıla gelmiştir. Oysa yakın dostları, onun şairliği çok fazla da önemsemediğini, şairliği bir süs, bir lüks ya da eğlence gibi telakki ettiğini ve kimseye tavsiye etmediğini aktarırlar. Bu sebeple onu nitelendirmek için kullanılabilecek en güzel ifade, "Kürsüdeki şair" ya da "Kur'an şairi" olmalıdır. Çünkü Akif, Balkan Harbi ve Millî Mücadele yıllarında Anadolu'yu köy köy, kasaba kasaba dolaşmış, verdiği vaazlar ve irat ettiği hutbelerle halkı işgale karşı örgütlenmeye ve direnmeye çağırmıştır. Çünkü Akif, Balkan Savaşları'nın ardından kaleme aldığı şiirlerine "Süleymaniye Kürsüsünden" ve "Fatih Kürsüsünden" adlarını vermiştir. Çünkü Akif, şiirlerinin birçoğunu ya bir ayeten yola çıkararak ya da bir ayeti tefsir etmek üzere yazmıştır. Çünkü Akif, şairliği, ilmi ve güçlü karakter özelliklerinin yanı sıra imanı ve dinî duyarlılığı ile Akif'tir. Çünkü o, şiirlerini Hak'tan ilham alarak öncelikle Kur'an, güçlü bir iman ve vatan sevgisinin süzgecinden geçirerek kaleme almış ve halka ulaştırmıştır. Şiirlerini ve yayımladığı gazetesinin büyük kısmını ve hayatının son yıllarını tamamen Kur'an'a adanmıştır. Ortaokul yıllarında Müderris İhsan Efendi'de başladığı hafızlık eğitimini babası Mehmet Tahir Efendi'nin sık sık değişik şehirlere tayin olması nedeniyle 20'li yaşlarda kendi kendine tamamlamıştır. Mısır'da Kur'an'ı tercü-

me ederken de hıfzını iyice ilerletmiş ve kendi deyimleriyle "demir hafız" olmuştur.

Yakın dostu Eşref Edip hatıratında onun bu yönünü şöyle nakleder:

"Eve döner dönmez hemen entarisini giyer, abdest alır, namaz vakti ise namazını kılar. İnziva hayatı ve senelerce Kur'an tercümesiyle meşguliyet, onu takva sahibi yapmıştı. Kur'an'ı su gibi ezbere okurdu.

'- Allah'a hamdolsun, demir hafız oldum. Şimdi Ramazanları teravihi hatimle kıldırıyorum.' derdi.

Hocası Müderris İhsan Efendi anlatıyor:

Bazı ramazan geceleri biz de üstada cemaat oluyorduk. Yanlızsız okuyorduk.

'- Üstat, hakikaten siz demir hafız olmuştunuz.' derdik. (Eşref EdibFergan, MehmedAkif, Hayatı ve Eserleri c.1, s. 116, 117.)

Kuvvetli bir hafız olan ve çeşitli eğitim kurumlarında Türk Dili ve Edebiyatı dersleri veren Akif, Fransızca, Farsça ve Arapçaya da bu dillerde yazılmış divanları şerh edecek düzeyde hâkimdir. Cumhuriyet'in ilanından sonra tüm bu özellikleri de dikkate alınarak kendisine Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından Kur'an-ı Kerim'in mealini yazma görevi verilmiştir. Mısır'da Kahire yakınlarındaki Hilvan'a yerleşen ve inzivaya çekilen Akif, 6-7 yıl gece gündüz çalışarak sade bir dille meal hazırlamış ancak tüm ısrarlara rağmen görevi hakkıyla yerine getiremediği gerekçesi ve belki de yanlış bazı uygulamalara alet edileceği endişesiyle meal yetkililere teslim etmekten kaçınmıştır.

Eşref Edip o yılları şöyle anlatır:

“Üstadın son seneleri hep Kur’an tercümesiyle geçtiği için, Kur’an’ın her ayeti, her kelimesi ve hatta her harfi ile günlerce, senelerce uğraştığı için, artık gönlünü oraya vermiş, bütün zevki o olmuştu. O, bir pırlanta üzerinde işleyen sanatkar gibi, Kur’an’ın muazzam ayetleri üzerinde senelerce çalışmış, onu anlamaya uğraşmıştı. Her gün mutlaka bir parça Kur’an okurdu. Evvelce günde birkaç cüz okuyabilirken, sonraları hastalığı sebebiyle birkaç sayfaya kadar indi. Hiç okuyamayacak kadar hastalanınca, Hafız Necati onu Kur’an’sız bırakmadı. Hemen her gün onun başucunda, sakın ve sessiz odasında, hazin hazin okudu. O da gözleri kapalı, hazin hazin dinledi.” (Age., c. 1, s. 316.)

Akif, şairliği ve karakter özelliklerinin yanı sıra dinî duyarlılığı ve kuvvetli hafızlığı ile de Akif’tir. “Onun müsamaha etmediği yalnız bir şey vardı: O da dini idi. Büyük şairin gazabına uğramak isteyenler, onun şahsına ya da eserlerine değil, dinine taarruz etmeli idi. O vakit onun akli fikri yerinden oynar, artık zabturab-tümüşkil bir aslan gibi hasmına saldırmaktan hiç çekinmezdi. İşte şiirlerinde onun hücumuna maruz kalanlar, onun şahsına ve eserlerine değil, dinine taarruz edenlerdi.” (Age., c. 1, s. 252.) Akif’in, işte bu hassasiyetleri sebebiyle peşine polis takılmış, adım adım takip edilmiş ve çok sevdiği vatanından ayrılmak zorunda bırakılmıştır. Ve yine aynı sebeple unutulmaya ve unutturulmaya mahkûm edilmiş, yine imanlı ve dindar olması sebebiyle ahirete irtihalinin hemen ardından “mahalle imamı”, “vaiz”, eserlerinin ve İstiklal Marşı’nın da “bir ilahi” olmaktan öteye geçmediği eleştirileri yayılarak güya küçümsenmek ve halkın gözünden düşürülmek istenmiştir.

“Her yerin bembeyaz karla kaplandığı soğuk bir kış gününde naaşı, örtüsüz, üstü açık bir tabutla Beyazıt Camii’nin bahçesine getirilen Akif, orada bulunan ve hüngür hüngür ağlayan öğrencilerin buldukları bayraklara sarılarak ve Kâbe örtüsü ile donatılarak uğurlanmışsa bu, hayatını milletine vakfetmesinden dolayıdır. Devletin hiçbir temsilcisinin yer almadığı cenazede omuzlarda Edirnekapı Şehitliği’ne taşınan merhum Mehmet Akif, her ne kadar bir mümin tevazusuyla “Rahmetle anılmak, ebediyet budur amma / Sessiz yaşadım, kim beni nerden bilecektir.” dese de Akif’i gerçekten anlayan insanlar var oldukça bilinmeye, okunmaya ve rahmetle anılmaya devam edecek. (Mehmet Akif’i nasıl an(l)ıyoruz? H. Salih Zengin, Aksiyon, 26 Aralık 2011.)

Büyük şairin gazabına uğramak isteyenler, onun şahsına ya da eserlerine değil, dinine taarruz etmeli idi. O vakit onun akli fikri yerinden oynar, artık zabturab-tümüşkil bir aslan gibi hasmına saldırmaktan hiç çekinmezdi. İşte şiirlerinde onun hücumuna maruz kalanlar, onun şahsına ve eserlerine değil, dinine taarruz edenlerdi.

Hız. Peygamber'in (s.a.s.) Orucu

Hız. Peygamber (s.a.s.), Mekke'deyken yılın belirli günlerinde oruç tutardı. Medine'ye hicretinden sonra ayda üç gün oruç tuttuğu ve bunu ashabına da tavsiye ettiği rivayet edilir. Bu sünnetin, Müslümanları ramazan orucu ibadetine hazırlama süreci olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Hem insan ruhunu, hem bedenini, hem de toplumu terbiye eden oruç ibadeti, Müslümanlara mahsus bir ibadet olmayıp diğer dinlerde ve Cahiliye Döneminde de bilinen bir ibadettir. Cahiliye Arapları, aşure orucu tutarlardı. Bundan başka "Mudar kabilesinin ayı" olarak da isimlendirilen haram aylardan, kameri takvimin yedinci ayı olan recep ayında putları ziyaret ederek oruç tutarlardı.

Aşure orucu, muharrem ayının 10. gününde tutuldu. Medine'deki Yahudiler de aşure orucu tutuyorlardı. Arapların aşure orucunu Yahudilerden almış olabilecekleri iddia edildiği gibi bu ibadeti, Hız. İbrahim ve Hız. İsmail döneminden kalan bir ibadet olarak sürdürmüş olabilecekleri de söylenmiştir.

Ramazan orucu farz kılınmadan önce Hız. Peygamber Mekke'deyken aşure orucu tutuyordu. Medine'ye hicretten sonra da bu orucu tutmaya devam etmiş, ancak ramazan orucunun farz kılınmasından sonra Aşura günü oruç tutma hususunda Müslümanları serbest bırakmıştır. (Buhari, Savm, 69.) Peygamber Efendimiz (s.a.s.) Yahudilere benzemek için muharremin onuncu günü (aşure) ile birlikte dokuz ve on birinci gününde de oruç tutulmasını tavsiye etmiştir. (Buhari, Savm, 69.)

Müşriklerde sükût (susma) orucu denen bir oruçtan da bahsedilir. Kişi, gün boyunca konuşmayacağına niyet ederek akşama kadar susmak suretiyle oruç tutardı. Benzer bir orucun Yahudilerde de olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Yüce Allah Hız. Meryem'e hitaben şöyle buyurmaktadır: "Ye, iç, gözün aydın olsun. İnsanlardan birini göreceksin, "Şüphesiz ben Rahman'a susmayı adadım. Bugün hiçbir insan ile konuşmayacağım" de." (Meryem, 19/26.) Bu oruç, İslam döneminde kaldırılmıştır. (Ebu Davud, Sünen, III, 293-294.)

Ramazan orucu, Medine döneminde, hicretin 2. yılında (hicretten 18 ay sonra) şaban ayında farz kılınan bedeni bir ibadettir. Bu yıl, fitır sadakası yükümlülüğü de getirilmiştir.

Ramazan orucu, bir ay boyunca sabahtan akşama kadar süren uzun bir oruçtur. Cahiliye Döneminde Araplar ramazan ayı boyunca oruç tutmadıkları gibi Medine'de yaşayan Yahudiler de böyle bir oruç tutmuyorlardı. Bir insanın Allah'ın rızasını gözeterek bir ay boyunca imsakten güneşin batışına kadar disiplinli bir şekilde çeşitli nefsanî arzularından, yemeden ve içmeden uzak durması, önemli bir nefis terbiyesi yöntemidir. Orucun bireysel ve sosyal hayatta birçok faydası vardır.

Ramazan ayının oruç ayı olarak seçilmesi, ilahî iradenin emirleri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Ramazan orucu, kameri takvime göre tutulduğu için, bir insan hayatında iki ya da üç kez güneş yılının bütün günlerine denk gelecek şekilde oruç tutmuş olmaktadır. Öte yandan güneş yılına göre tutulmadığı ve zamanı değiştiği için yazdan kışa her koşulda yerine getirilen bir ibadettir. Kur'an-ı Kerim, bu ay içinde bulunan, Kur'an'ın bin aydan hayırlı olarak nitelendirdiği Kadir Gecesi'nde inmiştir.

Hız. Peygamber (s.a.s.), Mekke'deyken yılın belirli günlerinde oruç tutardı. Medine'ye hicretinden sonra ayda üç gün oruç tuttuğu ve bunu ashabına da tavsiye ettiği rivayet edilir. Bu sünnetin, Müslümanları ramazan orucu ibadetine hazırlama süreci olarak değerlendirilmesi mümkündür.

Kur'an-ı Kerim'de orucun geçmişte yaşayan kavimlere de, Müslümanlara da farz kılındığı açıkça ifade edilir: "Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakınmanız için oruç, sizden öncekilere farz kılındığı gibi, size de farz kılındı." (Bakara, 2/183-185.)

Hz. Peygamber ramazan ayında oruç tutmanın yanı sıra diğer ibadetlerini de artırır; ramazanın son 10 günü ise mescitte itikâfa girerek ibadetle meşgul olmayı tercih ederdi. Zira Hz. Peygamber'in (s.a.s.) uygulamasında oruç, sadece aç kalmaktan ibaret bir ibadet değildir. Allah Rasulü (s.a.s.), orucu Müslümanları kötülüklerden koruyan bir kalkan olarak görür. İnsanlarla ilişkilerinde daha çok sabırlı olmak, kötü söz söylemekten kaçınmak, oruçlunun temel özellikleri arasındadır. Allah Rasulü (s.a.s.), "Allah'ın, kötü söz ve davranışları terk etmeyen adamın yemeyi ve içmeyi terk etmesine ihtiyacı yoktur." buyurur. (Buhari, Savm, 8.)

Hz. Peygamber (s.a.s.), ramazan ayının son on günü içinde bulunan Kadir Gecesi'nde Müslümanların ibadete ve duaya önem vermelerini tavsiye etmiştir. Kendisi de ramazanın son on gününü ibadetle geçirerek manevi açıdan arınmaya örneklik etmiştir.

Cebrail (a.s.), ramazanda her gün Hz. Peygamber'e gelir; o yıl nazil olan vahyi mukabele ederlerdi. Hz. Peygamber (s.a.s.) Cebrail'le (a.s.) bulunduğu zamanlarda esen rüzgârdan daha cömert olurdu. (Buhari, Savm, 7.)

Allah Rasulü (s.a.s.), ramazan ayında günlük hayatını aksatmamaya çalışır; oruç günlerinde yapması gereken işleri varsa onları yerine getirirdi. Nitekim ramazanda birçok sefere çıktığı görülmektedir. Ramazan orucunun farz kılındığı yıl, Bedir seferine çıkmıştır.

Ramazanda çıktığı seferlerden biri de Mekke'nin fetihidir. Rasulüallah (s.a.s.) fetih yılında 10 Ramazan'da Medine'den yola çıktı. Yol güzergâhındaki Kedid'e ulaşınca kadar oruç tuttu. Ancak oradan itibaren yolda oruç tutmadı. Ashabın çoğu da onun gibi yaptı. (Buhari, Savm, 34.) Ebu Said el-Hudri, ashabın bir kısmının oruç tutmaya devam ettiğini, bir kısmının ise oruçlarını yediklerini, ancak düşmanla karşılaşma tehlikesi ortaya çıkınca Hz. Peygamber'in (s.a.s.) artık oruç tutmamalarını emrettiğini ifade eder. Sefer sırasında oruç tutan, tutmayanı kınamadığı gibi oruç tutmayan da tutanı kınamadı.

Ramazanda Müslümanların önemli dayanışma ibadetlerinden biri fitır sadakasıdır. Fitır sadakası,

Müslümanların nisap miktarını aşan mallarından zekât vermelerinin farz kılınmasından önce başlayan bir yükümlülüktü. Fitır sadakası, küçük, büyük, kadın ya da erkek herkes için hurmadan, arpandan veya kuru üzümünden bir sâ kadardı. Buğdaydan da iki avuçtu. Rasulüallah (s.a.s.), bayram gününden iki gün önce konuşma yapar, bayram namazı için mescide gelmeden önce fitır sadakasının fakirlere verilmesini emreder ve "Onları, yani miskinleri, bugün aç dolaşmaktan müstağni kılın." derdi. Rasulüallah (s.a.s.), bayram namazından dönünce fitır sadakasını paylaştırdı. (Darekutni, Sünen, c. 2, s.141.) Rasulüallah (s.a.s.), bayram namazını bayram günü hutbeden önce mescitte kıları.

Hz. Peygamber (s.a.s.), hem kendisi ramazan orucu dışında oruç tutar; hem de Müslümanlara oruç tutmalarını tavsiye ederdi. Şevval'de tutulan altı günlük oruç bunlardandır. Ancak Müslümanların birkaç gün devam eden sürekli oruç (visal orucu) tutmalarına izin vermemiştir. (Buhari, Savm, 48; Ebu Davud, Savm, 24.)

Enes b. Malik'ten rivayet edildiğine göre Rasulüallah (s.a.s.) o kadar çok oruç tutardı ki, "Artık hep oruç tutacak." denilirdi. Bazen de orucu öyle bırakırdı ki, "Artık hiç tutmayacak." denilirdi. (Ebu Davud, Sünen, 2430.)

Hz. Peygamber'in (s.a.s.) tuttuğu oruç, İslam medeniyetinin insan yetiştirme hedefinde nefsi ve ruhu terbiye etmenin bir yöntemi olarak hayati bir role sahip olmuştur. Bu sebeple bedeni ibadetlerin ikincisi olarak İslam'ın şartları arasında yerini almıştır. Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.), Yüce Allah'ın emrettiği diğer ibadetleri yerine getirmede azami gayret gösterdiği gibi oruç ibadetini yerine getirmede de çok hassas davranmış; farz orucun dışında da şükür ifadesi olarak nafile oruç tutmaya önem vermiştir. Böylece Müslümanların nefislerini terbiye hususunda ilahî iradenin gösterdiği bir yöntemi nasıl uygulayacaklarını kendi hayatında göstermiştir.

Su, Çevre Kültür^{ve}

Doğadaki suyun durmadan dönüp dolaştığı su çevriminin işleyişine uzak kalan insanoğlu, faaliyetleri sonucunda yüzeysel ve yeraltı sularını biyolojik ve kimyasal olarak kirletmiştir. Bunun sonucunda, bugün dünyada geniş insan toplulukları temiz ve sağlıklı içme suyundan mahrum yaşamaktadır.

Tarih boyunca su, sadece doğal afetlerin (taşkın, kuraklık, çölleşme, vb.) meydana gelmesinde değil, insanlık düşüncesinin de gelişmesinde başlıca rol oynayan ilk maddelerden en önemlisidir. Bugüne kadar da öneminden hiçbir şey kaybetmemiştir. Gelecekte suyun yerine geçebilecek bir yapay maddenin bulunamayacağı bilindiğine göre, suyun önemi daha da fazlaşacaktır. Bu bakımdan, su kaynaklarının kullanım ile dağıtımlarındaki dengesizlere her zamankinden daha fazla dikkat edilmesi gerekmektedir. Çünkü özellikle artan dünya nüfusuna paralel olarak gelişen teknoloji ve bunun sonucunda suların kirlenmesi ile zaten sınırlı miktarda bulunan suların kullanılabilir kısmı daha da azalmaktadır.

Günümüzde su ekolojik dengeyi tesis eden faktörler arasında yine en ön sırada yer almaktadır. Kişi, kuruluş ve ülkelerin fabrika ve endüstrilerini işletmek için su ve enerjiye ihtiyaçları vardır. Canlıların hayatlarını sürdürbilmeleri için gerekli olan enerjinin özünü

teşkil eden beslenme maddelerinin yetiştirilmesinde vazgeçilemeyen bir unsur olarak su yine karşımıza çıkmaktadır. Tarihteki ilk medeniyetler yerleşim bölgelerini hep göl, nehir su kaynaklarının yanı sıra, çöllerde vahaların yakını veya deniz kenarlarında kurmuşlardır. Böylece, suyun taşınımı, en ilkel bir biçimde en aza indirilmiştir. Ancak, geçen yıllar sonunda günümüze kadar artarak gelen insan ihtiyaçlarının karşılanması için bu türlü yerel hazır su kaynakları yetersiz kalınca, bu yerleşim bölgelerine başka taraflardan, suyun önce biriktirilmesi, sonrada kullanılacak yere nakli sorunları çıkmıştır. Bunun için bent ve barajlar tesis edilmiş, oradan da kanallar, borular ve günümüzde bir ölçüye kadarda tankerler vasıtası ile suyun kullanım yerlerine taşınması önem kazanmıştır.

Dünya nüfusunun hızla artması sonucunda suyun tarım dışında sanayi ve diğer hizmet sektörlerindeki kullanım alanı da artmış ve son yıllarda kişi başına tüketilen su miktarı ülkelerin gelişmişlik değerlendirmelerine esas teşkil eden önemli bir kriter olmuştur.

Çok pahalı olan bu çözüm seçeneklerinin gerçekleştirilmesinin zor olduğu anlaşılınca, su miktar-

larının korunması için alışlagelmiş yöntemlere daha dikkatli uyulmasına karar verilmiştir. Bugün için şimdiye kadar su miktarının korunması doğrultusunda yapılan faaliyetlerde, yirmi birinci yüzyılın eşliğinde bazı yanlışlık ve yetersizliklerin olduğu görülmektedir. Doğadaki suyun durmadan dö-nüp dolaştığı su çevriminin işleyişine uzak kalan insanoğlu, faaliyetleri sonucunda yüzeysel ve yeraltı sularını biyolojik ve kimyasal olarak kirletmiştir. Bunun sonucunda, bugün dünyada geniş insan toplulukları temiz ve sağlıklı içme suyundan mahrum yaşamaktadır. Kirli suların sebep olduğu sıtma, kolera ve tifo hastalıkları sebebi ile milyonlarca insan her sene ölmektedir. Bir taraftan geniş alanlarda yapılan büyük projelerin, örneğin, yapılaşmanın artması ve böylece faydalı olan sulak, ormanlık ve tarıma elverişli alanların azalması ve diğer taraftan, yine insanın atmosferi kirletmesi sonucunda ortaya çıkan iklim değişikliği ile zaten sınırlı olan su ve arazi kaynakları gittikçe azalmaktadır. Son zamanlarda dünyanın her yerinde konuya duyarlı kişi ve kuruluşlar bu gidişi en azından durdurarak kontrol altına almak için çeşitli girişimlerini hükümet ve uluslararası kuruluşlar aracılığı ile sürdürmeye büyük çaba göstermektedir.

Tarihteki ilk medeniyetler yerleşim bölgelerini hep göl, nehir su kaynaklarının yanı, çöllerde vahaların yakını veya deniz kenarlarında kurmuşlardır. Böylece, suyun taşınımı, en ilkel bir biçimde en aza indirilmiştir.

Su, insanın yaratılması ile beraber ondan ayrılmayan, onun vücudunun dışında her zaman yanında bulunması gereken en temel maddedir. İnsanın susuz olarak en fazla birkaç gün durabilmesine karşılık yiyecek olmadan daha uzun süreler (bir ay gibi) dayanması mümkündür. İnsan oksijene mutlak ve tam bağımlıdır. Ancak, oksijen onun istemediği kadar her yerde bedava bulunmaktadır. İnsan âdeta oksijenle sarılmıştır. O kadar ki, insan hayatını devam ettirebilmesi için oksijen aramak zorunda değildir. Oksijenin bulunduğu yerleri keşfetmek zorunda da bırakılmamıştır.

İnsanın bağımlı olduğu diğer temel madde sudur. Su, oksijenin aksine her yerde ve zamanda istenilen miktarlarda bulunmaz. İşte bu bulunmazlığın sonucu olarak insan, tarih boyunca su kaynaklarının önceleri kolayca bulunduğu yerlerde yerleşime geçmeye alışmıştır. Tarihin derinliklerinden başlayarak bugüne kadar tüm medeniyetler su kaynaklarının başında, özellikle de, yüzeysel su kaynaklarının başlıcaları olan akarsu ve göller etrafında gelişmiştir. Su, sadece insanlar için değil, bir ölçüye kadar insanın üçüncü sırada bağımlı olduğu yiyecek kaynakları olan bitki ve hayvanlarında gelişmesi için gereklidir. Çok eski medeniyetlerden Mısır, Mezopotamya, Hindistan, Çin ve Maya toplulukları yerleşim sahaları olarak sırası ile Nil, Dicle-Fırat, İndüs, Sarı, Amazon nehirleri kenarlarını tercih etmiştir. Böylece, su kaynaklarının kolayca kullanılması ve taşınması mümkün olmuştur. İnsanın suyu tarımda kullanmasını öğrenmesi binlerce yıl almıştır. Yaklaşık 10 bin sene önce, insan toplulukları sulu ziraat ve tarım yapmayı öğrenince, çalışmadan doğadan yararlanmak yerine, mevsimlerin, yağışların ve arazi geometrisinin etkilerini de göz önünde tutarak, ondan en büyük fayda temin edecek şekilde çalışma yoluna gitmiştir. İlk teknolojik gelişmeler, alet ve edevatın kullanılması tarımın mevsimlere ve toprak türüne göre daha verimli olduğunun

anlaşılması ile ortaya çıkmıştır. Hatta, Hindistan yarım adasının engebelik ve kısa mesafelerde yükselti farklarının fazla olması sonucunda, su kaynakları başındaki değişik topluluklar, hangi tür bitkinin nerelerde ve nasıl yetiştirildiği konusunda bilgi birikimi sağlamıştır. Birbirinden fazlaca uzak olmayan farklı yükseltilerde değişik bilgi birikimlerinin meydana çıkması ile insanlar aralarında bilgi alışverişini sağlamak amacıyla ilk bilgi dayanışması cemiyetlerinin kurulmasını da başarmışlardır. Bunlar aracılığı ile hangi bitkinin, hangi usullerle nerelerde, nasıl yetiştirileceği bilgileri, artık insanlar arasında cömertçe yayılmaya başlamıştır. İşte bu hareketler bilim tarihinde bilgi bakımından toplulukların dayanışmasına ilk misalleri teşkil eder. İlk ortak bilgi kullanımı ve dağıtımı işlemlerinin yine sudan kaynaklanan çalışmalar ile olduğu bilinmektedir. Buna benzer gelişmeler, Dicle ve Fırat nehirleri arasındaki Mezopotamya medeniyetinde de ortaya çıkmıştır. Mısır medeniyetinde tarıma paralel olarak her sene taşınan Nil suları, civardaki arazi sahiplerinin mülk oldukları arazilerin sınırlarını tanınamaz hâle getirmesi ile toplum sorunları ortaya çıkarmıştır. Bu soruna çözüm bulabilmek için, yani taşkın sularından sonra mümbit toprakların çökmesi ile izi kaybolan arazi sınırlarını yeniden tespit edebilmek için, arazi ölçümleri ve bunun sonucunda da geometrinin ilk bilgileri bu medeniyette kullanılmaya başlamıştır. Bunun kökeninde su sorununun bulunduğu aşikârdır. Böylece, tarih boyunca su kaynaklarının nimet ve külfetleri, insanları sürekli olarak su sorunları ile karşı karşıya bırakarak, çözümler üretilmesine sebep olmuştur. Su, ilk insan bilgilerinin filizlenerek gelişmesinde çok önemli rol oynamıştır.

Suyun yukarıda belirtilen bilgi üretimine katkıda bulunmasının yanında, üretilen bilgilerin yine insanın kaygısı bulması ile nehir boyunca hareket ederek bunların diğer topluluklara da nakil edilmesine yardımcı olmuştur. İlk ulaşım damarları olarak su yolları, bölge ticaretinin yaygınlaşarak gelişmesine ve toplum olaylarının hareketliliğine meydan vermiştir.

Ruh Tembelliği

İslam âleminin içine yuvarlandığı girdaplardan biri de “ruh tembelliği” veya “ruh pintiliği”, “ruh cimriliği”dir. Bu tembellik vücut tembelliğinden, mal cimriliğinden daha kötü ve yıkıcıdır. İslam âlemi için başlı başına bir felaket olan bu psikolojik daralış hâli, fiziki, maddi tembelliği de doğuran asıl sebeptir. Çalışkanlık, tembellik gerçekte ruha ait özelliklerdir. Ruhtan gelen arzu ve umutlar insanın maddi zahmetlere de katlanmasını kolaylaştırır. Fakat ruh tembelliği ve daha ilerisi ruh pintiliğine saplanmış bulunanlar için artık hayat dinamizmi çok uzakta kalmıştır. O ruh âdeta buz tutmuştur. Çözülmesi için bambaşka bir hava, bambaşka bir ateş lazımdır.

Cömert ruh, cennetteki Tuba ağacı gibidir. Pinti ruhsa, zakkum ağacı gibi... Cömert ruhun eserleri Tuba'nın yemişleri gibi en tatlı yemişlerdir. Pinti ruhtaki ise zakkumunki gibi acı ve zehirli. Pinti ruh dünyayı karanlıklaştırılmıştır kendine. Işık onu rahatsız eder. Ruhun ve zekânın yeni ihtimalini kuşkuyla karşılar. Her an doğması gereken günü bir adım daha ilerde karşılamaktan ürker ve üşenir. Allah'ın nimetlerini taze bir heyecanla karşılamaktan ıraktır. Her şeyi kanıksamış gibidir. Bezgindir. İdrak yönünden de kaya gibi serttir.

Haset, kin, kıskançlık, hile gibi kötü huylar pinti ruhta, tembel ruhta yuva kuracak ve girmemesine yerleşecektir. Cömert ruh, geniş ruh ise bu türlü duygularca yoklansa bile hemen savunmaya geçen ve direnen ruhtur, bu kötülükleri kendisine yaklaştırmayan, yaklaşılsalar bile kısa zamanda onlardan temizlenmeye başlayan ruhtur. Gerçek Müslümanın ruhu cömert ruhtur. Bu ruhta haset yok, takdir vardır. Kıskançlık yok, gıpta, imrenme vardır. Gurur yok, vakar vardır. Zillet yok, tevazu vardır. Zem veya gıybet yok, hakikati yerinde ve gereğinde söylemek vardır.

Büyük hareketleri ve büyük medeniyet açılımlarını büyük ruhlar, üstün ruhlar, kahraman ruhlar, geniş ruhlar, cömert ruhlar yapar. Küçük dar, korkak, alçak ve pinti ruhlarsa, en kutlu bir mirası bile eritip çürütüp yok edebilirler. En güzeli en çirkine çevirebilir, en yüceyi en aşağı hâle getirebilirler. İslam âlemi büyük dönemlerinden sonra böyle bir ruh tembelliği dönemine girdi. Giderek bu ruh tembelliği, ruh pintiliği hâlini aldı. Bugün, her alanda İslam ülkelerinde ruh pintiliğinin âdeta saltanatı hüküm sürmektedir.

Ruhların yeniden eski soyluluğunu, genişliğini, cömertliğini kazanması için onu içten gizliden gizliye çöktüren ayrıntılarından, karamuklardan temizlemek lazımdır. Ruh ekinlerinin daha temiz ve gür büyümesi, başaklarının hakikat sütüyle dolu olması için âdeta Nil, Fırat, Dicle dolusu şelalelerin ruhtan akması, ruhun iman nuruyla yıkanması gerekir.

Sabırsızlık, tevekkülsüzlük, inanç zayıflığı ibadet noksanlığı gibi menfi unsurlar yavaş yavaş kalbin ve ruhun kararmasına sebep olurlar; bu, giderek ruhun pintileşmesine, imanla küfür arasında kıl mesafesi kalmasına sebep olur. Ruhun pintiliği hali Allah korusun böylesine tehlikeli bir noktada tutar insanı. En ufak bir sürçmede de insanoğlu en büyük hüsrana düşebilir. Klasik musikimiz, mimarimiz, edebiyatımız, ruh cömertliğinin mahsulleriyle doldurmuştu geçmişimizi. Sanat ve edebiyatın şimdiki hâli ise ruh pintiliğinin sergisi halinde...

Pinti ruh, kendisine bir hapisane ören ruhtur. Kendi ördüğü sert kabuğun içine girer. O, oraya dıştan nüfuz edilmemesi için bu tabakayı bir perde gibi kendisiyle dış âlem arasına yerleştirmiştir. Ruh ifrazatı ölü tozların tabakalaşmasından meydana gelmiş bir perdedir bu.

İslam'ın yeni ruh akıncıları, her şeyden önce, kendi içine kapanarak pintiliğin en derin uçurumunda, kendi karanlığında kıvranan ve dışa karşı bir kaya gibi sert ve kapalı bulunan bu ruha nüfuz için bir nokta, elverişli bir nokta arayacaklardır. Bir kalenin fethinde kapatılması unutulmuş en ufak bir deliğin ise yaramasıldüşünülerek araştırılması gibi ruhun her cephesini yoklayacak olan ruh akıncıları ve öncüleri, bu ruh pintiliğini kırmayı başardıktan sonra çalışmalarının verimliliğini göreceklerdir.

- Bu yazı Sezai Karakoç'un Düşünceler adlı eserinden alıntılanmıştır.

Bütün Kusurlardan Münezzehe: KUDDS

Bu isim Allah için sadece kusur yakıştırmalarından uzak olmayı değil; akla gelebilecek her türlü yaratılmışlık özelliklerinden ve mahiyetinin akılla idrak edilmesinden münezzehe oluşu da bildirir.

Sözlükte "temiz olmak" manasındaki "kuds" kökünden türemiş, mübalağa bildiren bir sıfat olan "Kudds" ismi Rabbimizin her türlü eksiklik ve kusur şaibesinden arınmış ve tertemiz oluşunu ifade eder. Diğer bazı isimlere kıyasla Kur'an'da az geçmesine rağmen (Haşr. 59/23; Cuma. 62/1) Hak Teala'nın yetkinliğin karşıtı olabilecek her şeyden münezzehe olduğunu bildirdiği için uluhiyetin en önemli vasıflarından biridir.

Gazali'ye göre bu isim Allah için sadece kusur yakıştırmalarından uzak olmayı değil; akla gelebilecek her türlü yaratılmışlık özelliklerinden ve mahiyetinin akılla idrak edilmesinden münezzehe oluşu da bildirir. Aklın kalıplarıyla mahiyetinin bilinmesi imknsız olan Tanrı hakkında aklın verebileceği nihai yargı, O'nun hiçbir şeye benzemediğidir. O hiçbir şekilde sınırlanamaz ki insan tasavvuruna sığsın! Bunun içindir ki, "Allah'ı nasıl düşünüyorsan O onun dışındadır." denmiştir. "Hiçbir şey O'nun benzeri değildir." (şura. 42/11.)

Her türlü noksanlıktan sonsuz uzaklığı ifade eden bu sıfat sadece Allah için kullanılabilir. Mecazen de olsa insana izafe edilmesi, onda yaratılmışlık üstü bazı g veya özelliklerin mevcudiyetini akla getireceğinden imkânsızdır. Çünkü insanlar ne kadar iyi olursa olsun; ne kadar mükemmel görünürse görünsün yine de hata ve kusurlardan tamamıyla uzak olamazlar. Aslında onlar bu hlleriyle insanlardır. İnsan-ı kâmil olmak dahi insanüstü bir varlık olmak değil; insan olmanın bütün hllerini taşımasına rağmen Allah'ın kendisinden beklediği ahlakı gerekleştirebilen insan olmaktır. Peygamberler dâhil olmak üzere Allah nezdinde makbul olan

sıddıklar, şehitler, salihler (Nisa. 4/69.), ayrıca insanların hsn zan beslediği veli ve ermişler, hatta meleklerden hiçbiri (Nisa. 4/172; Yunus. 10/62-64.) kutsiyetin mahiyetini oluşturan "yaratılmışlık üstü ve aşkın" olma özelliği taşımaz.

Kur'an'da da beyan edildiği üzere bütün peygamberler, Allah'tan başkasına kutsallık/kusursuzluk atfedip kullukta bulunmamaları konusunda mmetlerini uyarmıştır. Esasen her peygamberin davetinin temel ilkesi olan tevhit inancı bu demektir. Fakat İslam ncesi dinlerde yer alan, tabiat nesnelere, şahıs, mekân ve zamanı kutsallaştırma eğilimi yabancı kültürlerin etkisiyle zamanla Müslümanlar arasında da grlmştir. İtikadi ve fıkhi mezheplerin önde gelen limlerinin çok defa hatasız ve görüşleri eleştirilemez kabul edilmesi, vefat etmiş tarikat liderleri hakkında kutsiyetle irtibatlı ifadelerin kullanılması ve kendilerinden medet umularak, kabirlerine mabetlere benzer tarzda ilgi gösterilmesi gibi...

Allah'ın bildirmesi dışında indi kanaatlerle birilerinde ve bir şeylerde kutsallık iddia etmenin işi nereye kadar vardıracağına en güzel rnek Hristiyanlığın tarih içinde aldığı yoldur. Oysa neyin kutsal olup olmadığına karar vermek asla insana bırakılmamıştır. İnsanlar bu ilahî yetkiye müdahale edip kendi kutsallarını oluşturmaya başladıklarında şirk de baş göstermeye başlar.

Allah dışında bizatihi kutsal olan hiçbir varlığın olmaması Allah'ın dilediği varlığı mukaddes saymasına engel değildir. Diğer bütün isimlerinde olduğu gibi Rabbimizin "Kudds" ismi de O'nun dile-

Allah'ın tüm noksanlık ve olumsuzluklardan uzak olduğunu bilen bir kimse O'ndan şer ve kötülük sadır olmayacağını da bilir. O'ndan gelen her şeyin pür iyi olduğuna inanmak insanın hayata bakışını baştan sona değiştiren/temizleyen bir bakış açısıdır.

mesiyle yaratılmışlar âlemine tecelli eder. "Kutsal" olan Allah dilediğini "mukaddes" kılar. Kutsalın tecelli ettiği bu varlıklar O'nu güçlü bir şekilde çağırıyorlardı için artık kendilerinin ötesindeki bir geçkliği yansıtır hâle gelmişlerdir. Mesela dört ayette (Bakara, 2/87; Maide, 5/110; Nahl, 16/102.) yer alan "ruhulkudüs" tabiri Elmalılı'ya göre kutsiyet ruhu, yani hiçbir şaibe ile lekelenmek ihtimali olmayan, emniyete şayan, mukaddes, tertemiz ruh demektir ve Cebrail (a.s.)'i niteler. Cebrail'in bu unvanla anılması Kur'an'ın değerini göstermek ve "Kuddüs" olanın katından hiçbir şaibe taşımayan kutsal bir ruh aracılığı ile indirildiğini belirtmek içindir. Manasının Kur'an'la aynı kaynaktan geldiğini belirtmek ve Rasulüllah'ın kendi sözlerinden ayırmak üzere hadislerin bir kısmına "kutsi" ifadesi eklenmiş; Yaratıcımızın bizden korumamızı önemle istediği, kendisinin de onları korumak için şeriat indirdiği insan varoluşunun olmazsa olmaz şartlarına da "mukaddesat" denmiştir.

İnsanın kötü kullanımı karışmadığı müddetçe kâinatta fitri olarak bulunan umumi temizlik hakikati de Cenab-ı Hakk'ın Kuddüs isminin tecellisidir.

Mekânlar da kutsal olan ve sıradan/profan olan şeklinde ikiye ayrılırlar. Arı-duru, tertemiz olmayı ifade eden "kuds" kökünden türetilmiş mekân isimleri günah ve kirlerden temizlenme yerleri oldukları için bu isimleri almışlardır. Kâbe bu mekânların başında gelir. (Bakara, 2/125; Âli İmran, 3/96; Maide, 5/97.) Dünyanın sıkıntı ve belalarından uzak olduğu için

cennete de "Haziretü'l-kuds"(Kutsal alan) denmiştir. Allah'ın tüm noksanlık ve olumsuzluklardan uzak olduğunu bilen bir kimse O'ndan şer ve kötülük sadır olmayacağını da bilir. O'ndan gelen her şeyin pür iyi olduğuna inanmak insanın hayata bakışını baştan sona değiştiren/temizleyen bir bakış açısıdır. Böylece başımıza gelen tersliklerde kendi hatalarımızın payını görmemiz kolaylaşır. Ayrıca bu isme gereği gibi iman eden Müslüman Allah'tan başkasının kusursuz olamayacağını bildiğinden kimseyi ilahlaştırmaz. Bu sayede Allah'ın lütfu olan şahsiyetini kendi gibi insanlara bende ederek aşılamaz.

Kuşeyri, tasavvufi bir yaklaşımla kuddüs isminden nasibini alan kulun itikadını, ibadetini ve kalbini her türlü yanlıştan temizleyeceğini, Allah rızası uğruna nefsinin aşağı arzulara uymaktan, servetini haram şüphesinden, zamanını O'na muhalefet etme kirinden uzak tutacağını söyler. İtikat temizliği insanın şüphe ve tereddütten korunmuş olarak yakine dayanmasıyla, ibadet temizliği ihlasla, kalp temizliği de kötü huyları atmakla olur.

Kişinin temiz bir hayat sürmesi ve insani hatalarından da tövbeye devam ederek temizlenmesi zihninin ve kalbinin temiz kalması için şarttır. İçimizde temizlenmeden kalmış kötülükler bizi sürekli kendilerine çağırarak aşağıya çeker. İnsan için mümkün olabilecek en temiz hayatı yaşamaya çalışmak, kötülüklerin izlerinden kurtulmaya çalışmaktan her zaman daha kolaydır.

Şehr-i Ramazan ve Savm-Sıyam

Şehr

“Şehr” kelimesi, “ş-h-r” kökünden türeyen mastar bir kelime olup sözlükte, bir şeyi şöhrete kavuşturmak, açığa çıkarmak, ilan etmek, yaymak ve kılıcı kınından çıkarmak anlamlarına gelir. Türkçedeki “silah teşhir etmek” cümlesindeki “teşhir” kelimesi de bu kelimedenden alınmıştır.

“Şehr” kelimesi terim olarak şu anlamlarda kullanılmıştır: a) Gökte görülen ay (hilal). b) Ayın gökyüzünde görünüp, ışık verir hâle gelmesi, kaybolması ve tekrar doğması suretiyle bir devrinden ibaret olan süre. Bu süre, 29 veya 30 gündür. (Müslim, Sıyam, 3-28.) Kur'an-ı Kerim'de tekil, ikil ve çoğul olarak 31 defa geçen şehr kelimesi bu anlamda kullanılmıştır. c) Hilal, dikkate alınmadan sırf gün hesabıyla otuz günlük süre.

“Kim aya ulaşırsa onu oruçla geçirsin.” (Bakara,2/185.) ayetinde geçen “eş-şehr” kelimesi, “şehr-i ramazan” anlamındadır. “Eyyam-ı ma'dudat” (sayılı günler) ile de maksat ramazan ayıdır.

Kur'an-ı Kerim'de “eş-şehru'l-haram” (haram ay) (Bakara, 1/194.) terkibi dışında “şehr” kelimesi ile şu konular dile getirilmiştir: a) Ayların sayısının 12 olduğu (Tevbe, 9/36.), b) Kadir Gecesi'nin bin aydan hayırlı olduğu (Kadr, 97/3.), c) Hata ile bir insan öldüren ancak diyet ödeme imkânı bulunmayan müminin, iki ay peş peşe oruç tutması (Nisa, 4/92.), c) Eşine “sen bana anamın sırtı gibisin” diyerek zihar yapan, sonra bundan dönen ancak kefarete olarak köle azat etme imkânı olmayan müminin eşine yaklaşmadan önce peş peşe iki ay oruç tutması (Mücadele, 58/4.), ç) Eşlerine yaklaşmamaya yemin edenlerin dört ay beklemesi (Bakara, 2/226.), d) Eşleri ölen kadınların 4 ay on gün iddet beklemesi (Bakara, 2/234.), e) Âdetten kesilen kadınlar ile henüz adet görmeyenler kadınların iddet bekleme sürelerinin üç ay olduğu (Talak, 65/4.), f) Haccın belirli aylarda yapılması (Bakara, 2/197.) gerektiği, g) Annenin hamilelik ve çocuğu emzirme süresinin 30 ay sürdüğü (Ahkâf, 46/15.)

Şehr-i ramazan

Kur'an-ı Kerim'de sadece Bakara suresinin 185'inci ayetinde geçen “şehr-i ramazan” terkibi, ramazan ayı demektir. Bu terkipte geçen “ramazan” kelimesinin üç farklı kökten türediği söylenmektedir: a) Güz mevsiminin başında yağıp yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur anlamındaki “ramda” kelimesinden türetilmiştir. Bu yağmur, yeryüzünü yıkayıp temizlediği gibi ramazan ayı da iman edenleri günahlardan yıkayıp temizler. b) Güneşin şiddetinden taşların son derece kızması anlamındaki “ramada” kelimesinden türetilmiştir. Bu kökten türeyen “ramazan” kelimesi, kızgın yerde yalın ayak yürümekle yanmak demektir. c) Kılıcın namlusunu veya ok demirini inceltip keskinleştirmek için iki kaygan taş arasına koyup dövmek anlamındaki “ramada” kelimesinden türetilmiştir. Araplar silahlarını bu ayda bileyip hazırladıkları için bu isim verilmiştir. Bu açıklamalardan “ramazan” kelimesinin sözlükte temizlik, yanmak ve keskinlik anlamlarında olduğu ortaya çıkmaktadır.

“Ramazan” kelimesinin, Allah'ın bir ismi olduğu da söylenmiştir. Allah'ın rahmeti sayesinde âdeta yanıp yok olması dikkate alınarak oruç tutulan aya bu isim verilmiştir. Bu anlamda “şehr-i ramazan”, “Allah'ın ayı” demektir. “şehr-i ramazan” terkip olarak, recep ve şaban ayları gibi belirli bir ayın ismidir. Bu aya, kolaylık için “şehr” kelimesi düşürülerek sadece “ramazan” denmiştir. (Taberi, Kurtubi, Yazır, Bakara, 2/183.)

Savm ve sıyam

“Savm ve sıyam” kelimesi sözlükte; kişinin kendisini yeme, içme, yürüme ve konuşma gibi herhangi bir söz, eylem ve davranıştan alıkoyması, bir şeyden uzak durması, susması, bir şeye karşı kendini tutması ve engellemesi demektir, zıddı “ıftar” kelimesidir. (Müslim, Sıyam, 3.) Kur'an-ı Kerim'de 11 defa geçen bu kelime bir ayette sözlük anlamında

“susmak” (Meryem, 19/26.), diğer ayetlerde fecr-i sadıktan güneşin batmasına kadar olan süre içerisinde ibadet niyeti ile yeme, içme ve cinsel ilişkiyi terk etmek anlamında kullanılmıştır. (Rağıb, s. 291.) Oruç tutan erkek ve kadınlar anlamında “saimin ve saimat”, bir ayette geçmektedir. (Ahzab, 33/35.) Türkçede kullandığımız “oruç” kelimesi, Farsça “ruze” kelimesinin Türkçeleşmiş şeklidir. Hadis-i şeriflerde, “sıyamü şehri ramazan” ve “savm-ı şehri ramazan” (Ramazan ayı orucu), “sıyam-ü şehri’llahi'l-Muharrem” (Allah’ın ayı muharrem orucu) tabirleri geçmektedir. (Müslim, İman, 8, 10, 203.)

Kur’an-ı Kerim’de; orucun önceki ümmetlere farz kılındığı gibi müminlere de farz kılındığı, orucun ramazan ayında tutulacağı, hasta ve seferde olanların daha sonra kaza edilmek şartıyla ramazan ayında oruç tutulmayabileceği, oruç gecelerinde eşlerle cinsel ilişkinin helal olduğu, orucun fecr-i sadıktan güneşin batmasına kadar sürede tutulacağı bildirilmekte (Bakara, 2/183-187.), kadını ve erkeği ile Allah’ın mağfiret ve büyük mükâfat vaat ettiği 10 nitelikten biri olarak oruç tutanlar zikredilmektedir. (Ahzab, 33/35.)

Ayrıca bu kelimenin geçtiği ayetlerde şu konular anlatılmaktadır:

a) Hac ve umre için ihrama giren, ihramlı iken hastalık veya bir mazeret sebebiyle tıraş olmak durumunda kalan müminin fidye olarak kurban kesemeyen müminin üçü hacda yedisini memleketinde 10 gün oruç tutması. (Bakara, 2/196.) b) Hata ile bir insan öldüren, diyet ödeme imkânı bulunmayan müminin, iki ay peş peşe oruç tutması. (Nisa, 4/92.) c) Yeminini bozan

ancak 10 fakire fidye verme imkânı olmayan müminin üç gün oruç tutması. (Maide, 5/89.) ç) Hac veya umre için ihram iken karada bilerek bir av hayvanını öldüren ancak kefarete olarak öldürdüğü hayvanın dengi bir hayvanı kurban etme veya fakirlere sadaka verme imkânı bulunmayan kimsenin vermesi gereken her sadaka için bir gün oruç tutması. (Maide, 5/89.) d) Eşine, “Sen bana anamın sırtı gibisin.” diyerek zihar yapan, sonra bundan dönen ancak kefarete olarak köle azat etme imkânı olmayan müminin eşine yaklaşmadan peş peşe iki ay oruç tutması. (Mücadele, 58/4.)

Görüldüğü üzere “savm ve sıyam” kelimesi, Kur’an’da sözlük anlamı olan susmak dışında hem namaz ve zekât gibi bir ibadet-i mersumeyi, hem ibadetleri, cinayetleri, yeminleri ve yasakları ihlal etmenin kefareti hem de övgü ifadesi olarak kullanılmış, kelime, cahiliye öncesinde kullanıldığı anlamdan farklı bir anlam kazanmıştır.

Allah, mümin, savm, sıyam, eş-şehr, şehri ramazan, eyyam-ı madudat (sayılı günler), kütibe (farz kılındı), fecr (tan yerinin ağarması), nehar (gündüz), leyl (gece), ekl ve şürb (yeme ve içme), itaka (oruç tutmaya gücü yetmeyen), fidye, merid (hasta), sefer (yolcu), ikmal (hastalık ve yolculuk sebebiyle tutulamayan oruçları kaza etmek), hududullah (Allah’ın sınırları), şükür, ittika (Allah’a karşı gelmekten sakınmak), mağfiret, ecr-i azim (büyük ödül, cennet) kelimeleri oruç ibadetini ifade etmek üzere Kur’an’da bir “mana alanı” oluşturmuştur.

“Savm ve sıyam” kelimesi, Kur’an’da sözlük anlamı olan susmak dışında hem namaz ve zekât gibi bir ibadet-i mersumeyi, hem ibadetleri, cinayetleri, yeminleri ve yasakları ihlal etmenin kefareti hem de övgü ifadesi olarak kullanılmış, kelime, cahiliye öncesinde kullanıldığı anlamdan farklı bir anlam kazanmıştır.

Din İşleri Yüksek Kurulundan

İhtilaf-ı metali' nedir? Ramazana ve bayrama başlama günlerinin farklı olmasının sebebi nedir?

Kur'an-ı Kerim'de güneş ve ayın bir hesaba göre hareket ettiği (Rahman, 55/5.) bunların, diğer fonksiyonlarının yanında aynı zamanda birer hesap ölçüsü kılındığı (En'am, 6/96.), yılların sayısını ve hesabı bilmemiz için aya menziller tayin edildiği (Yunus, 10/5.), gökler ve yer yaratıldığı zaman on iki ay meydana gelecek şekilde bir nizam konduğu (Tebe, 9/36.), ayın yeryüzünden hilal şeklinde başlayıp kademe kademe farklı şekillerde görülmesinin insanlar ve hac için vakit ölçüleri olduğu (Bakara 2/189.) ifade edilmektedir.

Bu ayet-i kerimelerden, Hz. Peygamber (s.a.s.)'in uygulamalarından ve onun ramazanın başlangıcı ve sonuyla ilgili olarak ifade buyurduğu, "Hilali görünce oruca başlayın; onu tekrar görünce bayram yapın. Hava kapalı olur (da hilal görülmez) ise içinde bulunduğunuz ayı otuza tamamlayın." (Buhari, Savm, 11; Müslim, Sıyam, 17-20.) mealindeki hadislerinden, İslam'da ibadet hayatına ve diğer birtakım hükümlere ilişkin vakitlerin belirlenmesinin, herkesin kolayca anlayıp hayata geçirebileceği son derece pratik ve sade bir kurala bağlandığı anlaşılmaktadır.

Dünyanın yuvarlak olması sebebiyle hilalin bir yerde görülürken başka yerde görülmemesi mümkündür. Buna "ihtilaf-ı metali" yani ayın doğuş yer ve vakitlerinin farklılığı denilir

Oruca başlarken, ihtilaf-ı metalia itibar edilip edilmeyeceği konusunda İslam âlimleri farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. Hanefi mezhebine göre ayın görülmesinde ihtilaf-ı metali (ayın görüldüğü yerler arasındaki farklılığa) itibar edilmez. Dolayısıyla dünyanın herhangi bir yerinde hilal görüldüğü takdirde, bundan haberdar olan bütün Müslümanların oruca başlaması gerekir.

Şafiiler ise, ihtilaf-ı metalia itibar edilmesi gerektiğini, dolayısıyla dünyanın herhangi bir yerinde gö-

rülen hilalin, oraya uzak yerler için geçerli olmayacağına belirtmişlerdir.

17 İslam ülkesinden kırktan fazla din ve astronomi bilgininin katılımıyla 1978 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen "Rü'yet-i Hilal Konferansı"nda, dünyanın herhangi bir bölgesinde görülen hilal ile bütün Müslümanların oruca başlayacakları kararı alınmıştır.

Kefaret orucu tutan bir kimse yolculuğa çıktığında, kefarete orucuna ara verebilir mi?

Başlanan bir ramazan orucunu meşru bir mazeret olmaksızın bilerek bozan bir kimsenin gücü yetmesi hâlinde peş peşe iki kameri ay veya altmış gün kefarete orucu tutması gerekir. Kadınların âdet hâlleri hariç hiçbir sebeple kefarete orucuna ara verilemez. Sefer ve benzeri bir sebeple ara verilmesi hâlinde daha önce tutulmuş olan oruçlar nafile yerine geçer. Kefarete borcundan kurtulmak için ara vermeksizin belirtilen gün sayısınca oruç tutulmalıdır.

İskat-ı savm ne demektir?

İskat-ı savm, ölünün üzerindeki oruç borçlarını düşürmek demektir. İskat, kişinin sağlığında çeşitli sebeplerle eda edemediği oruç, adak, kefarete gibi dinî mükellefiyetlerinin, ölümünden sonra fidye ödenerek düşürülmesi, böylece o kişinin bu tür borçlarından kurtulması anlamını taşır.

Ölünün üzerinden, sağlığında mazereti sebebiyle tutamadığı oruç borçlarının düşürülmesi için fidye verilmesi hususu, ayet ile sabittir. Kur'an-ı Kerim'de: "Oruç tutmaya güç yetiremeyenler, bir yoksul doyumuna yetecek kadar fidye öder." (Bakara, 2/184.) buyrulmaktadır.

Bu ayetin hükmüne göre, oruca dayanamayan veya mazeretleri sebebiyle ramazanda ve diğer zamanlarda oruç tutmaktan aciz kimselerin, her bir oruç günü için fidye ödemeleri gerekir.

Ayette, hayatta olup oruç tutmaya sağlığı imkân vermeyenlerin fidye vermeleri söz konusu edilmektedir. Hayatta iken imkân buldukları hâlde oruç tutmadan ölenler için oruç kefareti ödenip ödenemeyeceği konusu âlimler arasında tartışmalıdır?

Fakihlerin çoğunluğu, yukarıdaki ayet-i kerimeden hareketle, mazeretli veya mazeretsiz oruç tutmamış ve kaza etmeden vefat etmiş olan kimselerin oruç borçları için de fidye ödeneceğini, hatta bu kimselerin bu konuda vasiyette bulunmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Çünkü fidyenin gerekçesi, oruç tutmaktan aciz olmaktır. Ölen kimse de oruç tutmaktan mutlak surette acizdir. O hâlde bunların durumu, tutamadıkları oruca karşı fidye vermeleri nas ile sabit olan kişilerin durumuna kıyas edilebilir.

Ramazan ayında belediye, dernek veya vakıflarca hazırlanan iftar yemekleri, aşevlerinde dağıtılan yemekler zekât/fitre yerine geçer mi?

Belediye, dernek veya vakıflarca hazırlanıp, ikram edilen iftar yemekleri zekât yerine geçmez. Çünkü bu ikramda, zekâtın sıhhat şartı olan temlik bulunmadığı gibi, iftar yemeği yiyenler arasında kendilerine zekât verilmesi caiz olmayan birçok kişi de bulunmaktadır. Ancak hazırlanan yemekler zekât niyetiyle yoksulların evine gönderilir veya kendilerine verilirse zekât olur.

Fakir, güçsüz, zayıf insanların sağlık tedavilerini yaptıran vakıf, dernek gibi kuruluşlara zekât verilebilir mi?

Zekât ve fitir sadakasının sahih olmasının şartlarından biri temliklidir. Temlik bir kimseye mal değeri olan bir şeyi, kayıtsız şartsız onun malı olmak üzere vermek, yani o kimseyi, o şeye malik kılmak demektir. Bu itibarla fakirlere temlik etmek üzere zekât ve fitir sadakalarını ayrı bir fonda toplayan ve her bakımdan kendilerine güvenilen kimseler eliyle yönetilen dernek ve kurumlara (muh-

taçlara ulaştırmaları için yöneticileri, vekil tayin edilerek) zekât ve fitir sadakası verilebilir.

Anılan dernek ve vakıflar, zekât almaları caiz olan kimselerin, tedavileri için, zekât almak ve aldıkları zekâtı bu ihtiyaçlara sarf etmek üzere bunlardan vekâlet aldıkları takdirde, onlar adına zekât alabilirler. Henüz ergenlik çağına varmamış küçükler için de bunların velilerinden vekâlet almak gerekir. Şüphesiz vekâlet verilecek kişilerin her bakımdan güvenilir kimseler olmaları ve toplanacak zekâtın başka işlere harcanmaması gerekir.

Adı geçen vakıf ve kuruluşlarda tedavi gören ancak fakir olmayan insanlara zekât, fitre ve fidye gelirlerinden harcama yapılamaz.

Ramazan ayını ve bayramı başka ülkelerde geçirenler, o ülkelerin hesapları Türkiye'ye göre farklı olması hâlinde bayramlarını Türkiye'ye göre mi, buldukları ülkeye göre mi yapmalıdırlar?

Dini hükümlere göre; kameri aylar, hilalin güneş battıktan sonra, yeryüzünün herhangi bir yerinden görülmesiyle başlar. (Buhari, Savm, 5: 11.)

Günümüzde ayın hilal hâlinde nerede ve ne zaman görülebileceği, hatasız olarak, hesapla tespit edilebilmektedir. Yurdumuzda ve İslam ülkelerinin çoğunda takvimler bu hesaplamalara göre düzenlenmekte; ramazan ve bayramlar da buna göre belirlenmektedir. Az sayıda bazı İslam ülkeleri ise, kameri aybaşlarının tespitinde, ayın hilal şeklinde gökyüzünde görülebilecek hâlde bulunması zamanını değil, kavuşum anını veya hilalin kendi ülkelerinde de görülmesini esas almaktadırlar. İslam âleminde zaman zaman bizden bir gün önce veya bir gün sonra oruca başlayan ve bayram yapan ülkelerin bulunması bu sebeptir. Bu tür içtihat farklılığından doğan uygulamalar kimsenin ibadetine zarar vermez. Bu nedenle başka bir ülkede bulunan bir Müslüman, bayramını bulunduğu ülkeye göre yapar.

Haydi, Yaz Kur'an Kursuna!

"Yaz Kur'an Kurslarında Daha Fazlasını Öğreniyorum" projesi ile 400 öğrencinin fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişmelerinin, sanat ve spor aktiviteleriyle ve ebeveynlerin bilgilendirilmesi yoluyla mutlu ailelerin oluşmasına katkı sağlanmak amaçlanır.

Sıcak yaz günlerinde, okullar tatil... Parklar, havuzlar, bilgisayar oyunları, mahalle arkadaşları ve daha nice cazip seçenekler arasında çocuklara, Kur'an kursuna gitmeyi tercih ettirecek, Kur'an'ı ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'i sevdirecek bir projeniz var mı?

Çorum Müftülüğüne bağlı çalışan din görevlileri çocuklara camiye sevdirecek etkinliklerle; Allah'ı, Kur'an'ı ve Hz. Peygamber (s.a.s.)'i anlatacak, sevdirecek bir yol arar. Öyle bir yol olmalı ki çocuklar koşarak gelsin. Hem dinini öğrenmeli hem de eğlenmeli. Bütün güzellikler bir arada olmalı yani. Üstelik bu işler ciddi, disiplinli ve profesyonel bir ekip tarafından yapılmalı. Hedef kitlesi çocuk, konu da din olunca, daha hassas davranmak gerekecek elbette.

Projede görev alacak din görevlileri belirlenir ve öncelikle "Proje Döngüsü Eğitimi Semineri" verilir kendilerine. Valilikçe düzenlenen bu seminere proje ortağı olan kurumlardan görevliler de katılır. Din hizmeti sunma noktasında planlı ve belli projeler çerçevesinde hareket etmek, din görevlileri arasında koordinasyonu sağlamak ve yapılan faaliyetlerin görünürlüğü, somut çıktıları, raporlandırma ve arşivleme işlemleri için bir ekip kurulmalıdır ayrıca. İşte bu öneme binaen il müftüsü Mehmet Âşık, söz konusu proje eğitimine Abdullah Sanar ve Mustafa Göncü'yü görevlendirir.

Öncelikle Çorum il merkezinde ikamet eden çocukların sosyokültürel ve eğitim durumları hakkında bir araştırma yapmakla başlarlar işe. Sonra da müftü Âşık'ın teklifiyle, yaz Kur'an kurslarına katılacak öğrencilere yönelik bir proje hazırlamaya karar verilir. Çocuk yaşta suça karışan ve/ya suç mağduru olanların yoğun olarak yaşadığı mahalleler başta olmak üzere pilot mahalleler seçilir ve bu bölgelerde, yaz Kur'an kurslarına kayıt yapan 150 öğrenci ile proje başlatılmış olur.

"Yaz Kur'an Kurslarında Daha Fazlasını Öğreniyorum" projesi ile Çorum, Mimar Sinan Camii, İlim Yayma Camii, Hz. Ömer Camii, Veysel Karani Camii yaz Kur'an kurslarına kayıt yapan 400 öğrencinin fiziksel, duygusal, sosyal ve zihinsel gelişmelerinin, sanat ve spor aktiviteleriyle ve ebeveynlerin bilgilendirilmesi yoluyla mutlu ailelerin oluşmasına katkı sağlanmak amaçlanır. 12 hafta süreyle uygulanan bu projenin paydaşlarını; Çorum Belediyesi, İl Millî Eğitim Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü, İl Sosyal Etüt ve Proje Müdürlüğü, Çorum Eğitimi Sevenler Derneği (ÇESDER) oluşturur.

Proje kapsamında yaz Kur'an kurslarında uygulanan "Diyaret İşleri Başkanlığı Müfredatının" yanı sıra çocukların kursa devam etmelerini sağlamak, camiye gelme alışkanlığını artırmak ve boş gezerek suça yönelmelerini azaltmak üzere çeşitli sosyal aktiviteler ve sosyal faaliyetler belirlenir. Millî Eğitim

Ina-
nıyoruz ki,
dünyanın dört bir yanında
hizmet veren din gönüllüleri de,
2014 yılı yaz Kur'an kurslarında,
camilerini çocuk civıltılarıyla
dolduracaklar.

Müdürlüğünden gönüllü öğretmenler, Sağlık Müdürlüğünden psikolojik danışmanlar, belediyeden araç, malzeme ve kumanya temininin karşılanması için protokol imzalanır. Hafta içi sabah 9-12 saatleri arasında yaz Kur'an kursu müfredatı işlenirken, öğleden sonraları, Çorum İl Müftülüğü proje yönetim ekibi ve çalışma grubu üyeleri tarafından kurslara kayıt yapan öğrenci ve velilere yönelik sosyal ve kültürel etkinlikler düzenlenir. Resim, ebru sanatı, musiki, spor, fotoğrafçılık ve yabancı dil kursu ile halk oyunları kursu, Hızlı Okuma Teknikleri, edebiyat kulübü, satranç kulübü, kültürel gezi ve aktiviteler yapılır. Öğrenci velileri için; aile içi iletişim ve çocuk gelişim özellikleri, çocukların sağlıklı beslenmesi ve ergen sağlığı gibi konularda seminerler düzenlenir. Öğrencilerin yoğun katılımıyla Çorum'un tarihî yerleri (Murad-ı Rabi Ulu Camii, Müze, Şehitlik, üç sahabe kabrinin bulun-

duğu Hıdırlık, İskipli Atıf Efendi Mezarı, Hitit uygarlığının başkenti olan Alacahöyük ve Boğazkale gibi yerler) gezdirilir. Bu geziden duyulan memnuniyeti öğrenci velileri şöyle dile getirir: "Bizler yıllardır Çorum'da yaşıyoruz. Fakat daha müzeyi, şehitliği, hele Alacahöyük ve Boğazkale'yi hiç görmedik. Çocuklarımız bizden önce memleketlerini gezip görme imkânına sahip oldular. Çocuklarımıza bu imkânları verenlere teşekkür ediyoruz."

Projenin uygulandığı mahallelerde, hatta uzak mahallelerde ikamet edip bu projeden haberdar olan çocuklar ve aileleri de etkinliklerde yer almak isterler. Proje pilot bölgelerde ve seçilen camilerde başarılı bir şekilde uygulanınca, Müftü Mehmet Âşık, bir sonraki yıl diğer mahallelerde de uygulanacağı müjdesini verir. 2011 yılında hayata geçirilen "Yaz Kur'an Kurslarında Daha Fazlasını Öğreniyorum Projesi" 2012 ve 2013 yıllarında içeriği daha da zen-

ginleştirilerek devam etmiş ve basında geniş yer almıştır. Ayrıca Müftülük Web sitesinde proje etkinliklerinden görüntüler paylaşılmış ve diğer illere de örnek teşkil etmiştir. Nitekim ülke genelinde söz konusu projeye benzer uygulamaların sayısında artış olmuştur.

Proje süresince 11 kişilik "Proje İzleme Grubu" projeyi gözlemlemiş, ilerleyen aşamalarda proje yürütücüsü ve proje ortaklarının da görüş ve önerileri doğrultusunda proje zaman zaman revize edilmiştir.

Projenin son aşamalarında Çorum Devlet Tiyatro Salonunda, Çorum halkının katılımı ile gerçekleştirilen ve büyük bir şölen havası içerisinde geçen programda öğrencilerin seslendirdiği ilahiler, oynadıkları skeç ve tiyatrolar izleyenlerin büyük beğenisini kazanır. Proje etkinlikleri çerçevesinde öğrenciler tarafından yapılan ebru sergisi ise hem tiyatro girişinde hem de Çorum Hürriyet Parkında sergilenir ve vatandaşlardan tam not alır.

Proje koordinatörü Abdullah Sanır, halkın sergiye olan ilgisini şu sözlerle özetliyor:

"Yaz Kur'an kursuna gelen öğrencilerimizin yapmış oldukları ebrular sergilendiğinde, halkımız bu tabloları satın almak istedi ve: 'Bu tabloyu yapan sanatçı kim, bilmek istiyoruz?' dediler.

Ayrıca bu etkinliğe katılan bir gazeteci de köşesinde şu ifadeler yer vermişti: "Gazeteciliğim esnasında birçok konferansa, etkinliğe katıldım; ancak gözlerimi kırpmadan, koltuğa çakılmışçasına yerimden kımıldamadan izlediğin bir etkinlik oldu bu."

Uygulanan bu başarılı proje sayesinde öğrenciler, yaz Kur'an kursuna aralıksız devam ederler. Çocuk-

larının her sabah bir önceki günden daha istekli ve heyecanlı şekilde kursa koştuklarını gören aileler bu duruma pek şaşırır. Bir veli bu durumu şu sözlerle ifade eder: "Çocuklar sabah kalktıklarında kahvaltıyı bile beklemeden yaz Kur'an kursuna gidiyorlardı. 'Bugün kursa gitmeseniz, biraz işimiz var, sizde yardım etseniz çok memnun oluruz' dediğimizde, 'şimdi kursa gitmemiz gerekir, işi sonra da yapabiliriz' cevabıyla karşılaşınca duyduklarımıza inanmadık. Oysaki daha önceki dönemler de, kursa gitmeye pek istekleri yoktu. Hatta çoğu zaman göndermekte zorlanıyorduk."

Projenin bu başarısına veliler nasıl şaşırmasın ki? Diğer mahallelerden çocuklar bile projenin uygulandığı mahalle camilerine akın ettiği hâlde... Çocuklara kursu sevdiren neydi? Neydi onların sıcak yatağından kaldıran... Yazın sıcaklığında serin havuzlarda yüzmek varken Kur'an kursuna gitmelerini sağlayan neydi? Hocalarının güler yüzü mü, arkadaşlarıyla koşup oynamak mı, tiyatro oyunları mı, resim yapmak mı, tarihî yerleri gezip görmek mi?

Belki bunların hepsiydi. Belki de proje de emeği geçen din görevlilerinin güler yüzü, samimiyeti ve görev aşkıydı.

İnanıyoruz ki, dünyanın dört bir yanında hizmet veren din gönüllüleri de, 2014 yılı yaz Kur'an kurslarında, camilerini çocuk cıvıltılarıyla dolduracaklar. Cami bahçeleri çocuk şenlik alanına dönüşecek. Çocukların narin sesleri Kur'an-ı Kerim'in veziz ahengiyle buluşacak. Ve bizlerin de kulakları bu eşsiz iki nimetin güzelliğiyle paslarından arınacak.

Bu yaz, çocuklar Kur'an'la, camiler de çocuklarla şenlenecek...

Proje etkinlikleri çerçevesinde öğrenciler tarafından yapılan ebru sergisi ise hem tiyatro girişinde hem de Çorum Hürriyet Parkında sergilenir ve vatandaşlardan tam not alır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı

Kadim bir geleneğin meyvesi olan Divanlar; dilimizin, edebiyatımızın, zarafetimizin, fikir ve gönül dünyamızın dışavurumunda, taşınmasında, aktarılmasında çok önemli bir yere sahiptirler. Divanlar, âdeta ilahî hakikatin mana ile buluştuğu dil hazineleridir. Şairlerimiz; Divanlarında hem zihin ve gönül dünyalarını ifade ederek hem de dilin zenginliklerini alabildiğine kullanarak, bizlere yeni ufuklar kazandırmışlardır.

Kişilikleri ve örnek hayatlarıyla toplum tarafından benimsenmiş, din büyükleri ve manevi rehberler olarak da bilinen bu şahsiyetlerin eserleri, Divanlar Projesi kapsamında Diyanet İşleri Başkanlığı yayınları tarafından kültür dünyamıza kazandırılmıştır. Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı da tamamlanan dokuz Divan serisinin bir parçasıdır.

Diyanet İşleri Başkanlığı Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü koordinesinde, M. Kayahan ÖZGÜL tarafından hazırlanan, Erzurumlu İbrahim Hakkı Hazretlerinin gönül dünyasından akisler sunan bu eser; böyle kıymetli bir zatın divanının tamamını ve kitaplarına serpiştirilmiş hâlde kalan şiirlerinden seçilen örnekleri bir araya getirmektedir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi, 1703 senesinde bir bahar günü Erzurum'un Hasankale ilçesinde

de dünyaya gelmiş, ömrünün büyük bir kısmını ilim öğrenmeye adanmıştır. İbrahim Hakkı'nın iyi bir tahsil gördüğünü bizlere bıraktığı eserlerinden de anlıyoruz. Osmanlı coğrafyasının XVIII. asırda yetiştirdiği en namlı isimlerden birisi olan İbrahim Hakkı; birçok önemli eserinin yanında Marifetname ile şöhret bulmuş, sufiliği ve bunun mükemmel beratı olan elden ele, dilden dile dolaşan şiirleriyle de adını duyurmuştur.

Elimizdeki bu eserde; İbrahim Hakkı Efendi'nin şiirlerinin; Diyanet İşleri Başkanlığının titiz çalışmaları sonucunda olduğu gibi aktarıldığını görüyoruz. Başkanlık; esere hâlel getirmeksizin yayımlamayı, şaire ve esere karşı edebî gereği olarak görmektedir. Divan'ın, ikinci baskısı Ankara 2013 tarihli olup 596 sayfadan müteşekkildir. Metnin başına müellifin şahsi kanaatleri ve yorumlarını içeren, esasında bir sufînin akıl-âşk çatışmasını ortaya koyma hevesinde olan "Erzurumlu İbrahim Hakkı Efendi'nin Fikir Dünyası" başlıklı küçük bir yazı eklenmiştir.

Eser; Divan-ı İlahiyat ve Divan-ı İlahiname'nin yanında Musammat'tan, Müfredat'tan, Saadetname fi'r-

Rubaiyyat-ı Fasl-ı fi'l-Münacat'tan, Mecmuatü'l-Meani'den, Mahremü'l-Esrar'dan, Ruhü's-şüruh'tan, Vasiyetname'den, Marifetname'den nazımları içermektedir. Kitabın sonuna da geniş çaplı bir lügatçe eklenerek, herkesin malumu olmayan kelime ve terimler verilmiş; ayrıca, metinde içindeki Arapça ve Farsça ibareler ilk geçtikleri yerlerde dipnot hâlinde gösterilerek eserin doğru anlaşılmasına katkı sağlanmıştır.

Divan'da; bütün bir İlahîname'yi İbrahim Hakkı Efendi'nin akıldan kurtulma çabasının çarpınışı olarak da okuyabiliriz. Şair, mensur eserlerinde nazari olarak aklı, idraki, algıyı yüceltmiş olsa da söz konusu şahsi görüşleri manzum olarak aktarmaya gelince aklın yerine aşkı koyduğunu görürüz.

Çü akl oldu zâhir bu aşk oldu bâtın
Ko hâricde sen ol aşka dâhil
Egerçi rütbe-i akl oldu âlî
Makam-ı aşk hem âlâdır ey dost
Kim ilm-i aşkı fehm edemez akl-ı zü-fünûn

Bu birkaç örnekte de görüyoruz ki İbrahim Hakkı onca önemseydiği aklın acizliğini, aşk karşısında zahiri, alçak ve kavrayışsız kaldığını itiraf etmektedir. "Aşk indinde akl nadandır" tespitiyle de söz nefis terbiyesine ve Allah'ı bulmanın pratiğine gelince, aklın çaresizliğinin ortaya çıktığını vurgulamıştır.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanında; iç dünyamızdan yansımalar bulabileceğimiz gibi ruhumuza işleyen dokunaklı tasvirlerle de karşılaşırız. Terbiye amacı güden şiirleriyle İbrahim Hakkı Hazretleri, bir ariften ve mürşitten ziyade, muallim gibi davranmış, insan-ı kâmil olmanın şartlarından önce; doğru, ahlaklı ve muhlis insan olmanın şartlarına yer vermiştir.

Erzurumlu İbrahim Hakkı Divanı, tekrar tekrar okunması gereken ve her an yeni ufki değerlerle karşılaşılabilecek bir ummandır. Bu kıymetli mirasın sahibine saygı, hürmet ve dualarımızı sunarken, bu eşsiz mirasa sahip çıkarak bizlerin istifadesine vesile olduğu için de Diyanet İşleri Başkanlığına teşekkür ederiz.

Zeydiyye Mutezile Etkileşimi
Mehmet Ümit
Ankara 2010
İsam Yayınları
S: 255

Şi'a'da Gaybet İnanç ve Gâib Olan İkinci İmam
Cemil Hakyemez
Ankara 2008
İsam Yayınları
S: 248

Sebepleri ve Sonuçları Açısından Hz. Peygamber'in Savaşları
Elşad Mahmudov
Ankara 2010
İsam Yayınları
S: 510

Sosyal Hayat Işığında Zâti Divanı
Vildan Serdaroğlu
Ankara 2013
İsam Yayınları
S: 488

TUTUMLULUK

Sevgili Peygamberimiz Hazreti Muhammed (s.a.s.). "Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim" buyurmuştur. Biz Müslümanlar da dini ahlaki değerleri yaşamaya büyük önem veririz. İşte bizi biz yapan da bu yüce değerlerimizdir. Elinizdeki bu seri, dini değerlerimizi konu alan on kitaptan oluşuyor. Her kitap merakla okuyacağınız; günümüzden ve İslam Tarihinden öykülerle dolu. Arkadaşlarınızla birlikte oynayacağınız oyunlar ve yapacağınız özgün dramalarla hem neşeli anlar yaşayacak hem de öğreneceksiniz. Eğlenceli, bilgili testler ve çeşit çeşit bulmacalar heyecanınıza heyecan katacak.

"TUTUMLULUK" konusunun ele alındığı bu kitabı okurken, içinizdeki merhamet duyguları keşfedecek, yardımseverliği yaşamının hazzını tadacaksınız.

Ailenizle ve öğretmenlerinizle birlikte yapabileceğiniz daha birçok etkinlik ise sizleri bekliyor.

DEĞERLERİNİZİ bilin! Çünkü SİZ DEĞERLİSİNİZ..

Onlar, seve seve yiyeceği yoksula, yetime ve esire yedirirler. (Yedirdikleri kimselere şöyle derler:) "Biz size sırf Allah rızası için yediriyoruz. Sizden bir karşılık ve bir teşekkür beklemiyoruz."
(İnsan, 76/8-9.)

FİYATI: 5 TL